

การพัฒนาโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วย
กระบวนการมีส่วนร่วม

นางสาวอภิรัตน์ดา ทองแกมแก้ว

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาประถมศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-1908-6

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A DEVELOPMENT OF THE ENVIRONMENTAL CONSERVATION PROGRAM
AT TOURIST ATTRACTIONS FOR PARENTS OF PRESCHOOL CHILDREN BY
PARTICIPATORY RURAL APPRASAL

Miss Apiratda Thongkamkaew

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Early Childhood Education
Department of Elementary Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2002

ISBN 974-17-1908-6

หัวข้อวิทยานิพนธ์   การพัฒนาโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับ
ผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

โดย   นางสาวอภิรัตน์ดา ทองแกมแก้ว

สาขาวิชา   การศึกษาปฐมวัย

อาจารย์ที่ปรึกษา   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณีรัตน์ สุกโชติรัตน์

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

.....คณบดีคณะครุศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูริย์ สีนลารัตน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ วรสุดา บุญยไวโรจน์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณีรัตน์ สุกโชติรัตน์)

.....กรรมการ

(ดร. อรชา ตูลานันท์)

อภิรัตน์ดา ทองแถมแก้ว : การพัฒนาโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม. (A DEVELOPMENT OF THE ENVIRONMENTAL CONSERVATION PROGRAM AT TOURIST ATTRACTIONS FOR PARENTS OF PRESCHOOL CHILDREN BY PARTICIPATORY RURAL APPRAISAL)
 อาจารย์ที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มณีนรัตน์ สุขโชติรัตน์ 143 หน้า

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วมสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาล กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้ปกครองเด็กอนุบาล 2 จำนวน 15 คน จากโรงเรียนบ้านหน้าค่าย ตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วย 1) คู่มือการใช้โปรแกรมฯ จำนวน 1 เล่ม 2) แผนการจัดกิจกรรม 3) เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว มี 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) สร้างโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม 3) การทดลองใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม 4) ปรับปรุงโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล 12 สัปดาห์ แบ่งเป็น การประเมินพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้ปกครองก่อนการทดลองโปรแกรมฯ 1 สัปดาห์ ทดลองใช้โปรแกรมฯ 10 สัปดาห์ ๆ ละ 3 วัน วันละ 1 ½ ชั่วโมง การประเมินพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้ปกครองหลังการทดลองโปรแกรมฯ 1 สัปดาห์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัยมีดังนี้

1. หลังการทดลองใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม ผู้ปกครองมีคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. หลังการทดลองผู้ปกครองมีคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสูงกว่าเกณฑ์การประเมินโปรแกรมที่กำหนดไว้ คือ 80%

ภาควิชา.....ประถมศึกษา.....

ลายมือชื่อนิสิต.....

สาขาวิชา.....การศึกษาปฐมวัย..

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ปีการศึกษา.....2545.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4383810027 : MAJOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION

KEY WORD PRESCHOOL / ENVIRONMENTAL CONSERVATION / PARTICIPATORY
RURAL APPRAISAL /

APIRATDA THONGKAMKAEW: A DEVELOPMENT OF
THE ENVIRONMENTAL CONSERVATION PROGRAM AT TOURIST
ATTRACTIONS FOR PARENTS OF PRESCHOOL CHILDREN BY
PARTICIPATORY RURAL APPRAISAL. THESIS ADVISOR:ASSIST.PROF.
MANEERAT SUKCHOTRAT, Ph.D. 143 pp. ISBN 974-17-1908-6

The purpose of this research was to develop an environmental conservation program at tourist attractions for parents of preschool children. The subjects consisted of the fifteen parents of preschool children from Bannakaiy School Marat District, Amper Kao Samui, Surattanee Province. The program composed of 1) a manual 2) a package of the activity plan and 3) the data analysis assessment. The four steps of the program were as follows 1. Studying basic information 2. Developing the program 3. Trying out the program 4. Revising the program. The collection period had lasted for 12 weeks. The parents check spelling assessment was done one week prior to the program. Program testing lasted 10 weeks, three days per week with one and half hour per day .The parents check spelling assessment was done one week after finished the program and the data were analyzed using t-test .

The research findings were two-fold:

1. After the field of the environmental conservation program at tourist attractions for parents of preschool children by participatory rural appraisal, the scores on environmental behaviour of the parents were significantly higher than those of before at the .01 level significance.

2. After the test, the scores on environmental behaviour of parents significantly higher than the program evaluation standard at 80%.

Department .....Elementary Education.....Student's signature.....

Field of study.....Early Childhood Education.....Advisor's signature.....

Academic year ...2002.....Co-advisor's signature.....-

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากท่านอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มณีรัตน์ สุกโชติรัตน์ ซึ่งท่านอาจารย์ได้ให้ความเมตตา ให้กำลังใจ และเสียสละเวลา ในการให้คำปรึกษาและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆด้วยความเอาใจใส่เสมอมา จนทำให้ผู้วิจัยสามารถประสบความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้และประสบความสำเร็จในชีวิตขั้นอีกระดับ ผู้วิจัยรู้สึกทราบบ้างซึ่งในความเมตตาของท่านอาจารย์มากและขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างสูง ไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ที่ร่วมพิจารณาโครงร่างวิทยานิพนธ์ และขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของผู้ทรงคุณวุฒิ ดร. พัชร ผลิตโยธิน อาจารย์พัชรา พุ่มพชาติ อาจารย์ณัฐชยา ยิ้มวิไล ที่กรุณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยตลอดจนให้ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็น ที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ วรสุดา บุญยไวยโรจน์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร. อรชชา ตูลานันท์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาตรวจสอบและให้คำแนะนำในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ขอขอบคุณ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านหน้าค่าย ตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี และอาจารย์ในโรงเรียนทุกท่านที่ให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือด้วยดีเสมอมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งครูประจำชั้นอนุบาล 1-2 ที่ให้ความร่วมมือและเป็นกำลังใจตลอดเวลาที่ผู้วิจัยทำการทดลอง โปรแกรมฯขอบคุณพี่อ้อย เจนจิรา กงสุขที่ให้คำแนะนำและให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินการทดลอง ที่จะลืมไม่ได้คือผู้ปกครองที่น่ารักทุกท่านที่ให้ความร่วมมือและให้ความเป็นกันเองกับผู้วิจัยเสมอมา

เหนือสิ่งอื่นใด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ที่ให้กำลังใจให้ความรัก ความเข้าใจและการสนับสนุนทุกด้านด้วยดีเสมอมา ขอขอบพระคุณ คุณอาที่ให้ที่พักพิง และเลี้ยงดูอย่างเมตตา ขอขอบคุณพี่ชาย น้องสาว น้องชาย สุกท้ายขอบคุณเพื่อนทุกคนที่ให้กำลังใจมาโดยตลอด

อภิรัตน์ดา ทองแกมแก้ว

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	9
สมมติฐานของการวิจัย.....	9
ขอบเขตของการวิจัย.....	10
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	10
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	11
วิธีดำเนินการวิจัย.....	12
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	14
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดทฤษฎีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	
สาเหตุและปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ	
และสิ่งแวดล้อม.....	16
ความสำคัญของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม.....	17
ความหมายและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ,	
สิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์.....	19
ประเภทของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.....	22
แนวทางและวิธีการอนุรักษ์และแก้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ	
และสิ่งแวดล้อม.....	25

สารบัญ(ต่อ)

หน้า

บทที่

2 (ต่อ)

แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม

นิยามและความหมายของการมีส่วนร่วม.....	28
ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	30
ขั้นตอนการดำเนินงานของรูปแบบการให้ประชาชนในชนบท มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา.....	33
บทบาทของผู้ปกครองและความสำคัญของการมีส่วนร่วมของ ผู้ปกครอง.....	33

การพัฒนาโปรแกรมการสอน

ความหมายของโปรแกรมการสอน.....	35
องค์ประกอบของโปรแกรม.....	36
ขั้นตอนในการพัฒนาโปรแกรม.....	37
การประเมินผลโปรแกรม.....	37

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง.....	37
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	39

3 วิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน.....	42
ขั้นที่ 2 การสร้างโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับ ผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม.....	42
ขั้นที่ 3 การทดลองใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับ ผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม.....	54
ขั้นที่ 4 การปรับปรุงโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครอง เด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม.....	57

สารบัญ(ต่อ)

หน้า

บทที่	
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
ตอนที่ 1 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้ปกครองหลังเข้าร่วม โปรแกรมกับเกณฑ์การประเมิน ผลโปรแกรมฯและ การแสดงคะแนนความพึงพอใจของ ผู้ปกครองต่อโปรแกรมฯ.....	59
ตอนที่ 2 การรายงานข้อมูลเชิงบรรยายเกี่ยวกับผลการทดลองใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่ง แวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการที่มี ส่วนร่วม.....	60
ตอนที่ 3 การนำเสนอโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับ ผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม.....	72
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	78
สมมติฐานของการวิจัย.....	78
วิธีดำเนินการวิจัย.....	78
สรุปผลการวิจัย.....	81
อภิปรายผลการวิจัย.....	82
ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัย.....	88
รายการอ้างอิง.....	90
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก.....	96
ภาคผนวก ข.....	100
ภาคผนวก ค.....	103
ภาคผนวก ง.....	105
ภาคผนวก จ.....	117
ภาคผนวก ฉ.....	123
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	143

สารบัญตาราง

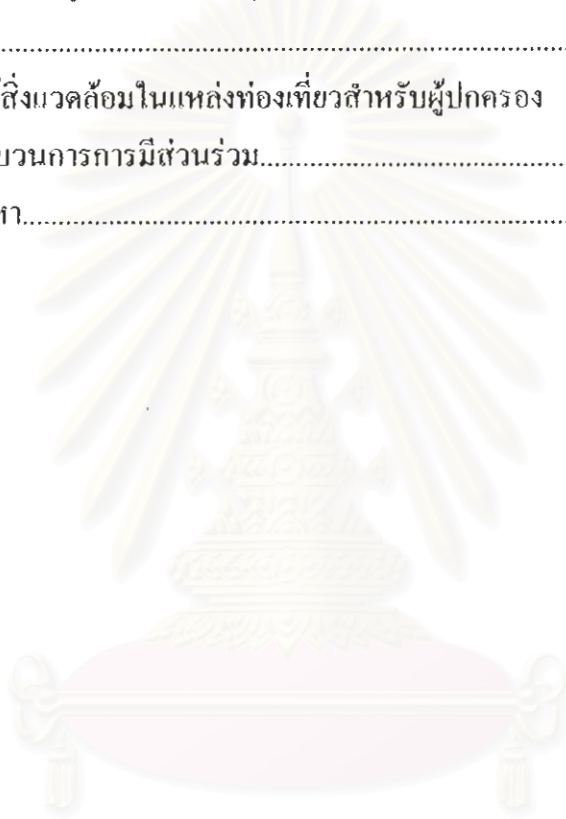
ตารางที่		หน้า
1	แผนจัดกิจกรรมสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	51
2	แบบบันทึกพฤติกรรมของตนเองสำหรับผู้ปกครองในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อนและ หลังเข้าร่วมโปรแกรม.....	52
3	เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม.....	59
4	เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในแหล่งท่องเที่ยวกับเกณฑ์การประเมินโปรแกรมฯ.....	60
5	รายงานข้อมูลเชิงบรรยายเกี่ยวกับการใช้โปรแกรมฯ.....	60
6	ผลการปฏิบัติกิจกรรมการให้ความรู้ผู้ปกครอง.....	63
7	ผลการร่วมแก้ปัญหาตามกระบวนการการมีส่วนร่วม.....	66
8	การปรับปรุงโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็ก อนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม.....	72
9	รายละเอียดผลการปรับปรุงโปรแกรมฯ.....	98
10	แบบบันทึกพฤติกรรมของตนเองสำหรับผู้ปกครองในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อนและ หลังเข้าร่วมโปรแกรม.....	101
11	แผนการจัดกิจกรรมให้ความรู้ผู้ปกครองในเรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	106
12	แผนการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลในเรื่องการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม.....	112

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิตี

หน้า

1	กรอบแนวคิดในการพัฒนาโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการ การมีส่วนร่วม.....	44
2	แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครอง เด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม.....	47
3	กรอบการสร้างเนื้อหา.....	50

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตลอดเวลาที่ผ่านมาเป็นที่ยอมรับกันว่าธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในประเทศไทย ได้เจริญรุดหน้าขยายตัวเพิ่มขึ้นกว่าเดิมเป็นอันมาก ผลกระทบอีกประการหนึ่งที่ยากจะปฏิเสธได้ คือ การขยายตัวของการท่องเที่ยวมีส่วนต่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้นตามลำดับด้วย ดังจะเห็นได้จากปรากฏการณ์ของปัญหาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวหลายๆแห่ง ซึ่งมักจะมีคำถามจากสื่อมวลชน นักวิชาการ นักการศึกษา แขนงต่างๆว่าเมื่อเกิดปัญหาเช่นนี้หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนได้ดำเนินการอย่างไร ในการร่วมกันรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อปกป้องมิให้ความสวยงาม ถูกทำลายลง

ย้อนกลับมาพิจารณาเรื่องการดูแลรักษาสภาพแวดล้อม โดยทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวตามชายหาดและทะเล ปกติแล้วถ้าพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวใดอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานใด หน่วยงานนั้นๆ ก็จะมีหน้าที่โดยตรงที่จะดูแลรักษาความสะอาด และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น พัทยาจะมีเมืองพัทยาดูแลรับผิดชอบหาดต่างๆ ในภูเก็ตก็มีองค์กรระดับท้องถิ่น เช่น เทศบาล สุขาภิบาลดูแลรับผิดชอบอยู่ แสดงให้เห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวต่างๆของประเทศไทยส่วนใหญ่แล้วจะมีหน่วยงานที่รับผิดชอบปฏิบัติงานรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ลักษณะงานที่ปฏิบัติส่วนใหญ่จะเป็นงานประจำที่ต้องทำสม่ำเสมอ ได้แก่ การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดเก็บขยะตามชายหาด ในน้ำทะเล การกำจัดแมลง ฯลฯ ถ้าแหล่งท่องเที่ยวใดมีปัญหาเร่งด่วนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมก็อาจจะมีหน่วยงานอื่นๆจากส่วนกลางเข้าร่วมปฏิบัติงานด้วย เช่น จาก สถาบันวิจัยคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงอุตสาหกรรม และ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นต้น

สำหรับปัญหาและอุปสรรคสำคัญของการอนุรักษ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยวสามารถสรุปเป็นข้อจำกัดใหญ่ๆได้ 3 ประการ คือ ประการแรกเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ ตามกฎหมายเลขการตรวจสอบตามหน้าที่หรือไม่กระทำอย่างสม่ำเสมอและไม่

เครื่องครัด ปล่อยให้สิ่งแวดลอมถูกทำลายลงไปทั้งๆที่สามารถที่จะป้องกันได้ หรือหน่วยงานบางแห่งไม่ให้ความสนใจต่อปัญหาสภาพแวดลอม

ประการที่สอง ประชาชนโดยทั่วไปยังขาดความสำนึก ขาดความสนใจต่อสภาพแวดลอมไม่มีความคิดว่าตนเองเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติของประเทศร่วมกัน จึงไม่เห็นความสำคัญว่าทุกคนต้องช่วยกันดูแลรักษาและร่วมกันปกป้องผลประโยชน์หรือถือว่าทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าเหล่านั้นมีหน่วยงานดูแลแล้ว ไม่จำเป็นต้องเข้าไปร่วมรักษา ซึ่งอาจทำให้เกิดความเสียหาย

ประการสุดท้าย ปัจจุบันงบประมาณที่จะนำมาใช้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมยังมีปริมาณน้อย ไม่พอเพียงต่อการดูแลรักษา จึงต้องพยายามจัดสรรงบประมาณที่มีอยู่จำกัดไปใช้แก้ปัญหาที่เร่งด่วนก่อน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในกรณีนี้คือ ได้จัดทำโครงการกำจัดน้ำเสียที่เมืองพัทยา เพื่อเป็นการรักษาคุณภาพน้ำทะเลไว้ให้คงสภาพธรรมชาติมากที่สุดงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการตามโครงการนี้คาดว่ามีค่าไม่ต่ำกว่า 50 ล้านบาท ดังนั้นความช่วยเหลือจากต่างประเทศในด้านงบประมาณและความช่วยเหลือด้านวิชาการจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก (วรินภา ช่างเรียน, 2534)

แนวทางการอนุรักษ์ในขณะที่ยังขาดการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลให้มีการทำลายคุณภาพของสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาที่ประสบอยู่ในปัจจุบัน คือ การเปลี่ยนแปลงไปของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สมดุลและสวยงามอย่างยากที่จะกลับคืนมา การดำเนินงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสังแวดล้อมจำเป็นต้องใช้มาตรการหลายๆ ประการร่วมกันจึงจะสัมฤทธิ์ผลได้แก่ การจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับ โครงการการวางแผนจัดการแก้ไขในพื้นที่เฉพาะ การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม การให้การศึกษาและการประชาสัมพันธ์ อีกมาตรการหนึ่งที่สำคัญคือ มาตรการทางด้านกฎหมายซึ่งมีบทบาทควบคุมและมีผลโดยตรงมากที่สุดในการจัดการสภาพแวดล้อมนอกจากเนื้อหาของกฎหมายจะระบุถึงสิ่งที่ต้องได้รับการส่งเสริมรักษาคุณภาพในแต่ละกรณีแล้ว กฎหมายบางฉบับก็ยังมีบทบัญญัติที่กำหนดบทลงโทษ สำหรับผู้ฝ่าฝืนไว้ด้วย อย่างไรก็ตามในระยะหลังๆก็ได้มีการวิจารณ์และพิจารณากันในเรื่อง ของประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกฎหมายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยว่าได้ผลตาม เจตนารมณ์หรือไม่ ซึ่งก็ยังมีข้อโต้แย้งกันอยู่มาก (ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ , 2534)

นโยบายและแผนการพัฒนาศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในระหว่างการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ภาครฐบาลได้กำหนดนโยบายและแผนการต่างๆเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหลายได้ปฏิบัติตาม ซึ่งในบางครั้ง

นโยบายที่ต้องการให้หน่วยงาน ปฏิบัติอาจจะกว้างกว่าหรือใหญ่เกินกว่าที่หน่วยงานระดับท้องถิ่น จะสามารถปฏิบัติตามนโยบายนั้นได้ ซึ่งการมองปัญหาสิ่งแวดล้อมในอดีตได้เริ่มมีการกำหนด เป็นนโยบายของภาครัฐบาลอย่างจริงจังตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่4ซึ่ง ก่อนหน้านั้นแทบจะไม่มีการกล่าวถึง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหรือการป้องกันปัญหา สิ่งแวดล้อมเลยและในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบันได้ดำเนินเรื่องการ จัดการด้านสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ (วรรณิ พฤติถาวร ,2539)

ที่ผ่านมาการตัดสินใจในเรื่องใดๆในประเทศ มักจะขึ้นอยู่กับการบริหารส่วนกลาง โดย ผู้บริหารประเทศเป็นผู้ตัดสินใจ บางกรณีผู้บริหารประเทศมิได้ดำเนินงานโดยมุ่งเน้นถึงประโยชน์ ของส่วนรวมเป็นสำคัญ หรือมิได้พิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบซึ่งอาจทำให้ประชาชนต้องเสีย ผลประโยชน์ เกิดปัญหาการคัดค้านในภายหลังได้

ดังนั้น ในช่วงตั้งแต่ พ.ศ.2535 เป็นต้นมา นับว่าเป็นช่วงรอยต่อที่สำคัญจากการประกาศใช้ พระราชบัญญัติส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 และรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เมื่อเดือนตุลาคม 2540ส่งผลกระทบต่อให้เกิดการจัดทำประชาพิจารณ์และการมีส่วนร่วมของประชาชนใน โครงการ พัฒนาและอนุรักษ์ของประเทศไทยอย่างกว้างขวาง

กฎหมายและกรอบนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งกำหนดให้ รัฐธรรมนูญฉบับใหม่สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ รัฐธรรมนูญใหม่ พ.ศ. 2540 นี้ มีประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการบริหาร จัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยกำหนดให้ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมมีส่วนร่วมกับ ภาครัฐ ในการจัดการบำรุงรักษาอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) ซึ่งรัฐธรรมนูญได้ให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิของ บุคคลในการมีส่วนร่วมดังกล่าว และให้ภาครัฐบาลส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมดังกล่าว อีกด้วย

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ยึดถือตามแผนพัฒนาประเทศระยะ 5 ปี เป็นสำคัญ โดยมีสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นแกนกลาง รับผิดชอบ ในการจัดทำแผน เช่น จุดเด่นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 อยู่ที่การ ระดมความคิดจากคนในทุกสาขาวิชาชีพมาช่วยกัน ในอดีตมีการกล่าวถึงการมีส่วนร่วมของ ประชาชนไว้ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่5 (พ.ศ. 2525 – 2529) เช่น ด้าน สิ่งแวดล้อมเสนอนโยบายไว้ว่า การพัฒนาเทคโนโลยีในการกำจัดขยะและเทคโนโลยีเพื่อ สิ่งแวดล้อมส่งเสริมให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ ปรับปรุงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535: สิทธิในการมีส่วนร่วม
พระราชบัญญัติฉบับนี้ระบุถึงสิทธิของประชาชนในอันที่จะทราบถึงข้อมูลสิทธิในการเรียกร้อง
ค่าทดแทนและสิทธิในการเรียกร้องค่าชดเชยจากผู้กระทำความเสียหายที่เกิดจากมลพิษ หรือการ
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

นโยบายและแผนส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2540 – 2559 :
จัดการสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน นโยบายและแผนระยะยาวรวม 20 ปี ฉบับนี้ครอบคลุมถึง

- 1) นโยบายเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนสนใจ และรับรู้
ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- 2) นโยบายเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมมลภาวะ เพื่อส่งเสริมการร่วมมือ
ระหว่างภาครัฐบาล เอกชนและประชาชนในการบริหารและการจัดการการควบคุมเกี่ยวกับ
มลภาวะ
- 3) นโยบายการให้ความรู้และการศึกษาทางด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อกระตุ้นให้ทุก
ชุมชนมีความตื่นตัวในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (มนตรี สุวรรณมนตรี
,2543)

มาตรการที่สำคัญที่สุดในการที่จะทำการใดๆเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรและ
สิ่งแวดล้อมนั้นคือการร่วมมือร่วมใจของคนในชาติที่ช่วยปกป้องหรือพิทักษ์ทรัพยากรเหล่านี้ให้
คงอยู่และสร้างประโยชน์แก่ลูกหลานในอนาคต

การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสังคมเนื่องจากปัจจุบัน
ประชาชนตื่นตัวและให้ความสนใจในเรื่องต่างๆมากขึ้นเช่น ทางด้านการเมือง ด้านสังคม
เศรษฐกิจ ด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนจะทำให้การ
จัดการสิ่งแวดล้อมในประเทศเป็นฐานหลักในการพัฒนาทั่วประเทศ แต่ละพื้นที่ที่มีความ
เข้มแข็งเพิ่มขึ้นจากการรวมตัวด้วยเครือข่ายระบบนิเวศที่จะนำไปสู่การพัฒนาในระบบใหญ่ที่มี
ประสิทธิภาพและเป็นธรรมแก่ทุกคนทุกฝ่ายในสังคมเดียวกัน

พลังขององค์กรชาวบ้านจะเป็นพลังของการเปลี่ยนแปลงในสังคมที่แท้จริง กลไก
ทางการเมืองจะต้องเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปตามความต้องการของชาวบ้านหรือคนส่วนใหญ่
ของประเทศ แม้ว่ากลไกทางเศรษฐกิจจะชะลอตัวลงไปแต่เราก็จะถนอมทรัพยากรเอาไว้ได้มาก
จึงทำให้เรามีทรัพยากรสำหรับสำรองไว้ให้ลูกหลานของเราในอนาคตได้ใช้ต่อไปอย่างยั่งยืน
(วรรณิ พฤติธาวี , 2539)

“ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นการใช้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยความชาญฉลาด
และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมวลมนุษย์ให้มากที่สุดและระยะเวลาในการใช้งานยาวนานและยั่งยืน”
(ศิริวัฒน์ เฝ้าวงศ์,2538:47)

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันกำลังถูกมองข้าม ทั้งที่เรื่องนี้เป็นปัญหาที่จะกระทบต่อระบบต่างๆ ในชีวิตมนุษย์ เด็กอนุบาลเป็นวัยที่สามารถเรียนรู้ได้เร็วและเป็นวัยที่กำลังเลียนแบบผู้ที่ใกล้ชิด การปลูกฝังการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควรเริ่มจากวัยอนุบาลและผู้ที่สามารถถ่ายทอดได้ดีที่สุดคือพ่อแม่ ผู้ปกครองเพราะเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับเด็ก ซึ่งการให้ผู้ปกครองเด็กอนุบาลถ่ายทอดสิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้ นั่นต้องเป็นผู้ที่ทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ก่อน โดยการพัฒนาตัวผู้ปกครองและสร้างองค์ความรู้ความคิดในเรื่องนี้แก่ผู้ปกครอง การทำงานร่วมกันจึงถือว่าเป็นวิธีที่จะทำให้ผู้ปกครองมีความรู้และความสามารถเฉพาะเรื่องนั้นเพื่อถ่ายทอดแก่เด็กอนุบาลได้

แนวทางการศึกษาในการจัดการทรัพยากรในเชิงจิตสำนึกถือเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ด้วยการเห็นความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นด้วยตนเอง ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ที่วิถีคิดแบบบูรณาการอย่างเป็นองค์รวม จึงไม่เห็นด้วยกับการมองสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่แยกส่วนออกจากระบบสังคมของมนุษย์อย่างเด็ดขาดแต่กลับพยายามทำความเข้าใจถึงสภาพความเป็นจริง ในการอยู่ร่วมกันของระบบทั้งสอง ซึ่งถือว่ามิปฏิบัติสัมพันธ์กันอย่างสลับซับซ้อนภายใต้เงื่อนไขของพื้นที่เฉพาะที่ใดที่หนึ่งในระบบนิเวศที่แตกต่างกันอย่างหลากหลาย โดยมี จิตสำนึกทางวัฒนธรรมและความมีเหตุผลของแต่ละชุมชนท้องถิ่นทำหน้าที่เสมือนหนึ่งกลไก ในการปรับตัวของมนุษย์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมเพื่อรักษาคุณภาพและความมั่นคงของการ ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2543)

การจัดการศึกษาของไทยในอดีตเป็นภาระหน้าที่ของชุมชนและหน่วยย่อยในชุมชนเช่น ครอบครัว วัดและสำนักเรียนต่างๆ ที่มีหน้าที่ในการให้การศึกษาแก่ลูกหลานและสมาชิกของชุมชนทั้งทางด้านวิชาหนังสือและอาชีพ เป็นการจัดการศึกษาที่มีรูปแบบหลากหลายและสอดคล้องกับ พื้นฐานหรือวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนต่อมาความหลากหลายของรูปแบบการศึกษาที่เคยมีอยู่ ในชุมชน ได้สูญหายไปโดยรัฐเข้ามาควบคุมการศึกษาและนำเอาระบบการศึกษาของประเทศตะวันตกมาใช้แทนการศึกษาที่มีมาแต่เดิม ระบบการศึกษาแบบใหม่ที่มีลักษณะเป็นแบบแผนเดียวกันทั้งประเทศจึงขาดความหลากหลายและยืดหยุ่นอีกทั้งบทบาทนี้ยังเป็นหน้าที่ของรัฐบาลกลางโดยโรงเรียนและครูที่กระจายกันอยู่ทั่วประเทศต่างอยู่ในฐานะตัวแทนรัฐบาลและ เป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษาให้แก่ชุมชนทำให้ชุมชนได้ถูกละเลยและมิได้มีการสืบทอด ปัจจุบันคนส่วนใหญ่เข้าใจว่าการศึกษาคือการไปโรงเรียน ทั้งที่บทบาทของโรงเรียนในการจัดการศึกษาได้เปลี่ยนไปแล้วจากการสอนหนังสือมาเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทอย่างเต็มที่ในการจัดการศึกษาให้กับเด็ก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540)

การให้ความรู้ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมคิดหาแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
 ในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับเด็กวัยอนุบาล พบว่ารูปแบบหนึ่งได้ผลดีกับประชาชนในชนบทที่มี
 ความจำกัดทางการศึกษาหรือระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำ คือ รูปแบบ พี อาร์ เอ หรือ
 รูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา (Participatory Rural Appraisal)
 หมายถึง การดำเนินการเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนในชนบทเข้าร่วมกลุ่มกันเพื่อปฏิบัติกิจกรรม
 เกี่ยวกับการจัดระบบความคิดและความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเพื่อประมวลความรู้ความเข้าใจใน
 เรื่องสภาพความเป็นอยู่และปัญหาในการพัฒนาชุมชนของตนแล้วนำเสนอในรูปแบบภูมิ แผนที่
 รูปภาพและ/หรือ ตารางซึ่งทำขึ้นจากวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นเพื่อช่วยให้ประชาชนในชนบทเข้าใจ
 ได้ง่ายและเกิดความตระหนักในความสำคัญของปัญหารวมทั้งใช้ประโยชน์จากความรู้ที่ประมวลมา
 ในการวางแผนแก้ปัญหาหรือการติดตามการแก้ปัญหาจนบรรลุ เพื่อพัฒนาชุมชนของตน

ขั้นตอนการดำเนินงานการใช้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา มีดังนี้

1. เลือกพื้นที่ที่จะดำเนินการใช้รูปแบบการพัฒนาในด้านต่างๆ
2. เลือกตัวบุคคลผู้เข้าร่วมทีมงาน ประกอบด้วย ชาวบ้านที่มีคุณสมบัติ ดังนี้
  - 2.1 เป็นผู้ที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานด้วยความสมัครใจ
  - 2.2 เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี และมีความอดทนในการทำงาน
  - 2.3 เป็นผู้ที่อยู่ในชุมชน และรู้เรื่องราวความเป็นไปในชุมชน
  - 2.4 เป็นผู้ที่ต้องการมีส่วนร่วมในการให้ความรู้และประสบการณ์ที่ตนเองมีแก่ผู้อื่น
 รวมทั้งพร้อมที่จะปรับตนเองให้เป็นผู้รับความรู้และประสบการณ์จากผู้อื่นด้วย
  - 2.5 เป็นผู้ที่มีความไว้วางใจกับการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมใหม่รับรู้ในความแตกต่าง
 กันตามการเปลี่ยนแปลงของเวลาและนวัตกรรมที่แตกต่าง
3. ทีมงานร่วมกันดำเนินการเก็บข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องที่จะพัฒนาโดยใช้กิจกรรม
 ต่าง ๆ เช่น
  - 3.1 การเดินสำรวจชุมชนในด้านสภาพความเป็นอยู่ อาชีพ และสภาพปัญหาที่มี
 ในชุมชน ฯลฯ
  - 3.2 การทำแผนที่สังคม ในด้านวิทยาการ/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ
  - 3.3 การทำบันทึกเหตุการณ์สำคัญ เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี เทศกาล
 งานทำบุญสำคัญๆ และเหตุการณ์สำคัญๆ ในชุมชน
4. ทีมงานร่วมกันวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล
5. ทีมงานร่วมกันกำหนดลำดับความสำคัญของปัญหา
6. ทีมงานร่วมกันกำหนดความเป็นไปได้และลำดับความสำคัญในการแก้ปัญหาต่าง ๆ
7. ทีมงานร่วมกันทำแผนการจัดการทรัพยากรหมู่บ้านหรือชุมชนเพื่อแก้ปัญหาที่กำหนดไว้

8. ทีมงานดำเนินงานตามแผนที่วางไว้

ในปัจจุบันได้มีการนำรูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา มาใช้กับประชาชนในชนบทของประเทศกำลังพัฒนาอย่างแพร่หลาย เช่น อินเดีย ศรีลังกา ในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เกษตรกรรม และสังคมซึ่งช่วยให้ประชาชนสามารถช่วยตนเองได้ รวมทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้ทุกคนในชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของความร่วมมือในการทำงานอันนำมาซึ่งความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาชุมชนด้วยคนในชุมชนเอง (Mascarenhas, 1991)

สุจินดา ขจรศิลป์ (2541) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้ปกครองว่าเป็นบทบาทที่อยู่ในฐานะ พัฒนาการสังคมของเด็ก ผู้ให้การดูแลเด็กและสื่อการเรียนรู้อุปกรณ์ของเด็ก โดยธรรมชาติการแสดงออก และการกระทำของผู้ปกครองคือตัวอย่างการเรียนรู้สำหรับเด็ก ความรับผิดชอบของผู้ปกครอง จะประทับใจในความรู้สึกของเด็กทั้งในแง่บวกและแง่ลบการจัดการศึกษาอนุบาลต้องให้ผู้ปกครอง เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุดเพราะจะทำให้เด็กอบอุ่นใจและพอใจในการเรียน

หรรษา นิลวิเชียร (2535) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของพ่อแม่เป็นกระบวนการที่พ่อแม่ ครู และบุคคลในชุมชนทำงานร่วมกันนับตั้งแต่การวางแผนการทำงาน การเรียนรู้และการตัดสินใจ โดยการจัดโปรแกรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองให้ดำเนินไปพร้อมๆ กับการให้การศึกษาแก่เด็ก โดยตรงเพราะการตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทพ่อแม่ในการให้การศึกษาจะช่วยให้ การจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการศึกษาที่แตกต่างหลากหลายไปจากการศึกษาระดับอื่น โดยมีรูปแบบและจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันไปตามความต้องการทั้งในด้านนโยบายหรือหลัก ปรัชญาการศึกษาของแต่ละหน่วยงานที่จัด แต่อย่างไรก็ดีจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาปฐมวัย ที่เหมาะสมควรมีเป้าหมายเดียวกันคือ ควรเน้นการพัฒนาเด็กทุกๆด้าน (Whole Child) ซึ่งการ ให้การศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยอย่างถูกต้องเหมาะสมย่อมมีความสำคัญต่อประเทศชาติ อย่างยิ่งเพราะถ้าเด็กในวัยนี้ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการอย่างถูกต้องเหมาะสมจะส่งผลดีและเป็น รากฐานต่อพัฒนาการและการศึกษาระดับอื่นด้วย (เขาวพา เดชะคุปต์ , 2542)

การจะทำให้การปฏิรูปการศึกษาประสบความสำเร็จในการสร้างคนที่พึงประสงค์ได้นั้น เราจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาของเด็กตั้งแต่ระดับปฐมวัย (0-6 ปี) เนื่องจาก เป็นช่วงวัยที่นอกจากเด็กจะพัฒนาทางกายภาพตามปกติแล้วการพัฒนาทางสมองของเด็กในช่วง

นี้ยังพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว เด็กในวัยนี้จะสามารถเรียนรู้และมีพัฒนาการทางด้านอารมณ์ จิตใจ และการปรับตัวตามกระบวนการขัดเกลาทางสังคมได้ดี ดังนั้นหากเด็ก ๆ อยู่ในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีตั้งแต่ก่อนวัยเรียนก็จะทำให้กระบวนการเรียนรู้ของเด็กได้รับ การพัฒนาในเชิงบวกและกลายเป็นบุคลิกลักษณะของเขาเมื่อเติบโตขึ้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ,2543)

จะเห็นได้ว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมกำลังทวีความรุนแรงและต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ ได้ร่วมมือกันเพื่อหาทางแก้ปัญหาแต่การแก้ปัญหาอย่างได้ผลควรเริ่มตั้งแต่เด็กและการจะให้เด็กเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมได้นั้นพ่อแม่ผู้ปกครองจัดว่าเป็นบุคคลสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นแบบอย่างพฤติกรรมที่ดีในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่เด็กอนุบาล อีกทั้งในปัจจุบันการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาได้แพร่หลายมากขึ้นเพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักและเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้งเพื่อการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนและจริงจัง

จากการศึกษารายงานสรุปโครงการสร้างมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว โครงการโลกเขียว GG 21 (Green Globe 21 Samui Destination) นักวิเคราะห์ตลาดการท่องเที่ยวของ WTO เสนอโครงการจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับธุรกิจท่องเที่ยว การดูแลสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม และยกระดับการจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานที่ท่องเที่ยวให้เทียบเท่ามาตรฐานสากล และใช้ระบบบริหารจัดการพื้นที่เป้าหมายอย่างยั่งยืน ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ดำเนินการศึกษาและคัดเลือกพื้นที่โครงการสร้างมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งกองอนุรักษ์ได้เลือกพื้นที่ตำบลมะเร็ต อำเภอเกาะสมุย เป็นพื้นที่นำร่อง ซึ่งพิจารณาความเหมาะสมโดยใช้เกณฑ์ของเมืองที่น่าอยู่ดังนี้

1. ชุมชนท้องถิ่นมีความกระตือรือร้นต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม
2. มีวัด และการจัดพิธีพืชมัยบ้านอยู่แล้ว
3. มีธรรมชาติที่สวยงาม มีที่หมายตา เป็นสัญลักษณ์ เช่น หินตา หินยาย
4. มีชุมชนเก่าแก่อิงเดิม คือ ชุมชนบ้านหัวถนน
5. ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล
6. มีธนาคารพาณิชย์ หลายแห่ง
7. มีบริการเพื่ออำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว สามารถบริการในระดับนานาชาติได้
8. มีบริการขนส่งหลากหลาย

จากเหตุผลของความเหมาะสมข้างต้น ผู้วิจัยเห็นด้วยว่าควรจัดให้ตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย เป็นแหล่งท่องเที่ยวตัวอย่างในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับประชาชนที่เป็นชาวบ้าน เนื่องจากผู้วิจัยมีความเห็นว่า การส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนทุกคนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงต้องการพัฒนาโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาล เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้ปกครองเด็กอนุบาล ในด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ด้านการพัฒนาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และด้านการป้องกันและสงวนทรัพยากรธรรมชาติ

สมมติฐานของการวิจัย

เจนจิรา คงสุข (2540) ได้ศึกษาผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กอนุบาลด้วยรูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ซึ่งผลการวิจัยผู้ปกครองมีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนพฤติกรรมการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กอนุบาลในด้านการดูแลแปรงฟันของเด็ก จากการทำไม่ได้ติดตามดูแลการแปรงฟันของเด็กหรือติดตามอย่างไม่สม่ำเสมอ มาเป็นการติดตามดูแลการแปรงฟันของเด็กอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอรวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กในด้านการแปรงฟันและในด้านการให้เด็กรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนพฤติกรรมจากการปล่อยให้เด็กเลือกซื้ออาหารเองและรับประทานเอง และรับประทานอาหารที่ไม่มีคุณค่าของสารอาหาร มาเป็นพฤติกรรมดูแลการรับประทานอาหารของเด็กด้วยการซื้ออาหารที่มีประโยชน์ให้เด็กรับประทานคอยดูแลการเลือกซื้อและการรับประทานอาหารของเด็กอย่างใกล้ชิดรวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กในการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์

สุชาดา พจนพิมล (2542) ได้พัฒนาโปรแกรมการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาเรื่องสารพิษใกล้ตัวด้วยวิธีสอนแบบศึกษานอกสถานที่พบว่า หลังทดลองนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ผ่าน 80%ซึ่งถือเป็นเกณฑ์มาตรฐานระดับหนึ่ง ที่สามารถยอมรับได้ในงานวิจัย

จากงานวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้ดังนี้

1. หลังจากใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้ปกครองเด็กอนุบาลจะสูงกว่าก่อนใช้โปรแกรม
2. หลังใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ผู้ปกครองมีคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสูงกว่าเกณฑ์การประเมินโปรแกรมที่ตั้งไว้

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ปกครองเด็กอนุบาล 2 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งตั้งอยู่ที่ ตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวนทั้งสิ้น 79 ครอบครัว
2. เนื้อหาของโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้แก่ ความหมายและความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หลักการและวิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประเภทของสิ่งแวดล้อม ความสำคัญของบทบาทผู้ปกครองในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กระบวนการมีส่วนร่วม
3. ระยะเวลาในการทำวิจัย ผู้วิจัยใช้เวลาเก็บข้อมูลพื้นฐานเพื่อสร้างโปรแกรมเป็นเวลา 4 เดือน และดำเนินการทดลองใช้โปรแกรม รวมทั้งติดตามผลการใช้โปรแกรม เป็นเวลา 3 เดือน รวมทั้งสิ้น 7 เดือน
4. ตัวแปรที่ศึกษา
  - ตัวแปรต้น คือ โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม
  - ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมของผู้ปกครองเด็กอนุบาลในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

ข้อตกลงเบื้องต้น

ผู้ปกครองที่เข้าร่วมโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมครั้งนี้ เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ พื้นฐานและมีทักษะในการทำงานกลุ่มเพียงพอที่จะปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามที่กำหนดในโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

กระบวนการการมีส่วนร่วม หมายถึง การจัดกิจกรรมกลุ่มที่กระตุ้นให้ผู้ปกครอง ร่วมคิด แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่กำลังเป็นปัญหาเร่งด่วน ต้องรีบแก้ไขภายในชุมชนของตนเอง โดยมีลำดับ ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

1. **ขั้นการประชุมเพื่อระบุปัญหา** หมายถึง การศึกษารายละเอียดของปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่ร่วมกันนำเสนอเพื่อทำการแก้ไข โดยนำเสนอต่อที่ประชุม

2. **ขั้นนำเสนอข้อมูลจากการดำเนินงานแก้ไขปัญหา** หมายถึง การศึกษาข้อดีข้อเสียของวิธีการแก้ไขปัญหาที่ผู้ปกครองนำเสนอใน วิธีการดำเนินการแก้ปัญหา และเพื่อหาวิธีที่ดีที่สุดที่จะนำไปปฏิบัติอีกครั้งหนึ่ง

3. **ขั้นสรุปวิธีการดำเนินการแก้ไขปัญหา** หมายถึง การทำบันทึกเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม หรือระหว่างบุคคลในกลุ่มเพื่อร่วมกันประเมินผลการดำเนินการครั้งสุดท้าย และเลือกปัญหาที่สำคัญเป็นลำดับถัดไป

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การตระหนัก และรู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อม การรู้จักใช้ สิ่งแวดล้อมอย่างชาญฉลาด และสมดุลกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด เพื่อให้ ใช้ได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมใน ตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย ซึ่งมีความ เป็น ชุมชนดั้งเดิม ในขณะที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว

แหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ซึ่งนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ให้ความสนใจเดินทางมาพักผ่อน และเป็นสถานที่ที่มีการหมุนเวียนของสภาพเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในงานวิจัยนี้ หมายถึง ตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมี ลักษณะเด่นในเรื่องความมีเอกลักษณ์ของชุมชนดั้งเดิม ความหลากหลายของเชื้อชาติศาสนา รวมทั้งมีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมากมาย

โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาล ด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม หมายถึง แผนการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาล โดย การให้ความรู้ และแนวคิดในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ในแหล่งท่องเที่ยวด้วยกระบวนการ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเด็กอนุบาล เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมของผู้ปกครองเด็กอนุบาลในการ อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม สาระของโปรแกรม ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ของโปรแกรม ลักษณะของโปรแกรม คุณสมบัติของผู้ใช้โปรแกรม เนื้อหาของโปรแกรม การดำเนินการใช้ โปรแกรมฯ เอกสารและสื่อประกอบการใช้โปรแกรม และการประเมินผลโปรแกรม

การพัฒนาโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาล ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการและขั้นตอนการสร้างโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การกำหนดกรอบในการสร้างโปรแกรมฯ การกำหนดองค์ประกอบของโปรแกรมฯ การสร้างแผนการจัดกิจกรรม เตรียมสื่อ และเครื่องมือวัดประเมินผล จากนั้นทดลองใช้โปรแกรมฯ โดยดำเนินการตามขั้นตอนของโปรแกรมฯ และประเมินผลโปรแกรมฯ เพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขเป็นโปรแกรมฯฉบับสมบูรณ์ต่อไป

พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้ปกครองเด็กอนุบาล หมายถึง การกระทำในชีวิตประจำวัน ของผู้ปกครองที่แสดงออกต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การพัฒนาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และการป้องกันและสงวนทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งได้จากการบันทึกพฤติกรรมของตนเองในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ผู้ปกครอง หมายถึง ผู้ที่ดูแลให้การเลี้ยงดูเด็กอาจเป็นพ่อหรือแม่ หรือทั้งพ่อและแม่ หรือผู้ที่ทำหน้าที่หลักในการเลี้ยงดูเด็กโดยตรง และเป็นผู้ปกครองของเด็กอนุบาล 2

เกณฑ์การประเมินโปรแกรม หมายถึง คะแนนที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นเพื่อประเมินพฤติกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวของผู้ปกครองและเด็กอนุบาล หลังเข้าร่วมโปรแกรม โดยกำหนดคะแนนเกณฑ์พฤติกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเท่ากับร้อยละ 80 และมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวิธีดำเนินการ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ประกอบด้วย

- 1.1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 1.2 การศึกษาในพื้นที่เกี่ยวกับสภาพและปัญหาชุมชนและสภาพการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

1.3 การประมวลข้อมูลและสรุปปัญหา

ขั้นที่ 2 การสร้างโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม มีวิธีดำเนินการตามลำดับดังนี้

- 2.1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนาโปรแกรมฯ
- 2.2 การกำหนดกรอบแนวคิดและสาระสำคัญของโปรแกรมฯ
- 2.3 การสร้างเอกสารและสื่อประกอบการใช้โปรแกรมฯ
- 2.4 การตรวจสอบและปรับปรุงเอกสารและสื่อประกอบการใช้โปรแกรมฯ

ขั้นที่ 3 การทดลองใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม มีวิธีดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

3.1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ปกครองเด็กอนุบาล 2 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งตั้งอยู่ที่ ตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวนทั้งสิ้น 79 ครอบครัว

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ปกครองเด็กอนุบาล 2 ในโรงเรียนบ้านหน้าค่าย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งตั้งอยู่ที่ ตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในปี พ.ศ. 2546 จำนวน 15 คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง ตามคุณสมบัติต่อไปนี้

- 1) เป็นผู้ที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานด้วยความสมัครใจ
- 2) เป็นผู้ที่อยู่ในชุมชน และรู้เรื่องความเป็นไปในชุมชน
- 3) เป็นผู้ที่ต้องการมีส่วนร่วมในการให้ความรู้และประสบการณ์ที่ตนเองมีแก่ผู้อื่น เป็นผู้รับความรู้และประสบการณ์จากผู้อื่น

3.2 การสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกพฤติกรรมของตนเองสำหรับผู้ปกครองในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3.3 การดำเนินการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูล

การใช้โปรแกรมขั้นที่ 1 การเตรียมการก่อนจัดกิจกรรมสำหรับผู้ปกครองในโปรแกรมและการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน สภาพความเป็นอยู่ กิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนก่อนจัดกิจกรรมให้ความรู้ผู้ปกครองในโปรแกรมฯ ใช้เวลา 8 สัปดาห์

การใช้โปรแกรมขั้นที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลก่อนการดำเนินการทดลองตามโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมใช้เวลา 1 สัปดาห์ ต่อจากนั้นเป็นการจัดกิจกรรมระดมสมองแลกเปลี่ยนความรู้ และกิจกรรมตามขั้นตอนการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ใช้เวลาในการดำเนินการทั้งสิ้น 10 สัปดาห์และเก็บรวบรวมข้อมูลหลังการทดลองใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมใช้เวลา 1 สัปดาห์

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบบันทึกพฤติกรรมของตนเองสำหรับผู้ปกครองในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมของกลุ่มตัวอย่าง โดยการทดสอบ ค่าที (t-test)

2. เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบบันทึกพฤติกรรมของตนเอง สำหรับผู้ปกครองในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หลังการเข้าร่วมโปรแกรม กับเกณฑ์การประเมินผล โปรแกรม คือ 80% โดยการทดสอบค่าที (t-test)

ขั้นที่ 4 การปรับปรุงโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนี้

4.1 การนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงโปรแกรมฯ

4.2 การนำเสนอโปรแกรมฯ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ช่วยให้ผู้ปกครองเกิดความตระหนักเกี่ยวกับความสำคัญของปัญหาในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสามารถใช้ประโยชน์จากความรู้ที่ประมวลมาในการแก้ปัญหา รวมถึงสามารถใช้กระบวนการเรียนรู้และทักษะที่ได้รับจากการเข้าร่วมโปรแกรม มาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาแนวทางแก้ปัญหาด้านอื่น ๆ

2. ช่วยกระตุ้นให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กวัยอนุบาล ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของท้องถิ่นชนบทของตน

3. ผู้ปกครองสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สมาชิกในครอบครัวในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ศึกษา รวบรวมเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องและนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 4 หัวข้อ ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
  - 1.1 สาเหตุและปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
  - 1.2 ความสำคัญของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
  - 1.3 ความหมายและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์
  - 1.4 ประเภทของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
  - 1.5 แนวทางและวิธีการอนุรักษ์และแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม
  - 2.1 นิยามและความหมายของการมีส่วนร่วม
  - 2.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน
  - 2.3 ขั้นตอนการดำเนินงานของรูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา
  - 2.4 บทบาทของผู้ปกครองและความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ความหมายและความสำคัญของบทบาทผู้ปกครองในการมีส่วนร่วม
3. การพัฒนาโปรแกรมการสอน
  - 3.1 ความหมายของโปรแกรมการสอน
  - 3.2 องค์ประกอบของโปรแกรม
  - 3.3 ขั้นตอนในการพัฒนาโปรแกรม
  - 3.4 การประเมินผลโปรแกรม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

สาเหตุและปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงชีวิตมนุษย์อย่างยิ่งแต่ในปัจจุบันมนุษย์กลับไม่ได้คำนึงถึงปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมซึ่งกำลังเป็นสิ่งที่ต้องการการแก้ไขและเป็นปัญหาหลักของโลกซึ่งปัญหานี้เกิดจากหลายสาเหตุ ดังที่จะกล่าวต่อไป

Gibbs (1986) ได้สรุปสาเหตุของความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับมหภาคว่าเกิดจากสาเหตุสำคัญ 3 ประการ คือ 1 การใช้ทรัพยากรโดยไม่ระวังเพื่อการส่งออกและความต้องการเงินตราต่างประเทศ 2 นโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรที่มองข้ามการจัดการระดับพื้นที่และ 3 ผลที่ไม่พึงประสงค์ของนโยบายการพัฒนาที่ทำให้มีการอพยพย้ายถิ่นเข้าไปในเขตต้นน้ำลำธาร นอกจากนี้ยังอาจส่งผลให้มีการบุกรุกเข้าไปใช้ที่ดินบริเวณเชิงเขา ซึ่งง่ายต่อการพังทลาย เมื่อผนวกเข้ากับการบุกรุกป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ การทำลายป่าไม้และการทำการเกษตรแบบไร้เงื่อนไขยังสามารถทำให้เกิดการเสื่อมโทรมของทรัพยากรดินและน้ำที่รุนแรงและรวดเร็วมากขึ้น ผลกระทบที่เกิดต่อเนื่องตามมาคือ ป่าไม้ลดความอุดมสมบูรณ์ พื้นที่การประมง พื้นที่การเกษตร และพื้นที่ป่าสงวนลดลง ศักยภาพในการผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังน้ำลดลง ทรัพยากรสูญเสียหาย และสุดท้ายคือส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์เอง

Gibbs ได้สรุปว่า การแก้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจำเป็นต้องอาศัยมาตรการหลายประการ รวมทั้งการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านต่างๆ ต่อไปนี้ 1 การตัดสินใจ 2 การใช้ทรัพยากร 3 การสื่อสาร 4 การจัดการแก้ไขความขัดแย้ง

ประภัสรา เกษมสุวรรณ (2541) ได้กล่าวว่า สาเหตุสำคัญของภาวะมลพิษในปัจจุบันและอนาคตเกิดขึ้นจากการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมที่เพิ่มปริมาณขึ้นอย่างรวดเร็ว และอีกด้านหนึ่งเนื่องจากการตั้งอุตสาหกรรมประเภทใหม่ๆ ที่ก่อให้เกิดมลพิษมากขึ้นกว่าเดิม ขณะที่กฎระเบียบและมาตรการต่างๆ ที่ใช้ในการควบคุมภาวะมลพิษที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ไม่สามารถดำเนินการหรือจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะขาดความร่วมมือจากเจ้าของธุรกิจ นอกจากนี้การขาดความเข้าใจและตระหนักถึงผลกระทบของภาวะมลพิษที่มีต่อสังคมและประชาชนโดยรวมก็เป็นส่วนสำคัญเช่นกัน อาจกล่าวได้ว่า การเพิ่มขึ้นของประชากรโลกอย่างรวดเร็วเป็นผลให้ความต้องการอาหาร สิ่งของ และเครื่องใช้ต่างๆ เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันมีการเจริญเติบโตและการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมากขึ้น ก่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การสร้างงาน สร้างอาชีพ การพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่ง รวมไปถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ แต่นั่นยังเป็นสาเหตุสำคัญให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นที่ตระหนักกันดีอยู่แล้วว่าการพัฒนาใดๆก็ตามมักจะก่อให้เกิดผลกระทบทั้งด้าน

กายภาพและด้านสังคม เนื่องจากปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นปัญหาที่ค่อนข้างซับซ้อนและปัญหาบางประการมีขนาดของปัญหา มีความร้ายแรงมากจนหน่วยงานเดียวไม่สามารถแก้ไขได้ ต้องอาศัยความร่วมมือกันจากหลายหน่วยงาน ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาความเสื่อมโทรมของคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่เรียกว่า ภาวะมลพิษ เช่น ภาวะมลพิษทางน้ำ ทางอากาศ ทางเสียง ความสะอาด การจราจร ฯลฯ ซึ่งสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหามากที่สุด คือ การกระทำของมนุษย์เอง และในปัจจุบันได้ทวีความรุนแรงขึ้น ปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ยากนอกจากจะช่วยกันดูแลรักษาไม่ให้ปัญหามากยิ่งขึ้นไปอีก ทุกวันนี้นักท่องเที่ยวรับรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมว่าเกิดขึ้นทั่วโลกแต่อาจไม่คิดว่าเป็นปัญหาที่อยู่ในระดับวิกฤติ เนื่องจากนักท่องเที่ยวไม่ได้เกี่ยวข้องกับองค์กรต่างๆที่เกี่ยวกับการพิทักษ์ปัญหาสิ่งแวดล้อม จึงไม่ตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่พบเห็นอยู่ในปัจจุบัน จึงทำให้ขาดความรู้และความสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จากเหตุผลดังกล่าว สรุปได้ว่า ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์ เพราะมนุษย์ต้องพึ่งพาสิ่งแวดล้อมในการดำรงชีวิตแต่เมื่อจำนวนประชากรมากขึ้น โลกมีการพัฒนามากขึ้นทำให้ทุกคนมองแต่ประโยชน์ส่วนตัวโดยการใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อในระยะยาว ทำให้เกิดปัญหาและความเสื่อมโทรมต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน

ความสำคัญของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

ราตรี ภาว (2543) กล่าวว่า ในทางสิ่งแวดล้อม มนุษย์จัดเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่ายิ่งเป็นผู้นำเอาทรัพยากรธรรมชาติของโลกมาใช้ประโยชน์มีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เกิด หากจะพิจารณาถึงวิวัฒนาการของมนุษย์แล้ว มนุษย์ยุคแรกรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติตั้งแต่เริ่มมีการพัฒนาความคิดแห่งการสร้างเทคโนโลยีง่ายๆ เช่น การนำหินควอตซ์มาทำเครื่องมือในการตัดและสับ มีการนำหินมาตกแต่งรูปร่างให้เหมาะกับการใช้งาน ต่อมาเมื่อมนุษย์มีจำนวนมากขึ้นความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น การตัดแปลงสิ่งแวดล้อมให้เหมาะกับความต้องการจึงเพิ่มขึ้น ในเขตเมืองมีการสร้างตึก ถนน เต็มพื้นที่ จนน้ำฝนที่ตกมาไม่สามารถซึมลงดินได้ ต้องหาทางออกและระบายลงคูคลองก่อนที่จะลงสู่แม่น้ำและทะเลตามลำดับ ซึ่งในหลายครั้งได้เกิดการท่วมขังเกิดขึ้น เหตุการณ์ดังกล่าวค่อนข้างจะเกิดขึ้นได้บ่อยในเขตเมืองหรือชนบทที่ตัดแปลงพื้นที่ลุ่มหรือที่นาเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย หากมนุษย์กระทำตนให้สอดคล้องกับความหมายตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้วปัญหาสิ่งแวดล้อมกับคำว่า เสื่อมโทรมคงไม่เกิดขึ้นแน่ อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมนับวันยิ่งก่อปัญหามากขึ้น และด้วยเหตุที่มนุษย์เป็นตัวการที่สำคัญที่สุดในการทำลาย การแก้ไขที่ถูกต้องคือการแก้ที่พฤติกรรมของมนุษย์อันเป็นสาเหตุของปัญหาซึ่งอาจจะได้ผลดีกว่าการใช้เทคโนโลยี

ตามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วและคอยแก้ปัญหาที่กำลังจะเกิดขึ้น พฤติกรรมของมนุษย์จะเป็นทางด้านบวกหรือลบขึ้นกับ การศึกษา แรงจูงใจ และข้อมูลที่ได้รับจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อมของมนุษย์ที่เต็มไปด้วยความมั่งคั่งและเห็นแก่ตัว ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เด่นชัด 2 ประการ คือ

1. ทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอ เนื่องจากมีการใช้กันอย่างไม่ประหยัดและอย่างไม่รู้คุณค่า ทั้งทรัพยากรน้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า ฯลฯ

2. ภาวะมลพิษ เช่น มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ ฯลฯ รวมไปถึงมลพิษทางสังคม อย่างไรก็ตามมนุษย์ยังจัดเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ายิ่ง หากขาดมนุษย์แล้วทรัพยากรที่มีอยู่มากมาย ก็ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ สิ่งที่เราควรให้ความสนใจคือ ทำอย่างไรที่จะให้มนุษย์กระทำตนให้มีคุณค่าทั้งต่อตนเองและสังคม มีประสิทธิภาพสูงในการทำงาน การศึกษาดี มีพละทานิยมสมบูรณื ตลอดจนมีมาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้น เมื่อมนุษย์รู้ว่าตนมีคุณค่าต่อสังคมเพียงไร การช่วยเหลือเยียวยาสิ่งแวดล้อมก็ทำได้ถูกจุดยิ่งขึ้น

สวัสดี โนนสูง (2543) กล่าวว่า ทรัพยากรธรรมชาติก็คือสิ่งแวดล้อม และสิ่งแวดล้อมส่วนหนึ่งก็เป็นทรัพยากรธรรมชาติ มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติโดยจะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม ในสมัยโบราณมนุษย์จะอยู่กับธรรมชาติโดยปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เมื่อมีความเจริญมากขึ้นจึงพยายามลดอิทธิพลของธรรมชาติโดยดัดแปลงสิ่งแวดล้อมให้เปลี่ยนไปตามความต้องการ มีการนำทรัพยากรไปใช้อย่างมากมาย หากไม่มีการจัดการที่ดีจะทำให้ธรรมชาติปรับสภาพไม่ทันจนขาดเสถียรภาพ เกิดความเสื่อมโทรมและเกิดมลพิษ เกิดปัญหา ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สุขภาพพละทานิยม และทำให้มนุษย์ไม่อาจดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข

นิวัติ เรืองพานิช (2537) กล่าวว่า มนุษย์ในสมัยโบราณมีชีวิตอยู่กับธรรมชาติ การวิวัฒนาการของมนุษย์ในอดีตถูกควบคุมโดยกระบวนการคัดเลือกตามธรรมชาติ ซึ่งมีความผันแปรในด้านพันธุกรรมและการเปลี่ยนแปลงในลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นตัวกำหนด ต่อมาเมื่อมนุษย์มีวัฒนธรรมและมีความรู้ในทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น มนุษย์จึงได้พยายามดัดแปลงธรรมชาติแวดล้อมให้เป็นไปตามความต้องการของมนุษย์ คือพยายามหนีธรรมชาติหรือลดอิทธิพลของธรรมชาติให้น้อยลงขณะเดียวกันกลับมามีอิทธิพลทำให้ธรรมชาติแวดล้อมต้องเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากขึ้น เช่น มนุษย์รู้จักใช้ไฟ รู้จักเล่นแร่แปรธาตุ ใช้ถ่านหิน น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ สารกัมมันตภาพรังสีและใช้วิทยาการสมัยใหม่ในการสร้างสารสังเคราะห์ต่างๆ จนเป็นเหตุให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษหรือที่เรียกว่าภาวะมลพิษขึ้น เพราะมนุษย์เราเข้าไปรบกวนธรรมชาติมากเกินไปจนทำให้กลไกควบคุมตัวเองของธรรมชาติถูกทำลายไปนั่นเอง ความเจริญก้าวหน้าในวิทยาการสมัยใหม่เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เปิดโอกาสให้มนุษย์ได้ศึกษาหาความรู้

ในทางวิทยาศาสตร์แขนงต่างๆได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น ถึงมนุษย์จะมีความก้าวหน้าในทางวิชาการก้าวไกลและลึกซึ้งขนาดไหนก็ตาม มนุษย์ทุกคนก็ยังคงควรให้ความสนใจและควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับตัวมนุษย์เองตลอดจนเข้าใจถึงความเกี่ยวข้องของสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมเนื่องจากสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์เป็นอันมาก

ทวี ทองสว่างและทัศน ทองสว่าง (2523) กล่าวว่า มนุษย์เป็นผู้ใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการดำรงชีวิต ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า แร่ธาตุ และอากาศ เพราะสิ่งเหล่านี้ให้ปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ดังนั้น ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจึงมีความสัมพันธ์และผูกพันต่อการดำรงชีวิตของมวลมนุษย์อย่างยิ่ง ในปัจจุบันจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น เป็นเหตุให้ทั่วโลกมีความต้องการทรัพยากรเพิ่มสูงขึ้นด้วย แต่จำนวนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในดิน ในน้ำ บนพื้นโลกมีจำนวนจำกัด ในอนาคตจะต้องขาดแคลนทรัพยากรและเกิดผลกระทบต่อชีวิตของมนุษย์มากยิ่งขึ้นเพราะการใช้ทรัพยากรไม่ประหยัดและเห็นผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าสังคมส่วนรวม อย่างไรก็ตามมนุษย์กับการใช้ทรัพยากรย่อมมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่แยกไม่ออก

จากความสำคัญดังกล่าวสรุปได้ว่า มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่จำเป็นต้องพึ่งพาสิ่งแวดล้อมเพื่อการดำรงอยู่และมนุษย์จัดเป็นผู้ที่สร้างและทำลายสิ่งแวดล้อมตลอดเวลาดังนั้นมนุษย์จึงจำเป็นต้องรู้เรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรวมถึงวิธีการดูแลและใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์มากที่สุด มนุษย์จะได้มีทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมใช้ไปได้อีกนาน

ความหมายและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ,สิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์

ราตรี ภารา (2543) กล่าวว่า ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติซึ่งมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีพและสนองความต้องการของมนุษย์ได้ ได้แก่ น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า อากาศ แร่ธาตุ แสงอาทิตย์ มนุษยชาติ เป็นต้น ดังนั้นในแง่เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่เกิดการผลิต ซึ่งจะมีประโยชน์ได้ก็ต่อเมื่อได้นำมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การใช้จึงต้องใช้ด้วยความประหยัด และไม่ให้สิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ การนำมาใช้ต้องคำนึงถึงหลักการอนุรักษ์พร้อมกันไปด้วย

สิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ทั้งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

สวัสดิ์ โนนสูง (2543) กล่าวว่า ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มนุษย์นำมาใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นได้ เช่น แสงอาทิตย์ อากาศ น้ำ ดิน ป่าไม้ สัตว์ป่า หิน แร่ และมนุษย์ บางชนิดมีความสวยงามเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ

สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์ อาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต มีรูปธรรมหรือนามธรรมและมีความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมก็

ได้ เช่น แสงแดด แม่น้ำ ถนน บ้านเรือน โบราณสถาน ประเพณี และวัฒนธรรม
 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อการคงอยู่ของสิ่งมีชีวิตโดยเป็นองค์ประกอบ
 ของชีวิตและเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพ เช่น คนและสัตว์ต้องการอากาศออกซิเจนเพื่อการ
 หายใจและการเผาผลาญอาหาร หากอากาศเป็นพิษก็จะทำให้สิ่งมีชีวิตตายได้ มีอิทธิพลต่อการ
 ตั้งถิ่นฐานทำเลที่เหมาะสมจะมีมนุษย์ที่หนาแน่นโดยเฉพาะที่ราบลุ่มแม่น้ำ ที่ราบชายฝั่งทะเล
 และที่ราบตามหุบเขาถ้าสิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสมจะมีการอพยพไปสู่สภาพแวดล้อมที่ดีกว่า มี
 อิทธิพลต่อลักษณะที่อยู่อาศัย บ้านเรือนในแต่ละภูมิภาคจะมีโครงสร้างรูปแบบและการใช้วัสดุที่
 แตกต่างกันเพื่อให้เหมาะสมกับภูมิอากาศ เช่น ในเขตอบอุ่นและเขตนานวันมักเป็นบ้านอิฐหรือ
 คอนกรีตมุงกระเบื้องมีประตูหน้าต่างมิดชิดและมีเตาผิงให้ความอบอุ่น ส่วนบ้านคนไทยสมัยก่อน
 จะเป็นเรือนไม้ใต้ถุนสูงหลังคาจั่ว มุงหญ้าคา ใบจาก ใบตองตึงหรือใบพลวงซึ่งหาง่ายเหมาะกับ
 สภาพดินฟ้าอากาศและความเป็นอยู่แบบไทยนอกจากนั้นสิ่งแวดล้อมยังเป็นตัวกำหนดลักษณะ
 การดำรงชีวิตของมนุษย์ เช่น แถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นที่ราบลุ่ม มีลมมรสุม ป่าไม้ค่อนข้าง
 สมบูรณ์ มนุษย์จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ตอนเหนือของแอฟริกาหรือเอเชียตะวันตกเฉียงใต้มี
 สภาพแห้งแล้งเป็นทะเลทรายมนุษย์จะดำรงชีพโดยเลี้ยงสัตว์แบบเร่ร่อนไปตามแหล่งน้ำและหญ้า
 รอบโอเอซิส ส่วนบริเวณเส้นศูนย์สูตรอากาศจะร้อน ฝนตกตลอดปี มีป่าดงดิบอุดมสมบูรณ์คนจะ
 ดำรงชีพด้วยการเก็บของป่าและล่าสัตว์ มีชีวิตที่ล่าหลัง หากประเทศใดมีทรัพยากรมาก รู้จักใช้
 อย่างเหมาะสม จะทำให้ ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคง และเจริญก้าวหน้า
 เพราะทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาสังคมมนุษย์อีกทั้งมีความสำคัญ
 ทางด้านวิชาการและเอกลักษณ์ของชาติโดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โบราณสถาน และ
 โบราณวัตถุ อันแสดงออกถึงวิวัฒนาการและความรุ่งเรืองของมนุษย์ในอดีต เป็นเอกลักษณ์หรือ
 ความภาคภูมิใจของบุคคลในชาติ

วิชัย เทียนน้อย (2525) กล่าวว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คือวิธีการใช้
 ทรัพยากรธรรมชาติด้วยความฉลาดและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมวลมนุษย์ให้มากที่สุดรวมทั้ง
 พยายามที่จะใช้ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นให้มีอายุยืนยาวที่สุด การที่บางท่านเข้าใจว่าการ
 อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติคือ วิธีการเก็บรักษาสิ่งเหล่านั้นไว้ เพื่อไม่ให้สิ่งเหล่านั้นหมดไปจึงไม่
 เป็นสิ่งที่ถูกต้องตามความหมายของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ได้กล่าวมาแล้ว นอกจากนั้น
 วิชัย เทียนน้อยยังได้อธิบายความจำเป็นของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดังนี้

1. ทรัพยากรธรรมชาติบางอย่างเป็นสิ่งที่ใช้แล้วสิ้นเปลืองไป บางชนิดก็มีจำนวนจำกัด
 และไม่มีทางจะงอกเงยมาใหม่ได้เช่น แร่ธาตุต่างๆ เป็นต้น ดังนั้นจึงต้องช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
 และทรัพยากรธรรมชาติรักษาเอาไว้เพื่อป้องกันการขาดแคลน และเพื่อมนุษย์จะได้นำมาใช้
 ประโยชน์ได้นานแสนนาน

2. ประชากรของโลกมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกวันแต่ขณะเดียวกันทรัพยากรธรรมชาติมีจำนวนจำกัด ดังนั้นถ้าไม่ช่วยบำรุงรักษาไว้ในที่สุดทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นก็จะสูญสิ้นไปจากโลก

ทิว ทองสว่างและทัศนีย์ ทองสว่าง (2523) กล่าวว่า ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึงสิ่งที่ปรากฏอยู่ตามธรรมชาติหรือเกิดขึ้นเองซึ่งอำนาจประโยชน์แก่มนุษย์และสภาวะธรรมชาติด้วยกันเอง เช่น มนุษย์ใช้ไม้ปลูกสร้างที่อยู่อาศัยและปลูกต้นไม้ทดแทนเป็นการอนุรักษ์ดินและต้นน้ำลำธาร ใช้ที่ดินเพาะปลูกพืชผลและใช้น้ำรดต้นไม้และบริโภค ประเทศใดมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ จะช่วยส่งเสริมพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว

สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวมนุษย์ช่วยอำนาจประโยชน์ในการดำรงชีวิตทางตรงหรือทางอ้อม หรือเป็นอุปสรรค เมื่อสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นพิษ เช่น น้ำไว้ใช้อุปโภคและบริโภค เมื่อมนุษย์ปล่อยของเสียหรือพิษลงไปจะทำให้เกิดน้ำเสียเป็นที่เกิดของจุลินทรีย์นานาชนิด

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การใช้ทรัพยากรที่ธรรมชาติได้สร้างสะสมไว้ด้วยวิธีการที่ฉลาดเหมาะสม โดยการใช้อย่างประหยัดให้เกิดประโยชน์และคุณค่ามากที่สุด รวมทั้งการปรับปรุงของเสียให้นำกลับมาใช้ได้ใหม่ เพื่อให้เกิดการสูญเสียน้อยที่สุด

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้สิ่งแวดล้อมอย่างฉลาดไม่ให้เกิดพิษภัยต่อสังคมส่วนรวม ดำรงไว้ซึ่งสภาพเดิมของสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ประดิษฐ์เสริมสร้างขึ้น รวมทั้งหาทางกำจัดและป้องกันมลภาวะหรือสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษมิให้เกิดขึ้นในสังคมส่วนรวมของมนุษย์

เกษม จันทร์แก้ว (2544) กล่าวว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้ประโยชน์อย่างมีเหตุผลและมีการสร้างสรรค์ ได้แก่ การใช้,การเก็บ,การรักษา/ซ่อมแซม ,การฟื้นฟู,การพัฒนา การป้องกัน,การสงวน,และการแบ่งเขต ต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อจะได้เอื้ออำนวยให้มี คุณภาพในการสนองความเป็นอยู่ของมนุษย์ตลอดไป

นิวัติ เรืองพานิช (2537) กล่าวว่า ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีประโยชน์สามารถสนองความต้องการของมนุษย์ได้เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ พืชหญ้า สัตว์ป่า แร่ธาตุ พลังงานและกำลังงานของมนุษย์ เป็นต้น

การอนุรักษ์ หมายถึง การรู้จักนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาดเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด สูญเสียน้อยที่สุด ใช้ได้นานและต้องกระจายการใช้ประโยชน์ให้ทั่วถึงกัน โดยถูกต้องตามกาลเทศะด้วย

อำนาจ เจริญศิลป์ (2528) กล่าวว่า ทรัพยากร หมายถึง สิ่งที่มีประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ ทรัพยากร คือ ทรัพยากร+ากร หมายถึง หมู่ กอง บ่อเกิด ดังนั้น

ทรัพยากรธรรมชาติ ก็คือ หมู่เหล่าหรือบ่อเกิดของทรัพยากรที่จะนำมาบำบัดสนองความต้องการของมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติอยู่แล้ว

สรุปได้ว่าสิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์และมีประโยชน์ต่อมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ประโยชน์ทางตรงได้แก่ การที่มนุษย์นำทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ มาใช้เพื่อการดำรงอยู่ของชีวิตไม่ว่าจะเป็นการใช้ น้ำ ต้นไม้ อาหาร สัตว์ ประโยชน์ทางอ้อม ได้แก่ การที่มีทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทำให้มนุษย์มีชีวิตดำรงอยู่ได้เพราะความสมดุลทางธรรมชาตินั่นเอง

ประเภทของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ราตรี ภารา (2543) ได้แบ่งทรัพยากรธรรมชาติตามลักษณะการนำมาใช้ 3 ประเภท ดังนี้

1. ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วไม่รู้จักหมดสิ้น เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ก่อกำเนิดมาพร้อมกับมนุษย์ มีปริมาณมากเกินกว่าความต้องการที่จะนำมาใช้ประโยชน์ แต่ถ้านำมาใช้ผิดวิธีหรือขาดการบำรุงรักษาแล้ว คุณภาพของทรัพยากรธรรมชาตินั้นอาจจะเปลี่ยนไป ทำให้คุณสมบัติไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้อีก เช่น แสงอาทิตย์ อากาศ ดิน และน้ำในอุทกวัฏจักรซึ่งมีการหมุนเวียนเปลี่ยนสภาพไปโดยไม่สิ้นสุด และหากทรัพยากรเหล่านี้หมดเมื่อใด มนุษย์เราก็ต้องตายและหมดไปจากโลกนี้ด้วย

2. ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วหมดไป เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วสิ้นเปลือง และหมดไปในที่สุด เมื่อหมดไปแล้วไม่สามารถทดแทนได้แต่มีประโยชน์ต่อมนุษย์ในแง่ความสะดวกสบาย ใช้เป็นเครื่องทุนแรง ทรัพยากรบางชนิดอาจตัดแปลงหรือบูรณะใหม่ หรือนำกลับมาใช้ใหม่

ได้บ้าง เช่น แร่ธาตุ การใช้ทรัพยากรประเภทนี้จึงต้องใช้อย่างประหยัดและระมัดระวัง

3. ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วเกิดทดแทนหรือรักษาให้คงอยู่ได้ เช่น น้ำที่อยู่น้ำที่ใต้ที่หนึ่ง ป่าไม้ ดิน สัตว์ป่า พืชพันธุ์ กำลังงานของมนุษย์ สิ่งเหล่านี้เป็นทรัพยากรที่เกิดขึ้นใหม่ได้ตลอดเวลา หากมีการรักษาหรือจัดการให้อยู่ในระดับที่มีความสมดุลกันตามธรรมชาติหรือหากทำลายลงก็สามารถปรับปรุงให้คืนสภาพปกติได้ แต่ต้องใช้เวลาานานมาก ทรัพยากรธรรมชาติประเภทนี้ เกี่ยวข้องกับตัวมนุษย์ มีความสำคัญยิ่งต่อการใช้ชีวิตของมนุษย์ เป็นทรัพยากรที่สามารถใช้เป็นปัจจัยทั้งทางตรงและทางอ้อม ถ้าขาดทรัพยากรเหล่านี้มนุษย์อาจจะมีชีวิตอยู่ไม่ได้หรือถ้าส่วนหนึ่ง ส่วนใดขาดหายไปหรือไม่สมบูรณ์แล้วก็อาจมีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตอยู่ของมนุษย์ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม นอกจากนี้หากแบ่งทรัพยากรธรรมชาติโดยพิจารณาในด้านของทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัจจัยสำคัญโดยตรงต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์นั้นมี 7 ประเภทคือ ดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า แร่ธาตุ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจและมนุษย์ สำหรับประเภทสิ่งแวดล้อมนั้นสามารถแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ
    - ก. สิ่งมีชีวิต เช่น พืชหรือป่าไม้ สัตว์หรือมนุษย์ เป็นต้น
    - ข. สิ่งไม่มีชีวิต เช่น ดิน น้ำ อากาศ ควัน เมฆ เสียง เป็นต้น
  2. สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น บ้าน ถนน สะพาน โต๊ะ เก้าอี้ วัตถุมีพิษ เสียง อารมณ์ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา การศึกษา ฯลฯ ซึ่งสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ
    - ก. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นสามารถมองเห็นได้ เช่น ถนน บ้านเรือน เมือง สะพาน รถ เครื่องบิน เรือ เจตีย์ วัด สิ่งก่อสร้าง หรือ สถาปัตยกรรม เป็นต้น
    - ข. สิ่งแวดล้อมทางสังคม อาจสร้างขึ้นโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ หรือสร้างเพื่อความ เป็นระเบียบเรียบร้อยของการอยู่ร่วมกัน เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา กฎหมาย ระเบียบ กฎเกณฑ์ รวมไปถึงการทะเลาะวิวาท การส่งเสียงด่าทอ เป็นต้น
- วิชัย เทียนน้อย (2525) ได้แบ่งประเภททรัพยากรธรรมชาติโดยอาศัยเกณฑ์แบบใหม่ จำแนกออกเป็น 3กลุ่ม ดังนี้
1. ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วไม่รู้จกหมด เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่าง มากมายบนพื้นโลก ซึ่งได้แก่ อากาศ วัฏจักรของน้ำ
  2. ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วนำมาใช้ใหม่ได้ เช่น ดิน ป่าไม้ พืชหญ้า สัตว์ป่า พลังงานมนุษย์ ทั้งทางด้านร่างกายและทางด้านจิตใจ ทรัพยากรเหล่านี้เมื่อใช้แล้วเกิดการ เสื่อมสภาพไปแต่เราก็สามารถจะนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นแล้วจึงนำมาใช้ใหม่ได้อีก
  3. ทรัพยากรธรรมชาติสิ้นเปลือง เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วหมดเปลืองไป ไม่ สามารถที่จะนำมาปรับปรุงแก้ไขใช้ใหม่ได้อีก ได้แก่ แร่ธาตุ สัตว์ป่าบางชนิดที่สูญพันธุ์ไปแล้ว เป็นต้น

ทวี ทองสว่างและทัศนีย์ ทองสว่าง (2523) แบ่งทรัพยากรธรรมชาติตามลักษณะการนำ มาใช้ได้ 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. ทรัพยากรธรรมชาติประเภทใช้แล้วไม่หมดสิ้น ได้แก่
  - 1.1 ประเภทที่คงอยู่ตามสภาพเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆเลย เช่น พลังงานจาก ดวงอาทิตย์ ลม อากาศ ฝุ่น ใช้เท่าไรก็ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไม่รู้จกหมด
  - 1.2 ประเภทที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากถูกใช้ในทางที่ผิด เช่น ที่ดิน น้ำ ลักษณะภูมิประเทศ ฯลฯ ถ้าใช้ไม่เป็นจะก่อให้เกิดปัญหาตามมา ได้แก่ การปลูกพืชชนิดเดียว ซ้ำซากในที่เดิม ย่อมทำให้ดินเสื่อมคุณภาพ ได้ผลผลิตน้อยลง ถ้าต้องการให้ดินมีคุณภาพดี ต้องใส่ปุ๋ยหรือปลูกพืชสลับและหมุนเวียน
2. ทรัพยากรธรรมชาติประเภทใช้แล้วหมดสิ้นไป ได้แก่

2.1 ประเภทที่ใช้แล้วหมดไปแต่สามารถรักษาให้คงสภาพเดิมได้ เช่น ป่าไม้ สัตว์ป่า ประชากรโลก ความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำเสียจากโรงงาน น้ำในดิน ปลาบางชนิด ทัศนียภาพ อังนงดงาม ฯลฯ ซึ่งอาจทำให้เกิดขึ้นใหม่ได้

2.2 ประเภทที่ไม่อาจทำให้มีใหม่ได้ เช่น คุณสมบัติธรรมชาติของดิน พรวรรคคของมนุษย์ สติปัญญา เผ่าพันธุ์ของมนุษย์ชาติ ไม้พุ่ม ต้นไม้ ดอกไม้ป่า สัตว์บก สัตว์น้ำ ฯลฯ

2.3 ประเภทที่ไม่อาจรักษาไว้ได้ เมื่อใช้แล้วหมดไปแต่ยังสามารถนำมายุบให้กลับเป็นวัตถุดิบเช่นเดิมแล้วนำกลับมาประดิษฐ์ขึ้นใหม่ เช่น โลหะต่างๆ สังกะสี ทองแดง เงิน ทองคำ ฯลฯ

2.4 ประเภทที่ใช้แล้วหมดสิ้นไปนำกลับมาใช้อีกไม่ได้ เช่น ถ่านหิน น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ โลหะ ฯลฯ ถูกนำมาใช้เพียงครั้งเดียวก็เผาไหม้หมดไป ไม่สามารถนำมาใช้ใหม่ได้ ทรัพยากรธรรมชาติหลักที่สำคัญของโลกและของประเทศไทยได้แก่ ดิน ป่าไม้ สัตว์ป่า น้ำ แร่ธาตุ และประชากร

นอกจากนั้นยังได้แบ่งประเภทของสิ่งแวดล้อมเป็น 2 ประเภท คือ

1. สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ จำแนกได้ 2 ชนิด คือ

1.1 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ อากาศ ดิน ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ ทัศนียภาพต่างๆ ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง ทะเลสาบ ทะเล มหาสมุทร และทรัพยากรธรรมชาติทุกชนิด

1.2 สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพหรือชีวภูมิศาสตร์ ได้แก่ พืชพันธุ์ธรรมชาติต่างๆ สัตว์ป่า ป่าไม้ สิ่งมีชีวิตอื่นๆ ที่อยู่รอบตัวเรา และมวลมนุษย์

2. สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมหรือสิ่งแวดล้อมประดิษฐ์หรือมนุษย์เสริมสร้างขึ้น ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มนุษย์เสริมสร้างขึ้นโดยใช้กลวิธีสมัยใหม่ตามความเหมาะสมของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา และวัฒนธรรม เช่น เครื่องจักร เครื่องยนต์ รถยนต์ พัดลม โทรทัศน์ ที่อยู่อาศัย

อำนาจ เจริญศิลป์ (2528) แบ่งประเภทของทรัพยากรธรรมชาติไว้ 4 ประเภท ดังนี้

1. แร่ธาตุต่างๆ ทั้งแร่โลหะ และอโลหะ
2. ดิน หมายรวมรวมทั้งเนื้อดินและหน้าดิน
3. น้ำ ฝิวน้ำ สัตว์และพืชน้ำธรรมชาติ ตลอดจนชนลสมบัติทุกชนิด
4. ป่าไม้ รวมถึงทั้งป่าและสัตว์ป่า

ทรัพยากรธรรมชาติอาจแบ่งประเภทได้ตามลักษณะของการนำมาใช้ คือ ประเภทที่มีอยู่เหลือเฟือ ได้แก่ อากาศ ซึ่งอาจจะไม่ถือเป็นทรัพยากรก็ได้ ประเภทที่มีจำกัด คือ ประเภทที่สิ้นตัวได้ เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า ประเภทที่ใช้หมดไป เช่น แร่ชนิดต่างๆ

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมสามารถแบ่งได้หลายประเภทซึ่งอาจแบ่งตามลักษณะของการใช้ ได้แก่ ใช้แล้วหมดไป ใช้แล้วนำกลับมาใช้ใหม่ หรือใช้ไม่มีวันหมดซึ่งทรัพยากรแต่ละประเภทล้วนมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็น น้ำ ป่าไม้ พลังงาน แร่ธาตุ ดิน อากาศ เป็นต้น ดังนั้นเมื่อทราบถึงประเภทของทรัพยากรแต่ละชนิดแล้วจึงจำเป็นต้องใช้อย่างมีเหตุผลหรือรู้จักวิธีการใช้เพื่อให้ทรัพยากรเหล่านี้อยู่กับมนุษย์ไปนานที่สุด เพื่อให้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอยู่อย่างยั่งยืนคู่กับมนุษย์จึงได้มีการเสนอแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดังนี้

แนวทางและวิธีการอนุรักษ์และแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 การให้การศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเอกสารของสำนักงานประจําภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกของยูเนสโก(UNESCO)ได้เสนอลักษณะของสิ่งแวดล้อมศึกษาไว้ดังนี้

1. มีบูรณาการในทุกระดับการศึกษา
2. มีลักษณะเป็นสหวิทยาการ
3. มีทัศนะในการมององค์รวม (Holistic) สำหรับการประเมินด้านนิเวศวิทยา สังคม วัฒนธรรม และด้านอื่นๆ ของปัญหา
4. ให้ปัญหาทางปฏิบัติในชีวิตจริงเป็นศูนย์กลาง
5. มุ่งสร้างค่านิยมที่พึงประสงค์ขึ้น (อ้างถึงใน ชูเกียรติ ลีสุวรรณ,2531)

การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเด็นสำคัญประการหนึ่งที่ต้องนำมาพิจารณาเพื่อให้การดำเนินงานการให้ความรู้ความเข้าใจเป็นรูปธรรมชัดเจน ได้แก่ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการให้ความรู้ความเข้าใจ ซึ่งในเรื่องนี้ต้องพิจารณาทั้งด้านการเลือกสื่อ การเตรียมสื่อ และการใช้สื่อควบคู่กันไป

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้องเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนในการร่วมกันปฏิบัติ การเลือกใช้วิธีการอนุรักษ์นั้นขึ้นอยู่กับคุณสมบัติและปัญหาที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติแต่ละประเภท แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้แก่

1. การถนอมและรักษา เพื่อรักษาทั้งปริมาณและคุณภาพก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เช่น การนำทรัพยากรทางทะเลมาใช้ หากมีจำนวนมากอาจนำมาเก็บรักษาโดยการทำปลาอย่าง ปลาเค็ม ฯลฯ การนำแร่เหล็กไปผสมกับแร่อื่นเพื่อใช้งานในลักษณะต่างๆสามารถยืดอายุการใช้งานจากแร่เหล็กโดยตรงได้ การรักษาป่าไม้ที่มีอยู่ไม่ให้เกิดการเสื่อมโทรม เป็นต้น
2. การบูรณะฟื้นฟู เป็นการช่วยเหลือและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ได้รับความเสียหาย ให้มีสภาพเหมือนเดิมหรือเทียบเท่าของเดิม ซึ่งกระทำได้กับทรัพยากรดิน น้ำ

ป่าไม้ และทุ่งหญ้า สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ประเพณี กรณีป่าไม้โล่งเตียนเป็นหย่อมๆ ก็นำไม้มาปลูกเสริมการทำน้ำใสโครกให้สะอาดขึ้นในการบูรณะฟื้นฟูต้องคำนึงถึงสมดุลธรรมชาติของทรัพยากรอื่นด้วย เพราะการเพิ่มทรัพยากรอย่างหนึ่ง อาจมีผลเสียหายต่อทรัพยากรอย่างอื่นได้

3. การลดปริมาณของเสีย ใช้สำหรับทรัพยากรบางประเภทและกระทำได้ดีกับแร่ธาตุบางชนิด เพื่อลดปริมาณการใช้ทรัพยากรและลดปัญหาสิ่งแวดล้อมกระทำได้ด้วยวิธี 7R คือ Recycle เวียนใช้ ได้แก่การนำกระป๋องหรือหม้ออะลูมิเนียม กระดาษ พลาสติก มาผ่านขบวนการผลิตใหม่เพื่อให้ใช้ได้ อีก Reuse ใช้อีก ได้แก่ ถูพลาสติก กระดาษที่ใช้แล้วนำมาใช้อีก Reclaim ทำใช้ ได้แก่ เศษผักสดนำมาทำปุ๋ยหรือแก๊ส Recover ใช้ใหม่ ได้แก่ น้ำที่นำมาใช้หล่อเย็นในโรงงานอุตสาหกรรม เมื่อเย็นตัวลงก็สามารถนำมาใช้ใหม่ได้อีก Repair ซ่อมใช้ Reduce ลดใช้สารอันตรายบางประเภท Reject เลิกใช้สารอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม

4. การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้งาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบางประเภทที่มีคุณสมบัติที่สามารถนำมาดัดแปลงโดยใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยสามารถใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง เช่น การสร้างเขื่อนเก็บน้ำสามารถผลิตกระแสไฟฟ้าได้

5. การนำสิ่งอื่นมาใช้ทดแทน ทรัพยากรที่มีขีดจำกัดและหมดเปลืองไปเนื่องจากการบูรณะไม่ได้และมีราคาแพง ควรจะหาทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ทดแทนกันได้และราคาถูกกว่า ได้แก่ การใช้พลาสติกแทนเหล็กในชิ้นส่วนของรถยนต์ เช่น บังโคลน กันชน หรือส่วนอื่นๆ การนำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้เพื่อให้เกิดพลังงานต่างๆ ในประเทศที่ขาดแคลนพลังงานเชื้อเพลิงเป็นการอนุรักษ์ป่าไม้ แร่ธาตุให้มีอายุการใช้งานได้นานยิ่งขึ้น

6. การค้นหาสำรวจทรัพยากร เป็นการสำรวจค้นหาทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมากมายในผิวโลกมาใช้เพิ่มเติมให้เกิดประโยชน์แก่มนุษย์ เช่น การค้นหาพลังงานจากลมและแสงแดดเพื่อนำมาใช้แทนน้ำมันเชื้อเพลิง การสำรวจขุดเจาะน้ำใต้ดินมาใช้

7. การประดิษฐ์ของเทียมขึ้นใช้ เช่น การผลิตเทียม ยางเทียม การสังเคราะห์สารเคมีเพื่อนำมาใช้แทนสารที่สกัดจากพืชที่นำมาผลิตยารักษาโรคนับว่าเป็นวิธีหนึ่งที่ลดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติลงด้วยความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ (ราตรี ภาวรา, 2543 สวัสดิ์ โนนสูง, 2543 และวิชัย เทียนน้อย, 2525)

เกษม จันทรแก้ว (2544) อธิบายหลักการอนุรักษ์และวิธีการอนุรักษ์ไว้ดังนี้

หลักการที่ 1 การใช้แบบยั่งยืน ต้องมีการวางแผนการใช้ตามสมบัติเฉพาะตัวของทรัพยากร พร้อมทั้งมีการเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสม ที่จะใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมกับชนิดของทรัพยากร ปริมาณการเก็บเกี่ยวเพื่อการใช้ ช่วงเวลาที่จะนำมาใช้ และกำจัดบำบัดของเสียและมลพิษให้หมดไป หรือเหลือน้อยจนไม่มีพิษมีภัย

หลักการที่ 2 การฟื้นฟูสิ่งเสื่อมโทรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เมื่อมีการใช้ย่อมเกิดความเสื่อมโทรมเพราะการใช้ที่ไม่เหมาะสม จำเป็นต้องทำการฟื้นฟูให้ดีขึ้นก่อน จนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมนั้นๆตั้งตัวได้ จึงสามารถนำมาใช้ได้ ในโอกาสต่อไป อาจใช้เวลาฟื้นฟู การกำจัด การบำบัด หรือการทดแทนเป็นปีๆ

หลักการที่ 3 การสงวนของหายาก ทรัพยากรบางชนิดมีการใช้มากเกินไป หรือมีการแปรสภาพเป็นสิ่งอื่นทำให้ทรัพยากร/สิ่งแวดล้อมบางชนิดกลายเป็นของหายาก ถ้าปล่อยให้มีการใช้ เกิดขึ้นแล้ว อาจทำให้เกิดการสูญพันธุ์ได้ จำเป็นต้องสงวนหรือเก็บไว้ เพื่อเป็นแม่บทในการผลิต ให้มากขึ้น

สำหรับวิธีการอนุรักษ์ประกอบด้วย 8 วิธีดังนี้

1. การใช้ หมายถึง การใช้หลายรูปแบบ เช่น บริโภคโดยตรง เห็น ได้ยิน/ได้ฟัง ได้สัมผัส การให้ความสะดวก และความปลอดภัย รวมไปถึงพลังงานเหล่านี้ต้องเป็นเรื่องการใช้แบบยั่งยืน
2. การเก็บกัก หมายถึง การรวบรวมและเก็บกักทรัพยากรที่มีแนวโน้มที่จะขาดแคลนในบางเวลาหรือคาดว่าจะเกิดวิกฤตการณ์เกิดขึ้น บางครั้งอาจเก็บกักเอาไว้เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ในปริมาณที่สามารถควบคุมได้
3. การรักษาซ่อมแซม หมายถึง การดำเนินการใดๆ ต่อทรัพยากรที่ขาดหายไปไม่ทำงานตามพฤติกรรม /เสื่อมโทรม /เกิดปัญหา จุดเล็กๆ สามารถให้ฟื้นคืนสภาพเดิมได้ อาจใช้เทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้นช่วยให้ดีขึ้นเหมือนเดิม จนสามารถนำมาใช้ได้
4. การฟื้นฟู หมายถึง การดำเนินการใดๆต่อทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้สิ่งเหล่านั้นเป็นปกติสามารถเอื้อประโยชน์ในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปซึ่งการฟื้นฟูต้องใช้เวลาและเทคโนโลยีเข้าช่วยด้วยเสมอ
5. การพัฒนา หมายถึง การทำสิ่งที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น การที่ต้องพัฒนาเพราะต้องการเร่งหรือเพิ่มประสิทธิภาพให้เกิดผลิตผลที่ดีขึ้น การพัฒนาที่ถูกต้องนั้นต้องใช้ทั้งความรู้เทคโนโลยีและการวางแผนที่ดี
6. การป้องกัน หมายถึง การป้องกันสิ่งที่เกิดขึ้นมิให้ลุกลามมากกว่านี้ รวมไปถึงการป้องกันสิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นด้วย การป้องกันต้องใช้เทคโนโลยีและการวางแผน เช่นเดียวกับวิธีการอนุรักษ์อื่นๆ
7. การสงวน หมายถึง การเก็บไว้โดยไม่ให้แตะต้องหรือนำไปใช้ด้วยวิธีใดๆก็ตาม การสงวนอาจกำหนดเวลาที่เก็บไว้โดยไม่ให้มีการแตะต้องตามเวลาที่กำหนดไว้ก็ได้
8. การแบ่งเขต หมายถึง ทำการแบ่งเขตหรือแบ่งกลุ่ม /ประเภทตามคุณสมบัติของทรัพยากร สาเหตุที่สำคัญเพราะวิธีการให้ความรู้ หรือกฎระเบียบที่นำมาใช้นั้นไม่ได้ผล หรือต้องการแบ่งเขตให้ชัดเจนเพื่อให้การอนุรักษ์ได้ผล

อำนาจ เจริญศิลป์ (2528) อธิบายหลักสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มเติมไว้ดังนี้

1. การถนอม เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อพยายามรักษาทั้งปริมาณและคุณภาพให้ยั่งยืนคงอยู่ต่อไปให้นานเท่านาน

2. การบูรณะซ่อมแซม เป็นการบูรณะซ่อมแซมทรัพยากรธรรมชาติ ที่ได้รับความเสียหายให้มีสภาพเหมือนเดิมหรือเทียบเท่าของเดิม

3. การนำมาใช้ใหม่ เป็นการนำเอาทรัพยากรที่ใช้แล้วมาใช้ใหม่

4. นำมาปรับปรุงและใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าสภาพธรรมชาติ เช่นการสร้างเขื่อนเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้

5. การใช้สิ่งอื่นทดแทน ทรัพยากรบางอย่างสามารถนำมาทดแทนกันได้ เช่นใช้พลาสติกแทนเหล็ก

6. การสำรวจค้นหาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มเติม เช่นการสำรวจแหล่งน้ำมันในอ่าวไทย ทำให้พบแก๊สธรรมชาติเป็นจำนวนมาก

7. การค้นคิดประดิษฐ์ของเทียมขึ้นมาใช้ เช่น ผลิตยางเทียม ไหมเทียม มาใช้

ข้อมูลข้างต้นเห็นได้ว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมนั้นสามารถทำได้หลายวิธีทั้งการถนอมรักษา ฟื้นฟูทรัพยากรที่เสียหาย ลดของเสีย ใช้สิ่งอื่นทดแทน ฯลฯ ซึ่งวิธีการดังกล่าวต้องเกิดจากความร่วมมือของประชาชนทุกคนซึ่งต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างลึกซึ้งเพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักและรู้สึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมจากสำนึกที่ดี ดังนั้นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้ได้ผลคือการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนนั่นเอง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

แนวคิดในการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่างๆของสังคมนั้น มิใช่เรื่องใหม่ การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้หลายลักษณะ หลายรูปแบบ หลายวิธีการ หลายกิจกรรม หลายวัตถุประสงค์ นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

Reeder (1989) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่าการมีส่วนร่วมหมายถึง การมีส่วนร่วมในการปะทะสังสรรทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

Cohen and Uphoff (1980) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม โดยทั่วไปแล้ว หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจแต่เพียงอย่างเดียว ยังใช้การตัดสินใจ ควบคู่ไปกับการดำเนินงานด้วย และการตัดสินใจยังมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องผลประโยชน์และการประเมินผลในกิจกรรมพัฒนาด้วย ซึ่งจะเห็นว่าการตัดสินใจนั้นเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินงานทั้งยังเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และการประเมินผลด้วยเหมือนกัน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น ทั้งยังทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มนั้นด้วย

จตุรงค์ บุญรัตน์สุนทร (2530) ได้อธิบายว่า หลักการพื้นฐานของการพัฒนาที่ดีคือการมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะประชาชนเท่านั้นที่รู้ว่าเขาต้องการอะไร มีขีดความสามารถแค่ไหน

วิธีการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา (PRA) หมายถึง วิธีการพัฒนาโดยศึกษาเกี่ยวกับประเด็นปัญหาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนเป็นกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะกึ่งทางการ จากคนในชุมชน พร้อมกับคนในชุมชนและโดยคนในชุมชน โดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับสภาวะของชุมชน (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2540)

Hafner and Reed (1989 อ้างถึงใน เกสรี สุวรรณเรืองศรี, 2543) ได้ให้ความหมายของการทำงานความร่วมมือ คือ การทำงานเพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรกัน มีความเสมอภาคกัน มีการประสานร่วมมือกัน องค์ประกอบในการทำงานแบบความร่วมมือเป็นการปฏิบัติการที่มีพื้นฐานมาจากการรวมความมุ่งหมายกัน มีบทบาทในการตัดสินใจ มีการดำเนินงานและร่วมกันปฏิบัติ

จากแนวคิดและทฤษฎีของการมีส่วนร่วมนั้นจะเห็นว่า การให้ประชาชนมีส่วนร่วม เป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนัก แต่หากสามารถปลูกฝังหรือทำความเข้าใจให้ประชาชนเห็นความสำคัญ พร้อมทั้งให้ความรู้ในเรื่องที่ต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ จะทำให้ปัญหาต่างๆ สามารถแก้ไขได้อย่างจริงจังโดยประชาชนในชุมชนเองและเป็นการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนด้วย

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

Keeney (2000) ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยให้ข้อเสนอแนะว่าควรทำความเข้าใจและคาดหวังในพฤติกรรมของคนในพื้นที่ให้มากขึ้นโดยเห็นว่า

1. ประชาชนในพื้นที่เป็นผู้ตัดสินใจในลักษณะวันต่อวันต่อการดำเนินการใดๆ ในพื้นที่ ดังนั้น การแก้ปัญหาส่วนใหญ่จึงควรรับผิดชอบโดยคนในพื้นที่
  2. การจะยอมรับผิดชอบหรือไม่ของประชาชนขึ้นอยู่กับทัศนคติและความสามารถในการเข้าใจความสัมพันธ์เกี่ยวข้องระหว่างการตัดสินใจและผลที่จะเกิดขึ้นตามมา
  3. โดยปกติไม่มีเหตุผลใดๆ ที่ประชาชนในพื้นที่ต้องทำการอนุรักษ์ เนื่องจาก การกระทำดังกล่าว อาจไม่ได้ช่วยเพิ่มผลผลิตหรือเพิ่มพูนรายได้ให้แก่พวกเขา การที่คนจะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่จึงน่าจะเกิดจากความสนใจส่วนตัวความรับผิดชอบทางสังคม และได้ประโยชน์หรือมีหน้าที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
  4. ประชาชนบางคนบางกลุ่มอาจมีความสนใจที่จะอนุรักษ์สภาพแวดล้อม แต่ก็มีอาจลงมือทำได้ เนื่องจากไม่มีเงิน ไม่มีเวลา หรืออาจต้องสูญเสียที่ดินที่เป็นประโยชน์ในการเกษตรไป หรืออาจขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการ หรืออาจมีเหตุผลอื่นๆ
- มาตรการที่สำคัญในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมควรมีความยืดหยุ่นและควรเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเป็นสำคัญแต่การที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามลักษณะดังกล่าวได้จำเป็นต้องมีการออกแบบและหาวิธีการสื่อสารในพื้นที่เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด ทั้งในด้านการดำเนินการและในกระบวนการตัดสินใจ
- แนวทางในการแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกเหนือจากการกระจายอำนาจและการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการในขั้นตอนต่างๆ (Easter, 1993) ได้เสนอว่า จำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือหรือมาตรการในการแก้ปัญหาหลายด้านควบคู่กัน ได้แก่
1. การใช้มาตรการทางด้านกฎหมายเช่น การจำกัดเขตการใช้พื้นที่ การออกกฎควบคุมและ หรืออนุญาตในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
  2. การใช้แรงจูงใจในรูปของเงินหรือรางวัล การเก็บภาษีการใช้ การให้สิ่งตอบแทน หรือการปรับเมื่อมีการฝ่าฝืน เป็นต้น
  3. การให้ความรู้และข้อมูลโดยความช่วยเหลือทางด้านเทคนิคการวิจัย การสนับสนุนกำลังใจ และการให้การศึกษ
  4. การลงทุนโดยตรง

Ruddle & Rondinelli (1983) ได้ให้ข้อเสนอแนะซึ่งเป็นมาตรการสำคัญในการปรับปรุงประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรไว้ดังนี้

1. การเพิ่มความตระหนักต่อความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างทรัพยากรธรรมชาติกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

2. การปรับปรุงกระบวนการบริหาร สถาบันและการออกกฎหมายเพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และพัฒนาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล

3. ปรับปรุงและขยายระบบข้อมูลและการวิจัยสำหรับการวางแผนและการกำหนดนโยบาย และปรับปรุงวิธีการประยุกต์แนวคิดเรื่องทรัพยากรสำหรับการวิเคราะห์นโยบาย

4. การพัฒนาระบบการศึกษาอบรมให้แก่สถาบันต่างๆ ทั้งของเอกชนและของรัฐในเรื่องการวิเคราะห์ทรัพยากรธรรมชาติและ การใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนา

การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นฐานในการพัฒนาชนบทยิ่งมาก และเข้มข้นเท่าใด แสดงว่าผลประโยชน์ของการพัฒนาจะตกแก่ประชาชนมากขึ้นเท่านั้น การมีส่วนร่วมจำเป็นสำหรับความสำเร็จของการพัฒนาชนบท ซึ่งจะต้องเป็นการมีส่วนร่วมจริงๆ ไม่ใช่เพียงผิวเผิน และประชาชนต้องมีส่วนร่วมในทุกๆ ระยะของกระบวนการพัฒนาตั้งแต่กำหนดปัญหาและทรัพยากร (ซินธ์ตัน สมสืบ ,2539)

นักพัฒนาชนบทรุ่นใหม่ต่างเห็นว่า การให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาโดยการวางแผนและดำเนินการพัฒนาชนบทถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน นอกจากนั้นยังถือว่าการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเป็นวิธีมุ่งค้นหาและพัฒนาความสามารถศักยภาพและเสริมพลังอำนาจให้แก่คนในท้องถิ่นโดยกระบวนการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาที่พบในชุมชนของตนเอง (Mascarenhas, 1991)

Shah and other (1991 อ้างถึงใน เจนจิรา คงสุข, 2540) กล่าวไว้ว่า การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา หมายถึง การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินโครงการ และร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนั้นยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลโครงการนั้นๆ ด้วย

ลักษณะสำคัญของรูปแบบการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่มีความแตกต่างจากรูปแบบการพัฒนาชนบทอื่นๆ เนื่องจากในอดีตมีแนวความคิดที่ให้ความสำคัญกับความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ และเทคโนโลยี การมีส่วนร่วมของชาวบ้านและชุมชนซึ่งจำเป็นต้องอาศัยคนทำงานในฐานะที่เป็นตัวกลางคอยกระตุ้นให้ชาวบ้านเรียนรู้ วิเคราะห์และเริ่มทำงานเพื่อแก้ปัญหาของตน โดยมุ่งหวังที่ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้การตัดสินใจ การวางแผนไปจนถึงการลงมือแก้ปัญหาต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนของตน ทั้งนี้เพราะ กระบวนการพัฒนาที่

แท้จริงนั้น นักพัฒนาที่มาจากภายนอกชุมชนควรมีบทบาทในฐานะเป็นคนกลางคอยกระตุ้น
แนะนำ และให้ความช่วยเหลือเท่าที่จำเป็น เพื่อให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทุก
ขั้นตอนด้วยตนเอง และกระบวนการพัฒนาดังกล่าวจะนำไปสู่การเรียนรู้ และเสริมสร้างกำลังใจใน
การตัดสินใจของชาวบ้านในที่สุด (สุรียา สมุทคุปต์, 2541)

ลักษณะสำคัญของรูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา คือ การที่
มุ่งค้นหา และพัฒนาความสามารถ ศักยภาพและเสริมพลังอำนาจให้กับคนท้องถิ่นด้วย
กระบวนการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาที่พบในชุมชนของตน (Mascarenhas, 1991)

สุมณฑา พรหมบุญและคณะ (2541) กล่าวว่า การสอนที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง
ต่างๆในสังคมที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ต้องสอนให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง
ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่หลากหลายและยืดหยุ่นได้เรียนรู้จากครูผู้ปกครองชุมชนและ
สิ่งต่างๆรอบตัวผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองดังนั้นการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม
จึงมีคุณค่าที่โรงเรียนควรนำมาใช้ดังนี้

1. ความรู้และความจริงเกี่ยวกับสิ่งต่างๆในโลกถูกค้นพบใหม่เสมอ ความเปลี่ยนแปลง
เกี่ยวกับสิ่งต่างๆในสังคมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

2. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ช่วยเตรียมผู้เรียนให้พร้อมที่จะเผชิญกับชีวิตจริง เพราะ
ลักษณะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้นักเรียนหรือผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้
ของตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติ ทำกิจกรรมกลุ่ม ฝึกฝนทักษะกระบวนการเรียนรู้ การเป็นผู้นำผู้ตาม

3. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ทำให้ผู้เรียนได้
ฝึกฝนประชาธิปไตย การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

4. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ช่วยลดปัญหาทางวินัยในชั้นเรียนเพราะนักเรียนหรือ
ผู้เรียนทุกคน จะได้ฝึกฝนวินัยในตนเอง ได้รับการยอมรับจากครูและผู้อื่นทำให้เกิดความสุขในการ
อยู่ ร่วมกัน

5. เกิดการช่วยเหลือกันในกลุ่มทำให้การเรียนรู้ประสบผลสำเร็จด้วยดี

อรพินท์ สมโชคชัย (2538) กล่าวถึงคุณค่าของการนำแนวคิดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม
ไปใช้ในการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. สร้างความภูมิใจในการที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมงานในส่วนของปัจเจกบุคคลและเป็น
การสร้างควมสามัคคีในชุมชน

2. คนในชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมสร้าง และร่วมพิทักษ์รักษาผลงานการ
พัฒนาเป็นกระบวนการดำเนินงานการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

3. การเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ร่วมในกระบวนการคิดและตัดสินใจอนาคต
เป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกันสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานและแก้ไขปัญหาของชุมชน

ทำให้รู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดความภูมิใจ จะทำให้การดูแลการดำเนินการเป็นไปอย่างราบรื่นและต่อเนื่อง อันเป็นวิถีทางที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

ข้อมูลข้างต้น การแก้ปัญหาใดๆก็ตามหากต้องการให้สำเร็จในระยะยาวต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน และแนวทางหนึ่งที่สำคัญคือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาซึ่งต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจ และความรู้สึกรับผิดชอบต่อชุมชนนั้นๆ เพราะประชาชนคือผู้ได้รับผลดีผลเสียเหล่านั้นโดยตรง จึงควรที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมคิด ตัดสินใจ และลงมือแก้ปัญหาต่างๆด้วยตนเองเพื่อให้ปัญหาต่างๆลุล่วงและประสบผลสำเร็จ

ขั้นตอนการดำเนินงานของรูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา

Mascarenhas (1991) ได้สรุปขั้นตอนการดำเนินงานของรูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ดังนี้

1. กำหนดพื้นที่ในการดำเนินการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา
2. เลือคนบุคคลผู้เข้าร่วมทีมทำงาน ประกอบด้วย นักพัฒนาและชาวบ้าน
3. ทีมงานร่วมกันดำเนินการเก็บข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับเรื่องที่พัฒนาโดยใช้กิจกรรมต่างๆ เช่น การสำรวจสภาพความเป็นอยู่ สภาพชุมชน การทำแผนที่สังคม เป็นต้น
4. ทีมงานร่วมกันวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล
5. ทีมงานร่วมกันกำหนดลำดับความสำคัญของปัญหา
6. ทีมงานร่วมกันกำหนดความเป็นไปได้และลำดับความสำคัญในการแก้ปัญหาต่างๆ
7. ทีมงานร่วมกันดำเนินการแก้ปัญหาตามที่วางแผนไว้ ซึ่งการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหามีหลายวิธี ได้แก่ การเดินสำรวจ เป็นการเดินและสังเกตเพื่อสำรวจสิ่งที่ต้องการศึกษา ,การสัมภาษณ์ เป็นการสนทนาอย่างไม่เป็นการเพื่อสร้างความคุ้นเคยโดยใช้บรรยากาศที่เป็นกันเองและใช้การกระตุ้นให้ชาวบ้านได้พูดคุย ตอบคำถามอย่างมีส่วนร่วม ,การทำแผนที่ เป็นการศึกษาสภาพกายภาพ ซึ่งการทำแผนที่ไม่จำเป็นต้องเขียนในกระดาษเสมอไป อาจเขียนลงบนพื้นดินโดยใช้เศษวัสดุในธรรมชาติ ทั้งก้อนหินเศษไม้ ใบไม้ ต่างๆ

บทบาทของผู้ปกครองและความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

พ่อแม่ผู้ปกครองนับว่ามีความสำคัญต่อพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็กโดยตรง เด็กจะมีพฤติกรรมและทัศนคติในเรื่องหนึ่งเรื่องใดนั้น ขึ้นอยู่กับการอบรมและเลี้ยงดูของพ่อแม่ และบุคคลในครอบครัวเป็นสำคัญนักวิชาการและหน่วยงานของรัฐบาลได้เห็นความสำคัญกล่าวสนับสนุนเรื่องนี้ไว้มากมาย อย่างเช่น กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2543) ได้กล่าวว่า ลูกจะมีความพร้อมที่จะอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขจะต้องอาศัยพ่อแม่ผู้เลี้ยงดูเข้าใจและให้

โอกาส ความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก ความสัมพันธ์ของพ่อแม่ มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ที่จะดำเนินชีวิตของลูกต่อไป

ครอบครัวถือเป็นสถาบันทางสังคมที่เล็กและมีความสำคัญที่สุดสถาบันหนึ่งเพราะมีบทบาทในการสร้าง “คน” ให้มีคุณภาพ ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เด็กจะเติบโตมีคุณภาพชีวิตและบุคลิกภาพเช่นไร จะเป็นคนดี มุ่งทำประโยชน์แก่สังคม หรือจะเป็นคนด้อยสมรรถภาพ สร้างปัญหาแก่สังคมและตนเองส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับ สภาพครอบครัวและวิธีการอบรมเลี้ยงดูจากบุคคลในครอบครัวเป็นสำคัญ (นภเนตร ธรรมบวร, 2541)

เด็กจะเจริญเติบโตได้ดีที่สุดในบรรยากาศที่เด็กรู้สึกว่ามีความรัก ความอบอุ่น ความมั่นคง และปลอดภัย ในครอบครัวที่ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกไม่ค่อยจะราบรื่น เช่น พ่อแม่ไม่ปรองดองกัน มีการทะเลาะวิวาทกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว หรือบ้านแตกสาแหรกขาด ปัญหาที่เกิดขึ้นจะกระทบต่อเด็ก ซึ่งเป็นสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัว เด็กจะแสดงออกหลายๆ อย่าง เช่น มีการเหม่อลอย มึนซึม หงุดหงิด โกรธง่าย ก้าวร้าว พ่อแม่ผู้ปกครอง ควรเอาใจใส่อย่าเพิกเฉยหรืออย่ารีบร้อนจัดการแก้ปัญหาโดยมิได้พิจารณาสาเหตุให้ถี่ถ้วนรอบคอบ ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการปรับตัวของเด็กตลอดจนความรู้สึกนึกคิดและการมองโลกในแง่ดีแง่ร้ายต่างๆกัน เด็กที่เกิดมาได้รับความเอาใจใส่ดูแลรักใคร่จากพ่อแม่พี่น้องจะเป็นเด็กที่พร้อมจะให้ความเป็นมิตรแก่บุคคลทั่วไป ตรงข้ามกับเด็กที่เกิดมาถูกทอดทิ้งปราศจากความดูแลเอาใจใส่เด็กเหล่านี้จะไม่สามารถพัฒนาความรู้สึกจริงใจและเป็นมิตรแก่เพื่อนหรือบุคคลอื่นได้ ข้อเท็จจริงนี้น่าจะเป็นเครื่องสังวรให้พ่อแม่และผู้ปกครองทุกท่านได้สำรวจตนเองอยู่เสมอว่าได้ให้ความรักความเอาใจใส่ต่อบุตรหลานของตนมากน้อยเพียงใด ความรักความเอาใจใส่อย่างจริงใจของผู้ใหญ่จะเป็นเกราะป้องกันปัญหาต่างๆได้อย่างดีที่สุด (เยาวพา เดชะคุปต์ , 2542)

สรุปว่าพ่อแม่ และครอบครัวมีความสำคัญต่อเด็กโดยตรง การที่เด็กจะมีพฤติกรรมและการแสดงออกอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับ การเลี้ยงดูและสภาพแวดล้อมในครอบครัว นอกจากนี้ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2542) กล่าวอีกว่า การเลี้ยงเด็กเป็นกระบวนการทางสังคมที่เป็นสิ่งแวดล้อมภายนอก ผู้ที่เป็นพ่อแม่จะต้องทำหน้าที่ให้การดูแล และส่งเสริมพัฒนาการและสั่งสอนอบรม การเลี้ยงดูที่มีคุณภาพต้องทำให้เด็กพัฒนาทักษะทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาเต็มที่ มีการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง และสังคมตามวัยอันสมควรอย่างมีเหตุผล

ความสำคัญของครอบครัวนับว่ามีผลต่อการเรียนรู้และเจริญเติบโตของเด็กอนุบาลมาก ปัจจุบันจึงมีการส่งเสริมให้พ่อแม่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมให้การศึกษากับเด็กร่วมกับโรงเรียนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเข้ามาเป็นวิทยากรพิเศษ การช่วยกิจกรรมต่างๆตามความเหมาะสม เพื่อให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษาในวัยอนุบาลและมีแนวทางส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

อย่างเหมาะสมและมีทิศทางเดียวกับโรงเรียนเพื่อคุณภาพที่ดีของเด็กในอนาคต แม้ว่าในปัจจุบัน ปัญหาเศรษฐกิจจะทำให้ความอบอุ่นในครอบครัวมีน้อยลงและการอบรมสั่งสอนลูกของพ่อแม่ น้อยลงไปด้วย การพัฒนาคนให้พร้อมรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของสังคมจึงมีความจำเป็น มากขึ้นการให้ความร่วมมือกับชุมชนและโรงเรียนจึงถือเป็นทางหนึ่งที่ทำให้เด็กได้รับการพัฒนา คุณภาพมากขึ้น (นภเนตร ธรรมบวร,2541)

Peterson (1987 อ้างถึงใน Spodek and Saracho,1994) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาหมายถึง การติดต่อระหว่างครูและผู้ปกครองเกี่ยวกับการศึกษาของเด็ก หรือการใช้กิจกรรมที่เกี่ยวกับเด็กโดยทำให้ความรู้ผู้ปกครอง และกำหนดบทบาทผู้ปกครองที่มีต่อเด็ก

หรรษา นิลวิเชียร (2535) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของพ่อแม่เป็นกระบวนการที่ พ่อแม่ ครูและบุคคลในชุมชนทำงานร่วมกัน เริ่มตั้งแต่การวางแผนการทำงาน การเรียนรู้ และตัดสินใจ โดยการจัดโปรแกรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ซึ่งจะช่วยให้การจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จ

การพัฒนาโปรแกรมการสอน

ความหมายของโปรแกรมการสอน

ดวงเดือน อ่อนน้อม (2529) ให้ความหมายของโปรแกรมว่าเป็นรายละเอียดของแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอน เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนโดยทั่วไป หรือผู้เรียนที่มีคุณสมบัติพิเศษ เช่น เด็กความสามารถพิเศษ เด็กพิการ เด็กที่มีผลการเรียนต่ำ ให้ผู้เรียนเหล่านี้ ได้รับการพัฒนาตามจุดมุ่งหมายหรือลักษณะของโปรแกรม ที่วางไว้ เช่น การพัฒนาโปรแกรม การศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ โปรแกรมการพัฒนาและส่งเสริมผู้ที่มีความสามารถพิเศษทาง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี(พสวท) โปรแกรมการศึกษาทางอาชีพโปรแกรมการเตรียมความพร้อมทางอาชีพ เป็นต้น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537) ได้สรุปการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดปฏิรูปสังคมนิยม ไว้ว่า การจัดหลักสูตรตามแนวคิดของการปฏิรูปสังคมมุ่งเน้นความต้องการของสังคมมากกว่า ความต้องการของบุคคล ดังนั้นการพิจารณาการจัดหลักสูตรต้องพิจารณาว่ามีสิ่งใดบ้างที่จะส่งผล ต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

การพัฒนาหลักสูตรของกลุ่มปฏิรูปสังคมนี้ จะคำนึงถึงความมุ่งหมายเป็นหลัก เนื้อหาสาระต้องมีความชัดเจนและสอดคล้องกับความมุ่งหมายและชี้ทางปฏิบัติในกิจกรรมและการจัด ประสบการณ์ที่จัดขึ้น การประเมินผลมีความสอดคล้องกับความมุ่งหมาย โดยมีความสอดคล้อง สัมพันธ์กันทุกส่วน

สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรคือการจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมและคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม โดยมีการกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรมวิธีการสอนและการประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

องค์ประกอบของโปรแกรม

Cooper and Worden (1983 อ้างถึงใน หทัยรัตน์ คงวัฒน์, 2539) กล่าวถึง โปรแกรมการสอนว่ามีส่วนประกอบดังนี้

1. จุดประสงค์
2. ความต้องการของผู้เรียน ลักษณะผู้เรียน ความสามารถของผู้เรียน
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ หนังสือ สิ่งอื่น ๆ ที่จำเป็นต้องใช้

สังัด อุทรานันท์ (2528 อ้างถึงใน เกสรี สุวรรณเรืองศรี , 2542) กล่าวว่า องค์ประกอบของโปรแกรมสามารถจำแนกได้ตามจุดมุ่งหมายแต่ละระดับและขอบเขตการใช้ จากระดับกว้างไปสู่ระดับที่แคบเฉพาะเจาะจง สรุปได้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายระดับชาติ คำศัพท์ที่ใช้คือ จุดหมายหรือ จุดมุ่งหมาย และ เป้าหมาย เป็นนโยบายการศึกษาของรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษา

2. จุดมุ่งหมายระดับสถาบัน คำศัพท์ที่ใช้คือ ความมุ่งหมาย เป้าหมาย เช่น ความมุ่งหมายของสถาบันการศึกษา เป้าหมายของโครงการ

3. จุดมุ่งหมายระดับหลักสูตร คำศัพท์ที่ใช้คือ จุดมุ่งหมายทั่วไป จุดมุ่งหมายเฉพาะ เช่น จุดมุ่งหมายทั่วไป หรือ จุดประสงค์ทั่วไปของหลักสูตร จุดมุ่งหมายเฉพาะกลุ่ม หรือวิชา

4. จุดมุ่งหมายระดับการเรียนการสอน คำศัพท์ที่ใช้คือ จุดประสงค์การเรียน การสอนส่วนมากนิยมเขียนในลักษณะจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

องค์ประกอบของหลักสูตรอาจสรุปได้ว่า เป็นส่วนที่จะส่งผลให้หลักสูตรนั้นมีคุณภาพ ซึ่งต้องประกอบไปด้วย จุดมุ่งหมายของหลักสูตรทั้งระดับกว้างและเฉพาะเจาะจง รวมไปถึง วิธีการดำเนินหลักสูตร ทั้งเนื้อหา กิจกรรม และการประเมินผล

ขั้นตอนในการพัฒนาโปรแกรม

จันทร์เพ็ญ ไพบูลย์ (2539) สรุปขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

1. ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. ขั้นการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. ขั้นการกำหนดเนื้อหาวิชาและประสบการณ์
4. ขั้นการนำหลักสูตรไปใช้
5. ขั้นการประเมินหลักสูตร
6. ขั้นการปรับปรุงหลักสูตร

การประเมินผลโปรแกรม

ในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาต้องมีการประเมินผลโปรแกรมเพื่อทราบว่าโปรแกรมนั้นมีคุณภาพมากน้อยเพียงใด ตามความคิดเห็นของ Tyler (1949 อ้างถึงใน สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ ,2535) นั้น การประเมินผลคือ การเปรียบเทียบพฤติกรรมเฉพาะอย่าง กับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่วางไว้โดยมีความเชื่อว่าจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจนรัดกุม และจำเพาะเจาะจงแล้วจะเป็น แนวทางช่วยในการประเมินได้อย่างในภายหลัง

งานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

งานวิจัยในประเทศ

ปัทมศิริ ธีรานุรักษ์ (2539) ได้ทำการพัฒนาโปรแกรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง เพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือขั้นต้นของเด็กวัยอนุบาล ซึ่งผลการวิจัยสรุปว่า หลังจากการทดลองใช้โปรแกรมฯ ผู้ปกครองกลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้ความเข้าใจในการส่งเสริมการรู้หนังสือขั้นต้นสูงกว่าผู้ปกครองกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ธีรภัทร์ เจริญดี (2542) ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเขตการศึกษา 11 ซึ่งวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาการปฏิบัติและความคาดหวังของผู้ปกครองเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า ผู้ปกครองมีการปฏิบัติในการมีส่วนร่วมในโรงเรียนด้านงานวิชาการ งานบริหาร การพัฒนานักเรียน และการติดต่อสื่อสารในระดับปานกลาง ส่วนความคาดหวังในการจะเข้าร่วมกิจกรรมด้านต่างๆกับโรงเรียนมีระดับสูงมาก

เจนจิรา คงสุข (2540) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการศึกษาสำหรับผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล ด้วยรูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ตัวอย่างประชากรเป็นผู้ปกครองเด็กอนุบาลที่มีอายุ 3-6 ปี จำนวน 8 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ปกครองมีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนพฤติกรรมจากการที่ไม่ได้ติดตามดูแลการแปร่งฟันของเด็กหรือติดตามอย่างไม่สม่ำเสมอ มาเป็นการติดตามดูแลการแปร่งฟันของเด็กอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กในด้านการแปร่งฟัน 2) ผู้ปกครองมีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนพฤติกรรมจากการปล่อยให้เด็กเลือกซื้ออาหารเอง และรับประทานอาหารที่มีคุณค่าของสารอาหารตามความชอบมาเป็นพฤติกรรมดูแลการรับประทานอาหารของเด็ก ด้วยการซื้ออาหารที่มีประโยชน์ให้เด็กรับประทาน คอยดูแลการเลือกซื้อและการรับประทานอาหารของเด็กอย่างใกล้ชิด รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กในการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์

ประไพพรธรณ บุญคง (2541) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม ในการสอนนิเวศวิทยาพระพุทธรูปศาสนา (ส 018) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนราสิกขาลัย จังหวัดนราธิวาส จำนวน 100 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 50 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ เจตคติทางการเรียน และพัฒนาทักษะพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันในสังคมของนักเรียนที่เรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมร่วมกับนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนปกติ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนที่เรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีปกติ ในกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนการทดลองนักเรียนมีเจตคติดีมากในการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมทุกรายการ และนักเรียนกลุ่มทดลองมีทักษะพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันในสังคมก่อนการเรียนการสอน ระหว่างการสอนและหลังการสอนพัฒนาขึ้นตามลำดับ

อัคนีวุฒ ศรีสวัสดิ์ (2535) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองท้องถิ่น สุขาภิบาลการวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญที่เป็นปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นรูปแบบสุขาภิบาล โดยศึกษาเชิงเปรียบเทียบถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่อยู่ในเขตสุขาภิบาลที่ประธานกรรมการมาจากการเลือกตั้งและประธานกรรมการสุขาภิบาลที่มาจากแต่งตั้ง ผลการวิจัยพบว่า เหตุที่ประชาชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองนั้น เนื่องจากความไม่รู้ไม่เข้าใจ และความไม่สนใจต่อกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนเป็นสำคัญ

ดำรงศ์ ดีสกุล (2537) ได้วิจัยเรื่องการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง: ศึกษากรณีการให้รางวัลในการมาใช้สิทธิเลือกตั้ง ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษา อาชีพ ศาสนา และการเปิดรับฟังข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชน ต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และนิตยสารรายสัปดาห์ มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และระดับความคิดเห็นของประชาชนในการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการให้รางวัลในการมาใช้สิทธิเลือกตั้งและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความคิดเห็นของประชาชน ในการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการให้รางวัลในการมาใช้สิทธิเลือกตั้ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเห็นว่าผลการวิจัยส่วนใหญ่ มีประสิทธิภาพและสามารถแก้ปัญหาต่างๆได้อย่างยั่งยืนและเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักคุณค่าของตนเองทั้งยังใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเองได้อย่างเต็มที่ด้วย

งานวิจัยเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

สุระศักดิ์ เพ็ญสุระ (2540) ศึกษาความต้องการในการพัฒนาครูที่สอนในระดับ ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เรื่องการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีการสัมมนาและการสนทนากลุ่ม ประชากรคือครูผู้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียน 100 แห่งที่เข้าร่วมโครงการรุ่งอรุณในระยะแรก กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มครูที่ให้สัมมนาจำนวน 25 คน และกลุ่มครูที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มจำนวน 94 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูมีความรู้ในเรื่องของสิ่งแวดล้อมมากกว่าพลังงาน ครูทุกคนมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมและมีพฤติกรรมที่ดีในการประหยัดไฟฟ้าและน้ำ ครูยังจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับพลังงานและสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีใช้การบรรยายและเป็นการสอนในห้องเรียน โรงเรียนมีโครงการด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชนแต่ยังไม่มีโครงการด้านพลังงาน 2) ครูเห็นว่ามีความจำเป็นที่ได้รับการพัฒนา ครูที่ได้รับการพัฒนาคือครูที่รับผิดชอบในโครงการและทำหน้าที่สอนในรายวิชาที่มีเนื้อหาสิ่งแวดล้อม ไม่มีการขยายผลชุมชนไม่ได้เข้าร่วมการพัฒนาไปกับครู และยังขาดการติดตามผล 3) ครูต้องการพัฒนาเนื้อหาใน 2 เรื่อง คือ ความรู้เรื่องพลังงานและสิ่งแวดล้อมและการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ครูต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

กุสุมาลย์ มาแมนสกุล (2540) ศึกษาการจัดโครงการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ที่ได้รับรางวัลด้านสิ่งแวดล้อม จากกรมสามัญศึกษา กรณีศึกษา โรงเรียนสารวิทยา กรุงเทพมหานคร จากการวิจัยพบว่า โครงการที่จัดขึ้นมีวัตถุประสงค์ในด้านการจัด เพื่อกระตุ้นให้เกิดความตระหนัก ให้ความรู้ ปลูกฝังจิตสำนึก ฝึกให้เกิดทักษะ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม โดยโครงการที่จัดขึ้นมี 4 ลักษณะ คือ โครงการที่ส่งเสริมด้านกายภาพ การเรียนการสอน เสริมสร้างลักษณะนิสัย และโครงการเกี่ยวกับมลพิษและสิ่งปฏิกูล เป็นลักษณะโครงการระยะสั้น นักเรียนจะ

เป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆเพื่ออนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม ผลการดำเนินงานทำให้เกิดการพัฒนา และปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน นักเรียนมีพฤติกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คุรุมีโอกาสได้เรียนรู้วิทยาการใหม่ๆ ในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและรักษาสิ่งแวดล้อม และชุมชนได้รับการพัฒนาไปพร้อมๆกับโรงเรียน

ยงยุทธ พึ่งวงศ์ญาติ (2542-2543) รายงานการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษาหมู่บ้านที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในเขตอำเภอปากช่อง ประเด็นหลักที่ศึกษาคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยจำแนกเป็น 2 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้ในชีวิตประจำวันและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน ซึ่งผลการวิจัยพบว่าในด้านของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชีวิตประจำวัน กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมน้อย ส่วนในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ป่าไม้ของชุมชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยมีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และไม่เคยร่วมประเมินผลการดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่าการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ประชาชนร่วมคิดและร่วมดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ยังไม่มี การสนับสนุนอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชนเพื่อร่วมกันวางแผนและดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

งานวิจัยดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าปัจจุบันมีหน่วยงานมากมายให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นและยิ่งการให้ประชาชนในชุมชนนั้นๆเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง นับว่าจะเป็นวิธีการส่งเสริมการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน

งานวิจัยต่างประเทศ

Hooper (1994) ได้พัฒนาโปรแกรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนเกรด 1 ซึ่งเป็นการใช้กิจกรรมการสอนภาษาธรรมชาติ เพื่อให้ผู้ปกครองเข้าใจและนำแนวการสอนแบบนี้ไปใช้กับลูกที่บ้านได้ กิจกรรมนี้ผู้ปกครองจะทำร่วมกับเด็กทุกวันเป็นเวลา 10 สัปดาห์ พบว่าผู้ปกครองมีความเข้าใจในแนวการสอนภาษาธรรมชาติมากขึ้นและเด็กมีความสามารถมากขึ้น นอกจากนี้การรวมกิจกรรมครั้งนี้ยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ปกครองและครูด้วย

Gilkinson (1993) ศึกษาบทบาทของการมีปฏิสัมพันธ์ขณะทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างเด็กกับผู้ปกครอง โดยสำรวจผู้ปกครองเด็กที่มีอายุ 4-5 ปี จำนวน 57 ครอบครัว พบว่าเด็กในครอบครัวที่ทำกิจกรรมการรู้หนังสือร่วมกับผู้ปกครองบ่อยๆจะทำคะแนนเกี่ยวกับการรู้หนังสือขั้นต้นได้ดีกว่าครอบครัวอื่นๆ

Mayer, Kreider, and Vaughan (1999) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กอนุบาลสำหรับพ่อแม่ที่ต้องทำงานยุ่ง การวิจัยครั้งนี้เพื่อช่วยให้พ่อแม่มีการพัฒนาเด็กอนุบาลซึ่งจะได้รับ การอบรมจากโรงเรียนในวิธีการดูแลลูกซึ่งมีแนวทางการปฏิบัติ 4 แนวทาง ได้แก่ 1) พ่อแม่ต้องรู้จักใช้เวลาให้คุ้มค่าที่สุด มีการจัดตารางเวลาที่ชัดเจนกำหนดลำดับความสำคัญของแต่ละกิจกรรม ทำตารางการเรียนรู้ของเด็กและการดูแลด้านอื่นๆของเด็ก 2) พ่อแม่ต้องจัดตารางการทำงานและ ตารางของครอบครัวให้เหมาะสม ซึ่งอาจต้องจัดเวลาที่จะทำกิจกรรมที่โรงเรียนของลูกในบางวัน มีการรับประทานอาหารเข้าด้วยกันทั้งครอบครัว และทำกิจกรรมบางอย่างที่ต้องอาศัยความร่วมมือกันทั้งครอบครัวในแต่ละสัปดาห์ 3) พ่อแม่อาจอยู่ช่วยเตรียมความพร้อมกับลูกในโรงเรียนโดยทำกิจกรรมสั้นๆในโรงเรียน หรือใช้แหล่งข้อมูลศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กในโรงเรียน ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน และ 4) พ่อแม่สามารถหาโอกาสในการค้นคว้าข้อมูลที่ต้องการหรือเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดสำหรับผู้ปกครองในการให้ความรู้จากทางโรงเรียน

Quigley (2000) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการทำงานร่วมกันระหว่างครูและผู้ปกครองในการช่วยพัฒนาเด็ก เกรด 3 ซึ่งการวิจัยพบว่า การให้พ่อแม่เข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนจะทำให้เด็กประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้มากขึ้นและจากการศึกษาโครงการที่ให้พ่อแม่มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กประถม 3 ที่สนับสนุนให้พ่อแม่มีการทำงานร่วมกับครูนั้นมีกระบวนการที่สำคัญ 3 วิธี ได้แก่ 1) การสื่อสารระหว่างครูและพ่อแม่ 2) การทำงานร่วมกันในครอบครัว 3) การเรียนรู้ที่บ้านซึ่งจากการทำงานร่วมกันโดยใช้ 3 วิธีนี้ทำให้เด็กประถมศึกษาปีที่ 3 มีพฤติกรรมที่ดีขึ้นในการทำการบ้าน

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้แบ่ง
วิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ขั้นที่ 2 การสร้างโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครอง
เด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม

ขั้นที่ 3 การทดลองใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับ
ผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม

ขั้นที่ 4 การปรับปรุงโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครอง
เด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม

ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

1.1 ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรม
การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการประเมินผลโปรแกรม

1.2 ศึกษาแนวคิด หลักการ จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว อำเภอเกาะสมุย

1.3 ศึกษาแนวคิด หลักการ แนวทางของกระบวนการการมีส่วนร่วม (participatory
rural appraisal) จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.4 เข้าศึกษา สังเกตในสถานที่จริงและศึกษาข้อมูลในท้องถิ่น

ขั้นที่ 2 การสร้างโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม

สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในขั้นที่ 1 มา สร้าง
เป็นกรอบแนวคิดของโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครอง
เด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วย

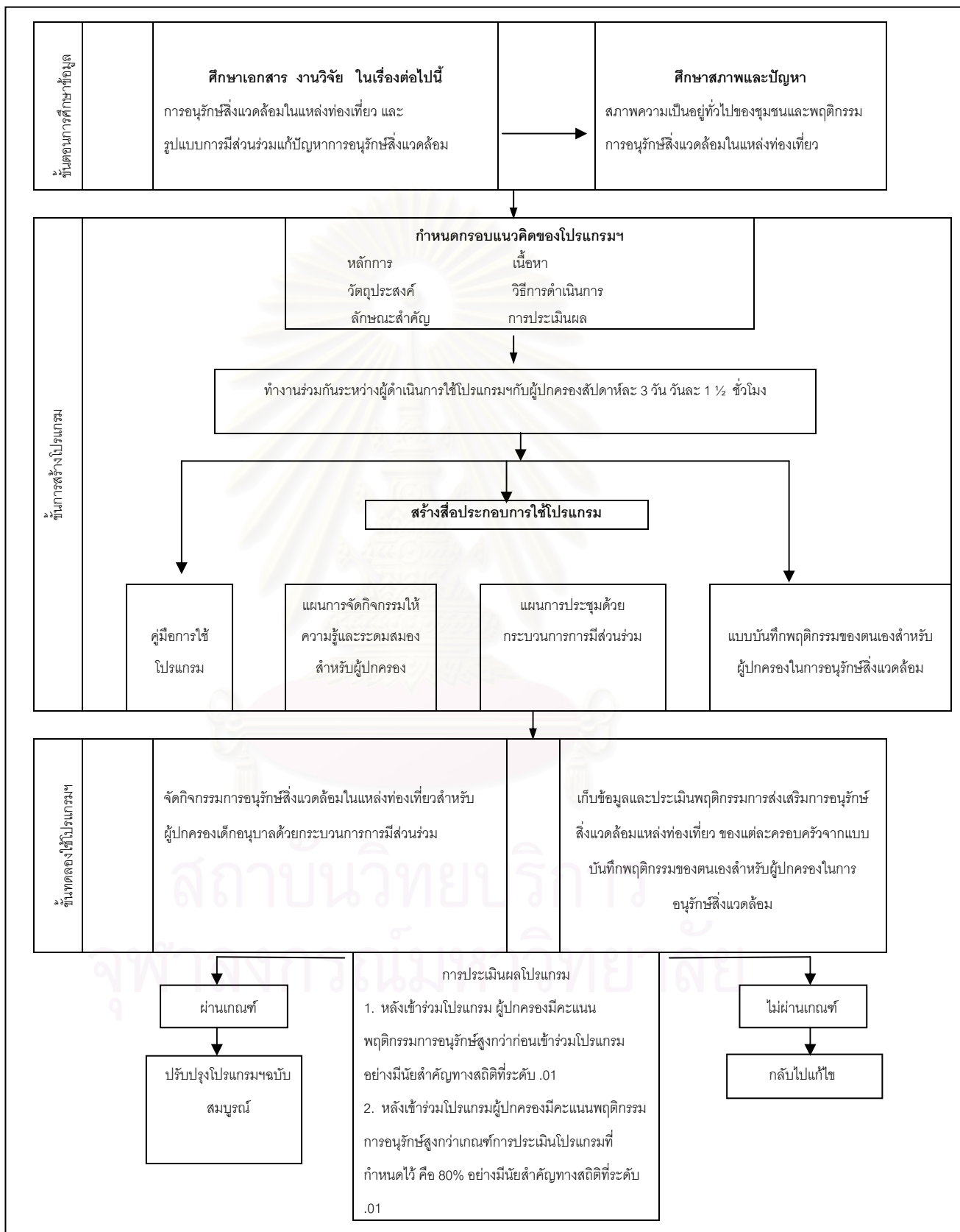
1. ความเชื่อพื้นฐาน
2. หลักการจัดกิจกรรมตามกระบวนการการมีส่วนร่วม
3. วัตถุประสงค์
4. โครงสร้างและลักษณะของโปรแกรมฯ
5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
6. เอกสารและสื่อของโปรแกรมฯ
7. การประเมินผลการใช้โปรแกรมฯ

รายละเอียดของกรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมฯ เสนอในแผนภูมิดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการพัฒนาโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
สำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

สาระสำคัญของโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็ก
อนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

ประกอบไปด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ ลักษณะสำคัญ เนื้อหา วิธีการดำเนินการ สื่อ
ประกอบการใช้โปรแกรมและการประเมินผล

โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วย
กระบวนการมีส่วนร่วม

หลักการและเหตุผล

1.งานพัฒนาเด็กมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย ครอบครัวเป็นหน่วยของสังคมที่มีความ
ความสำคัญที่สุดต่อการหล่อหลอมพฤติกรรมที่ดีให้แก่เด็ก แต่ในทางปฏิบัติ พ่อแม่ หรือบุคคล
ต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่ขาดการเตรียมตัว ทำให้การดูแลเอาใจใส่เด็ก
เป็นไปอย่างไม่ถูกต้อง หรือมีวิธีการเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสม ซึ่งในความเป็นจริงแล้วงานพัฒนาเด็ก
เป็น บทบาทหน้าที่ที่ผู้ปกครองจะต้องรับผิดชอบ ทั้งนี้เพราะ ผู้ปกครอง คือผู้ที่จับต้องได้
ดีที่สุดว่าต้องการให้ลูกหลานของตนพัฒนาไปในทิศทางใดและเป็นคนอย่างไร ซึ่งการพัฒนาใดๆที่
เกิดจากความตระหนักในความสำคัญของปัญหาที่จะต้องร่วมมือ ร่วมใจกันแก้ไขโดยผู้ปกครองของ
เด็กเองย่อมดำเนินไปได้อย่างเข้มแข็ง และถาวรกว่าการพัฒนาที่บุคคลภายนอกไปจัดให้

2. งานพัฒนาเด็กโดยเฉพาะการพัฒนาความคิดในการรับผิดชอบต่อส่วนรวม เด็กจะได้รับ
อิทธิพลต่าง ๆ จากบุคคลที่ให้การอบรมเลี้ยงดู ซึ่งงานพัฒนาใด ๆ ที่มาจากสำนึกและ ความรู้สึก
เป็นเจ้าของแล้วจะส่งผลให้พัฒนานั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่องการจัดกิจกรรม
ให้ผู้ปกครองได้ตระหนักในความสำคัญของบทบาทหน้าที่ของตนเองและมีส่วนร่วมในการคิดหา
แนวทางส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับเด็กของตนเพื่อให้มีความรู้สึกที่เป็นเจ้าของ
จึงถือเป็นยุทธวิธีสำคัญที่ช่วยให้งานพัฒนาเด็กเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ของโปรแกรมฯ

1. เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมของผู้ปกครองเด็กอนุบาลในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมใน
แหล่งท่องเที่ยว
2. เพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมในท้องถิ่น
3. เพื่อให้ผู้ปกครองเด็กอนุบาลสามารถใช้ทักษะกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
ในการแก้ปัญหา

ลักษณะของโปรแกรมฯ

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจัดกิจกรรมให้ความรู้ผู้ปกครองและร่วมกันอภิปรายใช้เวลาทั้งสิ้น 4 สัปดาห์ในเรื่องต่อไปนี้

เนื้อหาของโปรแกรมฯ

1. ความหมายและความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร
2. ความหมายและความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร
3. ประเภทและวิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร
4. บทบาทของผู้ปกครองในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
5. ลักษณะของกระบวนการการมีส่วนร่วม

จากนั้นผู้ปกครองเข้าร่วมการประชุมจำนวน 4 ครั้ง ใช้เวลาทั้งสิ้น 6 สัปดาห์ ประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้

การประชุมครั้งที่ 1 การระบุปัญหาเป็นการพูดคุยถึงปัญหา

การประชุมครั้งที่ 2 ศึกษารายละเอียดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ร่วมกันเสนอเพื่อทำการแก้ไข โดยนำเสนอต่อที่ประชุมทำแผนที่ ตาราง แสดงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กำลังเกิดขึ้นและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและเสนอวิธีแก้ปัญหา จากการระดมสมองของผู้ปกครอง

การประชุมครั้งที่ 3 นำเสนอข้อมูลจากการดำเนินงานของผู้ปกครองทำตารางเปรียบเทียบแต่ละกลุ่มหรือแต่ละคนพร้อมทั้งอภิปรายผลการดำเนินการอีกครั้งอย่างสมบูรณ์

การประชุมครั้งที่ 4 สรุปและประมวลผลการดำเนินงานของผู้ปกครองแต่ละคน นำเสนอในรูปตารางเพื่อเปรียบเทียบข้อดี และข้อจำกัดเพื่อสรุปอีกครั้งและร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหาลำดับต่อไป

กิจกรรมดังกล่าวจัดขึ้นในวันเวลาที่ผู้ปกครองสะดวก วันละประมาณ 1 ชั่วโมงครึ่ง วัน – เวลา – สถานที่ ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม

วิธีการดำเนินการ

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม ประกอบด้วยวิธีการหลักที่ปรับปรุงมาจากรูปแบบการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาโดยทั่วไป เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของงานส่งเสริมการมีส่วนร่วมแก้ปัญหาเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนชนบทของตน ดังแสดงในแผนภูมิดังนี้

แผนภูมิที่ 2 แสดงแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็ก
อนุบาล ด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วมที่ผู้วิจัยพัฒนามาจากรูปแบบการให้ประชาชน
มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา (PRA) ทั่วไป

<p>รูปแบบการให้ประชาชนในชนบท มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา (Participatory Rural Appraisal) โดยทั่วไป</p>	<p>แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่ง ท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วย กระบวนการการมีส่วนร่วม ที่ผู้วิจัยพัฒนาจาก PRA เดิม</p>
<p>ขั้นที่ 1</p> <p>1. กำหนดพื้นที่ที่จะดำเนินการให้ ประชาชน ในชนบทมีส่วนร่วม</p> <p>2. เลือกตัวบุคคลเข้าร่วมทีมงาน ประกอบด้วยผู้วิจัยนักพัฒนาและชาวบ้าน</p> <p>3. ทีมงานเก็บข้อมูลพื้นฐานชุมชน ด้านสภาพภูมิศาสตร์ ด้านสังคม</p>	<p>ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ (ผู้ใช้โปรแกรมเป็นผู้ ดำเนินการ)</p> <p>1.1 กำหนดพื้นที่ที่จะดำเนินการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครอง เด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม และดำเนินการเก็บข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพ ความเป็นอยู่ทั่วไปของหมู่บ้าน</p> <p>1.2 เลือกทีมและเก็บข้อมูลพื้นฐานเพื่อ กำหนดกรอบของโปรแกรมการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครอง เด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม ซึ่ง ประกอบด้วยผู้ใช้โปรแกรม ผู้ปกครองและผู้นำ ในชุมชนที่จะอำนวยความสะดวกในการทำงาน</p> <p>1.3 เก็บข้อมูลพื้นฐาน เพื่อกำหนดกรอบ ของโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่ง ท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วย กระบวนการการมีส่วนร่วม</p>

<p>รูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา (Participatory Rural Appraisal) โดยทั่วไป</p>	<p>แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม ที่ผู้วิจัยพัฒนาจาก PRA เดิม</p>
<p>4. ทีมงานวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล</p> <p>5. ทีมงานกำหนดลำดับความสำคัญของปัญหา</p> <p>6. ทีมงานร่วมกันกำหนดความเป็นไปได้ตามลำดับความสำคัญในการแก้ปัญหาต่าง ๆ</p> <p>7. ทีมงานร่วมมือกันทำแผนการจัดทรัพยากรหมู่บ้าน</p> <p>8. ทีมงานดำเนินงานตามแผนที่วางไว้</p>	<p>ขั้นที่ 2 การจัดกิจกรรมสำหรับผู้ปกครอง</p> <p>2.1 เตรียมการติดต่อกับทีมงานเพื่อกำหนด วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการทำกิจกรรม รวมทั้งเตรียมสถานที่และเครื่องมืออุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม</p> <p>2.2 ดำเนินการจัดกิจกรรม ได้แก่ จัดกิจกรรมให้ความรู้ผู้ปกครอง ระบุปัญหาในชุมชนเพื่อค้นหาปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นและเป็นปัญหาใกล้ตัวสามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาได้เอง จัดลำดับความสำคัญของปัญหา</p> <p>เพื่ออนุรักษ์อย่างเร่งด่วน หาแนวทางส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเลือกวิธีการอนุรักษ์ทีมงานระดมสมองหาวิธีอนุรักษ์จากปัญหาข้างต้น ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น วางแผนการส่งเสริมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม</p> <p>ทีมงานดำเนินการส่งเสริมการอนุรักษ์ตามแผนที่วางไว้ โดยเริ่มจากตัวผู้ปกครองกลุ่มตัวอย่างก่อน เมื่อได้ผลจึงขยายสู่สมาชิกในครอบครัว</p> <p>ประเมินผลการดำเนินงาน ทีมงานประเมินว่าควรสิ้นสุดการดำเนินงานเนื่องจากปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นได้รับการแก้ปัญหาแล้ว จากนั้นเลือกปัญหาใหม่ และดำเนินการตามขั้นตอนเดิม</p>

เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกพฤติกรรมของตนเองสำหรับผู้ปกครองในการ
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบบันทึกพฤติกรรมของตนเองสำหรับผู้ปกครองในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ก่อนและหลังใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วย
กระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจำนวน 20 ข้อ
ช่องความถี่ปฏิบัติ ไม่ปฏิบัติ และช่องรวมความถี่พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดย
ผู้ปกครองจะบันทึกวันละ 1 ฉบับ 5 วัน รวมเป็นจำนวน 5 ฉบับ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์
คะแนน โดยแบ่งเป็นระดับคะแนน ได้แก่ 2 คะแนน สำหรับผู้ปกครองที่บันทึกในช่องความถี่ปฏิบัติ
ทุกครั้ง 1 คะแนน สำหรับผู้ปกครองที่บันทึกทั้งในช่องปฏิบัติและไม่ปฏิบัติ และ 0 คะแนน สำหรับ
ผู้ปกครองที่บันทึกในช่องไม่ปฏิบัติทุกครั้ง ซึ่งการรวมคะแนนจะรวมแต่ละฉบับจนครบ 5 ฉบับ ต่อ
ผู้ปกครอง 1 คน

สื่อประกอบการใช้โปรแกรมฯ

1. คู่มือการใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาล
ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม
2. แผนการจัดกิจกรรม

รายละเอียดของการสร้างเอกสารและสื่อของโปรแกรมมีดังนี้

1. คู่มือการใช้โปรแกรม จำนวน 1 เล่มมีลักษณะสำคัญดังนี้ คู่มือการใช้โปรแกรมฯเป็นเอกสาร
แนะนำเกี่ยวกับโปรแกรมฯ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ปกครองในการนำไปใช้ สารสำคัญใน
คู่มือการใช้โปรแกรมฯ ประกอบด้วย ขั้นตอนการใช้โปรแกรมฯ ความหมายของสิ่งแวดล้อม
การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ลักษณะสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ความเชื่อพื้นฐาน
หลักการให้ความรู้ผู้ปกครอง วัตถุประสงค์ ผู้ใช้โปรแกรมและกลุ่มเป้าหมาย โครงสร้างและ
ลักษณะของโปรแกรม และการประเมินผลการใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมใน แหล่งท่องเที่ยว
สำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ขั้นตอนในการสร้างคู่มือการใช้
โปรแกรม มีดังนี้

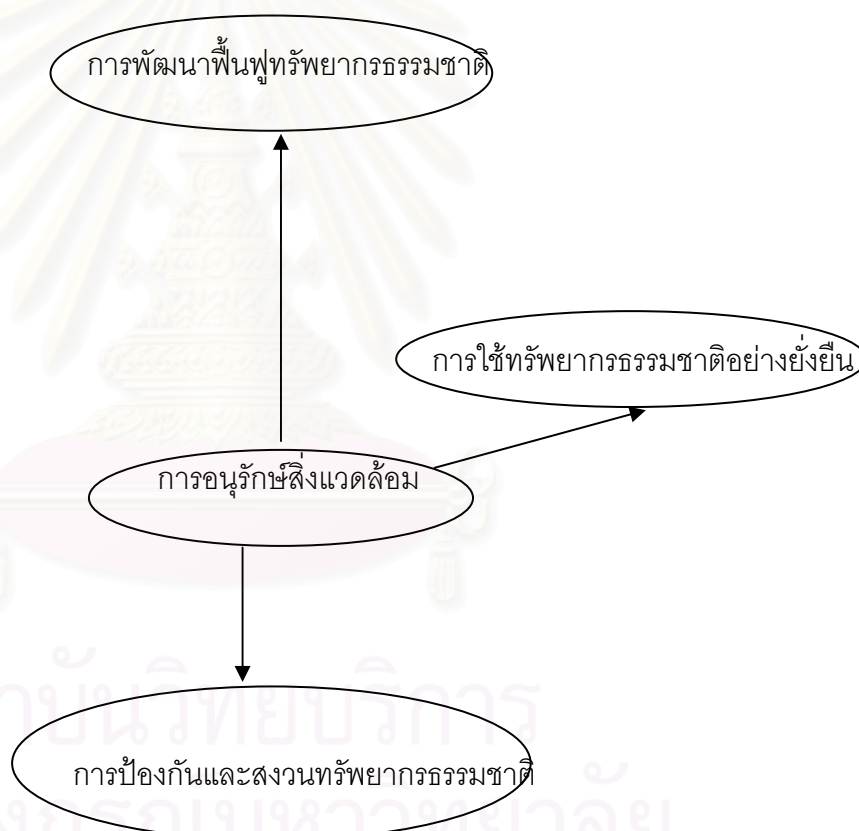
1. ประมวลสารสำคัญของโปรแกรมฯ เพื่อนำมาร่างและจัดทำเป็นเอกสารคู่มือการใช้
โปรแกรม
2. นำคู่มือการใช้โปรแกรมฯไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านตรวจแก้ไขโครงสร้างเนื้อหาการ
นำเสนอประเด็น ตลอดจนการใช้ภาษา
3. นำข้อมูลและข้อเสนอแนะที่ได้รับจากผู้ทรงคุณวุฒิ มาพิจารณาแก้ไขปรับปรุงให้มีความ
เหมาะสมก่อนการนำไปใช้

2. แผนการจัดกิจกรรมมีลักษณะสำคัญดังนี้ แผนการจัดกิจกรรมของโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม จัดทำเป็นแผนจัดกิจกรรม 1 ชุด ประกอบด้วย ความหมาย ความสำคัญ เนื้อหาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ความสำคัญของผู้ปกครองในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ลักษณะของการมีส่วนร่วม โดยคำนึงถึงลักษณะท้องถิ่นเป็นตัวกำหนดเนื้อหาและวิธีการอบรม

ขั้นตอนการสร้างแผนการจัดกิจกรรม

(1) ศึกษาหลักการ แนวคิด งานวิจัย เอกสาร ตำรา ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วม การให้ความรู้ผู้ปกครอง ศึกษาหลักสูตรก่อนประถมศึกษาศึกษาพุทธศักราช 2540

(2) วิเคราะห์โครงสร้างความรู้เกี่ยวกับหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดังนี้

นำเอกสารและสื่อประกอบการใช้โปรแกรมที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องตามหลักทฤษฎีทั้งทางด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวและทางรูปแบบการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวแล้วนำไปแก้ไขปรับปรุงให้ผู้ถูกต้องเหมาะสมต่อไป

การประเมินผล

เก็บรวบรวมข้อมูลและประเมินผลพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวด้วยการหาค่า t-test เปรียบเทียบระหว่างคะแนนพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้ปกครองก่อนและหลังใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม และคะแนนหลังใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมกับเกณฑ์การประเมินโปรแกรม

ตารางที่ 1 ตัวอย่างแผนการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

วันที่/ ครั้งที่	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ	ประเมินผล
1	เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถวิเคราะห์และบอกปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเองได้	1.การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน 2.ปัญหาสิ่งแวดล้อม	ขั้นนำ 1.ผู้ปกครองคัดเลือกประธาน รองประธาน เลขานุการกรกลุ่ม แต่ละกลุ่มมีสมาชิกรวม 5 คน ขั้นกิจกรรม 1.อภิปรายเกี่ยวกับความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อชุมชนและสังคมของตน 2.เมื่อสรุปความสำคัญได้แล้วช่วยกันคิดวิธีแก้ปัญหาโดยทำเป็นตารางเพื่อให้เข้าใจง่าย	1.วีดีโอปัญหาสิ่งแวดล้อมและบทบาทของพ่อแม่ที่มีผลต่อเด็กอนุบาล 2.สื่อที่ใช้สร้างตารางหรือแผนภูมิเช่น ก้อนหิน เศษไม้ ไม้ ชอล์ค เป็นต้น	1.สังเกตจากความร่วมมือของผู้ปกครองในการอภิปรายกลุ่ม 2.การนำเสนอปัญหา 3.การแสดงความคิดเห็น

ตารางที่ 2 แบบบันทึกพฤติกรรมของตนเองสำหรับผู้ปกครองในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

คำชี้แจง

1. แบบบันทึกพฤติกรรมฉบับนี้เป็นการแจกแจงความถี่ในการปฏิบัติพฤติกรรมตามรายละเอียดในแต่ละข้อ
2. ผู้ปกครองเป็นผู้บันทึกพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามความเป็นจริง
3. แบบบันทึกพฤติกรรมฉบับนี้แบ่งเป็น 3 ส่วนได้แก่ ช่องกิจกรรม ช่องปฏิบัติ ช่องไม่ปฏิบัติ และช่องรวม

กิจกรรม	ปฏิบัติ				ไม่ปฏิบัติ				รวม
ด้านการใช้									
1. ถอดปลั๊กทีวีเมื่อเลิกใช้									
2. ถอดปลั๊กปั้มน้ำเมื่อเลิกใช้									
3. ถอดปลั๊กหม้อหุงข้าวเมื่อข้าวสุก									
4. ปิดไฟฟ้าเมื่อเลิกใช้									
5. ใช้แก๊สในการประกอบอาหารและปิดทุกครั้ง									
6. ใช้ถ่านมะพร้าวประกอบอาหารแทนแก๊ส									
7. นำน้ำที่เหลือใช้ ทำประโยชน์อื่น เช่น รดต้นไม้ ถูบ้าน ล้างพื้นบ้าน เป็นต้น									
ด้านการถนอม/รักษา									
8. มีการตากแห้งอาหารไว้กินนานๆ									
9. ใช้ตะกร้าทุกครั้งที่ได้ไปจ่ายตลาด									
10. ดูแลตกแต่งต้นไม้ในบ้าน/ ชุมชนโดยไม่ใช้สารเคมี									
ด้านการฟื้นฟูพัฒนา									
11. ร่วมกันเก็บขยะภายในโรงเรียนหรือบริเวณหน้าห้องเรียนของเด็กอนุบาลในช่วงเวลารับ-ส่งนักเรียน									
12. เก็บขยะภายใน/นอกบ้าน									
13. ให้เด็กอนุบาลช่วยเก็บขยะ									
14. รดน้ำ/พรวนดินต้นไม้ ดอกไม้ภายในชุมชนหรือบ้านเพื่อให้เจริญเติบโตเป็นร่มเงาและอากาศบริสุทธิ์									

ตารางที่ 2 แบบบันทึกพฤติกรรมของตนเองสำหรับผู้ปกครองในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ต่อ)

กิจกรรม	ปฏิบัติ				ไม่ปฏิบัติ				รวม
15. มีการตัดตกแต่งต้นไม้ภายในบ้านหรือชุมชน เช่น ตัดกิ่งที่หัก ตาย แห้ง ออกเพื่อให้ต้นไม้เหล่านั้นสามารถเจริญเติบโตได้เต็มที่ต่อไป									
ด้านการป้องกันและสงวน 16. ทุกครั้งที่เปิดบิ๊มน้ำมีการเก็บน้ำใส่ภาชนะสำรองไว้ใช้									
17. เมื่อต้องการเดินทางมารับเด็กอนุบาลหรือไปสถานที่ใกล้เคียงบ้านเรือน ใช้การเดินทางหรือบันจี้กระดานแทนการใช้มอเตอร์ไซด์หรือ									
18. เตรียมเชื้อเพลิงอื่นๆที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น ถ่านมะพร้าว ใช้ประกอบอาหารแทนแก๊สหุงต้ม									
19. เมื่อท่านไปสถานที่สาธารณะของชุมชน เช่น พรุหน้าเมือง ตลาด ท่านได้สอนหรืออ่านข้อความห้าม เช่น “ห้ามจับปลา” “ห้ามทิ้งขยะ” ให้เด็กอนุบาลฟังเพื่อปฏิบัติตาม									
20. ปฏิบัติตามข้อความ “ห้าม” ในที่ต่างๆ ข้างต้น									

วันจันทร์ที่.....เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2545

ผู้บันทึก ชื่อ .....นามสกุล.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขั้นที่ 3 การทดลองใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร เป็นผู้ปกครองของนักเรียนชั้นอนุบาล 2 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งตั้งอยู่ในตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย จังหวัด สุราษฎร์ธานี จำนวน 79 ครอบครัว ซึ่งได้จากการสุ่มสถานศึกษาแบบเจาะจงโดยอาศัยเกณฑ์ดังนี้

ด้านกายภาพของตำบลมะเร็ด

1) ตำบลมะเร็ด ตั้งอยู่ในอำเภอเกาะสมุย เป็นเกาะที่มีภูมิประเทศสวยงาม ประกอบด้วยชายหาดที่มีชื่อเสียง มีแนวปะการังขนานกับชายฝั่ง มีเกาะทั้งหมดจำนวน 26 เกาะ เกาะสมุยมีเนื้อที่ประมาณ 231.36 ตารางกิโลเมตร ประกอบไปด้วยป่าไม้ และสวนมะพร้าว ตลอดจนมีระบบนิเวศของสิ่งมีชีวิตใต้ทะเลที่สมบูรณ์จึงเป็นแหล่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาพักผ่อนเป็นจำนวนมาก

2) มีวัด และพิพิธภัณฑสถาน มีธรรมชาติที่สวยงามเป็นสัญลักษณ์ เช่น หินตาหินยาย มีชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิม คือ บ้านหัวถนน

3) ตำบลมะเร็ดตั้งอยู่ในเขตเทศบาล มีโรงแรมและรีสอร์ทขนาดกลางประมาณ 70 แห่ง มีร้านอาหารหลายแห่ง มีบริษัทนำเที่ยว และสถานที่ขายของที่ระลึก

4) มีรถ เรือ บริการขนส่งหลากหลาย

ด้านความพร้อมของโรงเรียน

1) ผู้บริหารและครูผู้สอนเห็นความสำคัญ และอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมทั้งในเรื่องเวลา สถานที่และประชาสัมพันธ์

2) เป็นโรงเรียนที่มีกลุ่มประชากรหลากหลายอาชีพและหลายเชื้อชาติศาสนา อาศัยในบริเวณรอบๆโรงเรียนทำให้ต้องการความร่วมมือในการดูแลสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม

3) โรงเรียนตั้งอยู่ในเขตชุมชนอิสลาม เปิดทำการสอนตั้งแต่ ระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

4) ผู้ปกครองของนักเรียนระดับชั้นอนุบาล ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง มีรายได้ 3,000- 4,000 บาทต่อเดือน และมีระดับการศึกษาอยู่ในชั้น ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เป็นส่วนมาก

กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ปกครองของนักเรียนชั้นอนุบาล 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 ของโรงเรียนบ้านหน้าค่าย ตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 15 คน ได้มาโดยดำเนินการดังนี้

- 1) ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ให้ผู้บริหารและครูฟังเพื่อขอความร่วมมือครูอนุบาล หัวหน้าสาย 1 ท่านร่วมเป็นที่มงานกับผู้วิจัย
- 2) ครูและผู้วิจัยนัดประชุมผู้ปกครองอนุบาล 2 ทั้งหมดจำนวน 40 คน เพื่ออธิบายรายละเอียดต่างๆของกิจกรรมคร่าวๆและบอกคุณสมบัติของผู้ร่วมงาน ดังนี้
  - 1) เป็นผู้ที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานด้วยความสมัครใจ
  - 2) เป็นผู้ที่อยู่ในชุมชน และรู้เรื่องความเป็นไปในชุมชน
  - 3) เป็นผู้ที่ต้องการมีส่วนร่วมในการให้ความรู้และประสบการณ์ที่ตนเองมีแก่ผู้อื่น รวมทั้งพร้อมที่จะปรับตนเองให้เป็นผู้รับความรู้และประสบการณ์จากผู้อื่น

เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบบันทึกพฤติกรรมของตนเองสำหรับผู้ปกครองในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การดำเนินการทดลองใช้โปรแกรมฯ

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองโดยแบ่งเป็นกิจกรรมหลัก 2 ช่วง ได้แก่

1. ช่วง 4 สัปดาห์แรกเป็นการรวบรวมความรู้เดิมและให้ความรู้ผู้ปกครองตามแผนการอบรมที่จัดไว้โดยผู้วิจัยเป็นผู้บรรยายร่วมกับวิทยากรชุมชนและสมาชิกในกลุ่ม
2. ช่วง 6 สัปดาห์หลัง เป็นการดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนกระบวนการมีส่วนร่วมโดยนำความรู้ที่ได้จากการร่วมกิจกรรมเรื่องสิ่งแวดล้อมและวิธีการของกระบวนการมีส่วนร่วม ใน 4 สัปดาห์แรก โดยที่ผู้ปกครองและผู้วิจัยร่วมกันสร้างแบบบันทึกพฤติกรรมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กำลังต้องการการแก้ไขเป็นอันดับแรก และดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆจนครบและประเมินผล หลังใช้โปรแกรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ทางสถิติ ผู้วิจัยนำแบบสังเกตพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวของผู้ปกครองด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม ซึ่งแบ่งเป็นด้านต่างๆตามหลักการอนุรักษ์และบริบทของชุมชนรวมทั้งวิถีชีวิตประจำวันของผู้ปกครอง มารวมคะแนนและนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติดังนี้

- 1) เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้ปกครอง ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมโดยใช้การทดสอบค่าที (t-test)
- 2) เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวของผู้ปกครองหลังใช้โปรแกรมฯ กับเกณฑ์การประเมินโปรแกรม คือ 80% โดยการใช้การทดสอบค่าที (t-test)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

1.สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

1.1 การคำนวณหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean)

$$\bar{x} = \frac{\sum x}{N}$$

$$\bar{x} = \text{ค่าเฉลี่ย}$$

$$\sum x = \text{ผลรวมของคะแนน}$$

$$N = \text{จำนวนคนทั้งหมด}$$

(ประคอง กรรณสูต, 2542)

1.2 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

$$S.D. = \text{ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน}$$

$$X = \text{คะแนนของผู้ปกครอง}$$

$$\sum X = \text{ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลัง}$$

$$\sum X^2 = \text{ผลรวมกำลังสองของคะแนนทั้งหมด}$$

$$N = \text{จำนวนผู้ปกครอง}$$

(พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540)

2.การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนก่อน และหลังเข้าการร่วมโปรแกรมฯ โดยการทดสอบค่าที (t-test)

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{N \sum D^2 - (\sum D)^2}{(N-1)}}}$$

$$\begin{aligned} D &= \text{ผลต่างระหว่างคะแนนที่สัมพันธ์กันแต่ละคู่} \\ \sum D &= \text{ผลรวมของผลต่างของคะแนน} \\ \sum D^2 &= \text{ผลรวมของกำลังสองของผลต่างของคะแนน} \\ (\sum D)^2 &= \text{ผลรวมของ D ทั้งหมดยกกำลังสอง} \\ N &= \text{จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง} \\ df &= N - 1 \end{aligned}$$

(ประคอง กรรณสูต, 2538)

3.การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หลังเข้าร่วมโปรแกรมกับเกณฑ์การประเมิน 80%

$$\text{สมมติฐาน } H_0 : \mu_0 = 80$$

$$H_1 : \mu_1 > \mu_0$$

ขั้นที่ 4 การปรับปรุงโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

4.1 การนำข้อมูลที่ได้จากผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ และผลการเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมินโปรแกรมฯ ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตของผู้วิจัยตลอดระยะเวลาการเก็บข้อมูลตลอดจนประเด็นปัญหาข้อบกพร่องที่พบจากการใช้โปรแกรมฯ มาวิเคราะห์สรุปประเด็นสำคัญแล้วนำผลมาปรับปรุงโปรแกรมฯ ให้สมบูรณ์

4.2 การนำเสนอโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ฉบับสมบูรณ์

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลก่อนทดลองใช้โปรแกรมฯ และหลังการใช้โปรแกรมฯ โดยทดสอบพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้ปกครองจากบริบทในท้องถิ่นนั้น และในระหว่างดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ผู้วิจัยเก็บบันทึกข้อมูลขณะผู้ปกครองร่วมกิจกรรมโดยสังเกตความกระตือรือร้นในการให้ความร่วมมือกับกลุ่ม ในขณะที่นำเสนอ หรือการแสดงเหตุผล แนวทางเพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน จากนั้นผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอ ดังนี้

ตอนที่ 1 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้ปกครอง อย่างมีส่วนร่วม ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้ปกครองอย่างมีส่วนร่วม หลังเข้าร่วมโปรแกรม กับเกณฑ์การประเมินโปรแกรม

ตอนที่ 2 การรายงานข้อมูลเชิงบรรยายเกี่ยวกับผลการทดลองใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม โดยรายงานเกี่ยวกับการให้ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติของผู้ปกครองขณะที่ให้ความรู้โดยดูจากการแสดงความคิดเห็นและการตอบคำถาม และความพึงพอใจในการเข้าร่วมโปรแกรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมฯ

ตอนที่ 3 ปรับปรุงและนำเสนอโปรแกรม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีส่วนร่วม ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมฯของผู้ปกครอง

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีส่วนร่วม ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมฯของผู้ปกครองกับเกณฑ์การประเมินโปรแกรม

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวของผู้ปกครองเด็กอนุบาลก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม

ระยะเวลา	$\bar{x}$	S.D.	t
ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม	39.10	9.58	16.52**
หลังเข้าร่วมโปรแกรม	14.43	2.0	

**P < .01(.01t₄ = 2.624)

จากตารางที่ 3 ค่า t ที่คำนวณได้เท่ากับ 16.52 ซึ่งมากกว่าค่า t ในตาราง แสดงว่าคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้ปกครองหลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวของผู้ปกครองเด็กอนุบาลหลังเข้าร่วมโปรแกรม กับ เกณฑ์ การประเมินโปรแกรม

การทดสอบ	เกณฑ์	$\bar{x}$ (N = 15)	S.D.	t
	(80% ของคะแนนเต็ม)	คะแนนเต็ม 200 คะแนน		
	1416.5			27.22**
หลังเข้าร่วมโปรแกรม		94.43	2.0	

**P < .01(.01t₄ = 2.624)

จากตารางที่ 4 ค่า t ที่คำนวณได้เท่ากับ 27.22 ซึ่งมากกว่าค่า t ในตาราง แสดงว่า คะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวของผู้ปกครองเด็กอนุบาลหลังเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าเกณฑ์การประเมินโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตอนที่ 2 การรายงานข้อมูลเชิงบรรยายเกี่ยวกับผลการทดลองใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมโดย รายงานเกี่ยวกับพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ปฏิบัติในชีวิตประจำวันของผู้ปกครอง

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายในตอนนี้ นำเสนอผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น 3 ด้าน ได้แก่ 1) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน 2) การพัฒนาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ 3) การป้องกันและสงวนทรัพยากรธรรมชาติ ดังนี้

พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	
ก่อนการร่วมโปรแกรมฯ	หลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ
ผลการสังเกตพบว่า การใช้ไฟฟ้าผู้ปกครองจำนวน 15 คนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายไม่ถอดปลั๊กอุปกรณ์ไฟฟ้าหลังเลิกใช้	ผลการสังเกตพบว่า การใช้ไฟฟ้าของผู้ปกครองจำนวน 15 คนถอดปลั๊กอุปกรณ์ไฟฟ้าทุกครั้งที่ใช้

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายในตอนนี้นำเสนอผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น 3 ด้าน ได้แก่ 1) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน 2) การพัฒนาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ 3) การป้องกันและสงวนทรัพยากร (ต่อ)

พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	
ก่อนการร่วมโปรแกรมฯ	หลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ
<p>การปิดโทรทัศน์ผู้ปกครองส่วนใหญ่จำนวน 12 คนปิดโดยใช้รีโมท</p> <p>การใช้พลังงาน ก๊าซ และน้ำมัน ผู้ปกครองส่วนใหญ่ยังใช้ก๊าซและน้ำมันอย่างเต็มที่ทั้งที่มีถ่านเตรียมไว้ใช้ในการหุงต้มเพียงพอแล้ว</p> <p>การเลือกใช้อุปกรณ์แทนถุงพลาสติก ผู้ปกครองจำนวนมากกว่า 10 คน ไม่ได้ใช้ตะกร้าแทนทุกครั้งหรือไม่ใช้อย่างสม่ำเสมอ</p> <p>การฟื้นฟูพื้นที่ที่รกร้างหรือมีขยะมากให้สะอาดหรือเพื่อใช้พื้นที่นั้นทำประโยชน์อย่างอื่น ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญคือมีการปล่อยปละละเลย</p> <p>การดูแลสิ่งแวดล้อมหายากหรือปฏิบัติตามป้ายห้ามของทางราชการหรือชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสำคัญโดยไม่อ่านหรือทำความเข้าใจกับป้ายเหล่านี้</p>	<p>การปิดโทรทัศน์ผู้ปกครองทั้งหมดหันมาปิดจากเครื่องโทรทัศน์โดยตรง</p> <p>การใช้พลังงาน ก๊าซ และน้ำมันผู้ปกครองหันมาใช้เชื้อเพลิงอื่นแทนมากขึ้น เช่น ใช้ถ่านที่ทำจากวัสดุดิบเหลือใช้ในธรรมชาติ หรือเดินปั่นจักรยานแทนการใช้รถมอเตอร์ไซด์ในระยะใกล้ๆ</p> <p>ผู้ปกครองใช้ตะกร้าแทนการซื้อของที่ใส่ถุงพลาสติกอย่างเดี๋ยวย่างสม่ำเสมอ</p> <p>ผู้ปกครองส่วนใหญ่หันมาฟื้นฟูพื้นที่รกร้างเป็นแปลงปลูกผักสวนครัวและร่วมกันเก็บขยะบริเวณในและนอกบ้านอย่างสม่ำเสมอ</p> <p>เมื่อไปสถานที่ของราชการหรือสวนสาธารณะ ผู้ปกครองร่วมกันปฏิบัติตามข้อห้ามต่างๆอย่างเคร่งครัดและอ่านข้อความเหล่านั้นให้เด็กอนุบาลฟังและอธิบายทุกครั้งที่เด็ก ไปด้วย</p>

จากผลการสังเกตพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมฯของผู้ปกครองอนุบาลในตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี จะเห็นว่า ในด้านการใช้ไฟฟ้านั้นในชีวิตประจำวันก่อนที่จะได้รับการอบรมเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้นผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญและใช้ไฟฟ้า พลังงาน น้ำ ได้ไม่คุ้มค่าต่างคนต่างใช้และอ้างว่าไม่มีเวลามากพอแต่เมื่อได้รับการอบรมโดยการให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมคิดหาคำตอบและสรุปผลดีผลเสียของการใช้สิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ทำให้ผลที่ตามมาประสบความสำเร็จอย่างยิ่งคือผู้ปกครองมีความคิดและลงมือปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวันอย่างมีความหมายและรู้คุณค่ามากขึ้นรวมทั้งบางคนยังขยายผลถึงเพื่อนบ้านและสมาชิกในครอบครัวด้วย

ส่วนในเรื่องของการใช้สิ่งของทดแทนจำพวกถุงพลาสติกนั้น ก่อนการทดลองผู้ปกครองมองข้ามจุดนี้มากเนื่องจากเห็นว่าการใช้ถุงพลาสติกนั้นสะดวกและไม่ต้องเตรียมตัวมาก แต่เมื่อร่วมกันคิดสรุปอภิปรายผลแล้วทำให้ผู้ปกครองเห็นการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและความเสื่อมโทรมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจากผลการกระทำของสมาชิกในชุมชน คือมีขยะเพิ่มมากขึ้นจนเป็นปัญหาใหญ่ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้ปกครองที่เข้าร่วมกิจกรรมกับผู้วิจัยร่วมใจและลงมือปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่สมาชิกคนอื่นๆในชุมชน โดยทุกครั้งที่ไปตลาดหรือต้องนำสิ่งของ มาให้ลูกๆที่โรงเรียนจะใส่ภาชนะที่ใช้ได้นานเช่น กล่อง ปิ่นโต เมื่อไปซื้อของที่ตลาดจะนำตระกร้าหรือถุงจากที่บ้านไปเองและถ้าจำเป็นต้องใช้ถุงพลาสติกก็จะนำกลับมาใช้ประโยชน์ต่อไป จะไม่ทิ้งทันทีที่ใช้เพียงครั้งเดียวเพราะผู้ปกครองทราบดีว่าจะส่งผลกระทบต่อการทำลายและทำให้ ชั้นบรรยากาศถูกทำลายต่อไปด้วย

ผู้ปกครองไม่ได้ให้ความสนใจเท่าที่ควรเนื่องจากคิดว่าเป็นเรื่องไกลตัว แต่เมื่อได้รับการอบรมและร่วมกันอภิปรายผลแล้ว ผู้ปกครองเห็นว่ายังมีคนจำนวนมากที่มักจะละเลยและไม่ปฏิบัติตามกฎข้อห้ามเช่น ยังจับปลาในฤดูวางไข่ หรือจับสัตว์ป่า สัตว์น้ำในที่หวงห้ามของทางราชการ จึงร่วมมือกันว่าเมื่อเห็นป้ายเหล่านี้จะอ่านให้ลูกหลานฟังพร้อมอธิบายถึงข้อเสียให้ฟัง รวมทั้งชักชวนสมาชิกในชุมชนให้ปฏิบัติตามกฎอย่างเคร่งครัดและได้ผลอย่างยิ่งเพราะสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ได้ประสบผลเสียมาบ้างแล้วและเมื่อได้รับการยืนยันว่าจะทำให้ส่งผลกระทบต่ออนาคตของชุมชนและลูกหลานทุกคนเลยหันมาร่วมกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างน่าภูมิใจ

ตารางที่ 6 ผลการปฏิบัติกิจกรรมการให้ความรู้ผู้ปกครอง

พฤติกรรมมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในระหว่างการให้ความรู้	
เนื้อหาที่ให้ความรู้	พฤติกรรมมีส่วนร่วม
<p>การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความหมาย ความเข้าใจ</p> <p>ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและ อะไรคือสิ่งแวดล้อม</p>	<p>หลังจากผู้ปกครองใช้เวลาศึกษาข้อมูลจาก คู่มือฯประมาณ15 นาที ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามให้ ผู้ปกครองตอบ ดังนี้</p> <p>การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมคืออะไร คำตอบ 1. การอนุรักษ์คือการรักษาธรรมชาติ ให้ได้เหมือนเดิมมากที่สุด โดยให้ใช้ได้แต่ต้อง รักษาให้ดีด้วย</p> <p>2. การดูแลปะการังห้ามใช้ระเบิดเพื่อ ระเบิดปลาเพราะจะทำให้กระทบถึงปะการัง สาเหตุที่ต้องมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมคือ อะไร คำตอบ 1. ถ้าไม่อนุรักษ์ทรัพยากรก็จะหมด 2. อนาคตคนจะเดือดร้อน 3. เพราะปัจจุบันเกิดมลพิษมากมาย</p> <p>การอนุรักษ์ทรัพยากรแต่ละประเภทควรทำ อย่างไร คำตอบ 1. อากาศ -ไม่เผาขยะมีพิษเช่น โฟม 2. ป่าไม้- ไม่ตัดไม้หรือถ้าจำเป็นให้ ปลูกทดแทน 3. น้ำ-ไม่ทิ้งสิ่งสกปรก ขยะต่างๆลงน้ำ 4. พลังงาน-รักษาอากาศและไม่ ทำลายบรรยากาศ</p>

ตารางที่ 6 ผลการปฏิบัติกิจกรรมการให้ความรู้ผู้ปกครอง(ต่อ)

พฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในระหว่างการให้ความรู้	
เนื้อหาที่ให้ความรู้	พฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วม
	<p>5. แร่ธาตุ-ใช้ให้คุ้มค่ามากที่สุด</p> <p>6. สัตว์ป่า- ไม่จับหรือล่า</p> <p>7. ดิน-ไม่ขุดหน้าดิน รักษาหน้าดินโดยใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก</p> <p>อะไรคือสิ่งแวดล้อม</p> <p>คำตอบ อากาศ ,ทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัว</p> <p>ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมคืออะไร</p> <p>คำตอบ สิ่งแวดล้อมทำให้คนมีจิตใจที่ดี คือ</p> <p>ปัจจุบันสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปคนพึ่งพาสิ่งแวดล้อมจากธรรมชาติน้อยลงทำให้คนจิตใจเสื่อมลง นิยมวัตถุมากขึ้น</p>
ประเภทของสิ่งแวดล้อม	คำตอบ อากาศ, น้ำ ,ดิน,ป่าไม้, แร่ธาตุ,สัตว์ป่า, พลังงาน
ปัจจุบันสิ่งแวดล้อมในชุมชนเกาะสมุยของเราเสื่อมโทรมลง ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเราบ้าง	<p>คำตอบ 1. ค่าครองชีพสูงขึ้น ของแพง ต้องซื้อทุกอย่าง2. การเดินทางสะดวกขึ้นกว่าเดิม</p> <p>3. พ่อแม่ต้องทำงานมากขึ้นไม่มีเวลาดูแลเด็กเหมือนเดิมทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวลดลง</p> <p>4. ธรรมชาติที่สวยงามลดลงมาก</p> <p>5. น้ำไม่พอใช้</p> <p>6. ปัจจุบันเกิดไฟป่าบ่อยมาก</p> <p>7. มีขยะมากขึ้นเนื่องจากคนใช้ถุงพลาสติกมากขึ้น</p>

ตารางที่ 6 ผลการปฏิบัติกิจกรรมการให้ความรู้ผู้ประกอบการ(ต่อ)

พฤติกรรมที่มีส่วนร่วมของผู้ปกครองในระหว่างการเรียนรู้	
เนื้อหาที่ให้ความรู้	พฤติกรรมที่มีส่วนร่วม
การเลี้ยงดูเด็กในสภาพแวดล้อมปัจจุบันและอดีต (บทบาทของผู้ปกครองในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว)	<p>8. ต้นไม้ถูกตัดโค่นมาทำริสอร์ทและบ้านพักมากขึ้น</p> <p>เมื่อก่อนพ่อแม่จะเลี้ยงดูด้วยนมแม่หรือน้ำข้าว กลัวยมากเพราะคิดว่ามีประโยชน์และพ่อแม่มีเวลาดูแลลูกเอง, เด็กเชื่อฟังพ่อแม่ สามารถช่วยเหลือพ่อแม่ ทำงานบ้านได้ตั้งแต่ 8-9ขวบ การใช้จ่ายเงินน้อย อาหารหาได้ตามธรรมชาติ</p> <p>ปัจจุบันเด็กต้องดื่มนมผงเนื่องจากพ่อแม่ต้องทำงาน ตามใจลูกมากขึ้น มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น เด็กอ่อนแอช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ธรรมชาติลดลงสภาพจิตใจเด็กก็เปลี่ยนไป ใช้จ่ายมากขึ้นเนื่องจากของแพง อาหารใน ธรรมชาติหายากและไม่ปลอดภัยทำให้ต้องหาซื้อ</p> <p>ดังนั้นทุกคนจึงควรจะใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและประหยัดให้มากที่สุด</p>
ลักษณะของกระบวนการมีส่วนร่วม	การร่วมกันคิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและร่วมกันดำเนินการตามที่ร่วมกันคิด

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่า ผู้ปกครองมีการแสดงความคิดเห็นและร่วมอภิปรายอย่างกระตือรือร้น ข้อมูลต่างๆล้วนเป็นข้อมูลที่สมาชิกของกลุ่มมีความคิดเห็นคล้ายๆกันและเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ผู้ปกครองจึงร่วมมือกันปฏิบัติตนและแนะนำเพื่อนบ้านรวมทั้งคนในครอบครัวให้ดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชนโดยเฉพาะชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวที่ง่ายต่อการถูกทำลายจากความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม

ในส่วนของสภาพแวดล้อมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้ปกครองร่วมกันอภิปรายอย่างมีความหมายเพราะผู้ปกครองที่เข้าร่วมโปรแกรมล้วนเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาโดยตลอด ทำให้ได้ข้อมูลว่าในอดีตนั้นสิ่งแวดล้อมของเกาะสมุยมีความสมบูรณ์มาก ขยะน้อยมาก การ

เลี้ยงดูเด็กก็ง่ายและมีความใกล้ชิด ผิดกับสภาพแวดล้อมปัจจุบันมีความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมมากขึ้นทำให้อากาศเสื่อมโทรม นอกจากนั้นเด็กยังขาดการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดจากพ่อแม่ เพราะพ่อแม่ต้องทำงานแข่งกับสภาพเศรษฐกิจที่พัฒนาอย่างรวดเร็วในสังคม แหล่งท่องเที่ยวของเกาะสมุยอย่างปัจจุบันนี้

ตารางที่ 7 ผลการร่วมกันแก้ปัญหาที่จัดเป็นปัญหาสำคัญอันดับแรกของชุมชนที่กำลังต้องการ การแก้ไขและร่วมมือจากทุกคนในชุมชน

ขั้นตอนการประชุมอย่างมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง	ผลการประชุมและแนวทางแก้ไข	ผลการปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกัน
<p>1.การร่วมกันมองสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่มีความรุนแรงและต้องการแก้ไขมากที่สุด</p>	<p>ผู้ปกครองเสนอปัญหาดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.ปัญหาขยะ 2.ปัญหาพลังงาน 3.ปัญหาน้ำ ขาดแคลน เน่าเสีย ซึ่งผลการลงคะแนนปัญหาน้ำขาดแคลนและน้ำเสียมีมากเป็นอันดับ1 ในขณะนั้นเกาะสมุยกำลังประสบปัญหาไม่มีน้ำใช้เนื่องจากพรุหน้าเมืองซึ่งเป็นแหล่งน้ำสำคัญของเกาะสมุยแห่งขอ <p>ผู้ปกครองร่วมกันคิดว่ามีผลมาจากโรงแรม รีสอร์ทที่ใช้น้ำมากโดยไม่คำนึงถึงประชาชนทั่วไป</p> <p>ผู้ปกครอง บางท่าน อภิปรายว่า เพราะทุกคนในชุมชนประมาท ไม่คิดว่าเกาะสมุยจะขาดน้ำ เพราะที่ผ่านมาชาวบ้านมีน้ำใช้อย่างไม่ขัดสน ทุกบ้านมีบ่อบาดาลและ</p>	

ตารางที่ 7 ผลการร่วมกันแก้ปัญหาที่จัดเป็นปัญหาสำคัญอันดับแรกของชุมชนที่กำลัง
ต้องการการแก้ไขและร่วมมือจากทุกคนในชุมชน (ต่อ)

ขั้นตอนการประชุมอย่างมี ส่วนร่วมของผู้ปกครอง	ผลการประชุมและแนวทาง แก้ไข	ผลการปฏิบัติตามข้อตกลง ร่วมกัน
<p>2. นำเสนอแนวทางแก้ไข</p> <p>3. การลงมือปฏิบัติตาม แนวทางที่ร่วมกันวางแผน</p> <p>4. การสรุปผลและอภิปรายผล หลังจากทดลองปฏิบัติ</p>	<p>สภาพแวดล้อมก็อุดมสมบูรณ์</p> <p>เมื่ออภิปรายถึงสาเหตุแล้ว สมาชิกเริ่มหาแนวทางแก้ไข โดยมีข้อเสนอว่า ต้องใช้น้ำ อย่างประหยัด / นำน้ำที่เหลือ จาก ซักผ้า อาบน้ำ ล้างจาน เพื่อใช้ในกิจกรรมอื่นๆ เช่น รดต้นไม้ ภูบ้าน ล้างบ้าน ล้างรถ เป็นต้น</p>	<p>ผู้ปกครองร่วมกันปฏิบัติโดย เริ่มจากบ้านของตนเองก่อน และรณรงค์ให้สมาชิกใน ครอบครัวทุกคนร่วมกันปฏิบัติ ตามแนวทางเดียวกัน และ สมาชิกต่างไปตรวจสอบและ สังเกตผลการปฏิบัติด้วย ตนเอง</p> <p>ทุกคนให้ความเห็นตรงกันว่า การใช้น้ำในบ้านเริ่มใช้อย่าง จำกัดมากขึ้นและใช้ได้คุ้มค่า มากขึ้น ไม่ปล่อยน้ำทิ้งโดย เปล่าประโยชน์ จึงมีความเห็น ตรงกันว่าต้องปฏิบัติตาม แนวทางนี้ต่อไป</p>

ผลการสรุปพฤติกรรมของผู้ปกครองในการอนุรักษ์น้ำในแต่ละด้าน มีดังนี้

1. ด้านการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ผู้ปกครองส่วนใหญ่ ช่วยกันถอดปลั๊กปั๊มน้ำ ทุกครั้งเมื่อเลิกใช้และจะรอจนน้ำเต็มจึงไปทำกิจกรรมอื่น การดูแลรักษาแหล่งน้ำดื่ม ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีการใช้ฝาครอบปิดโถงหรือใช้สังกะสีปิดปากบ่อที่อยู่นอกตัวอาคารตลอดเวลา
2. ด้านการซ่อมแซมอุปกรณ์ที่ใช้เก็บน้ำไม่ว่าจะเป็นถัง กะละมัง โถง ผู้ปกครองส่วนใหญ่ มีการปิดรอยรั่วและตรวจดูความเรียบร้อยของอุปกรณ์เสมอและเมื่อน้ำที่เก็บไว้ใช้สำหรับ กิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งเหลือก็จะนำไปใช้อย่างอื่นหรือรวมในภาชนะอื่นเพื่อไว้ใช้ครั้งต่อไป
3. ด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความรู้ว่่าน้ำปะปาและน้ำบาดาลนำมาดื่มได้โดยไม่ต้องหาซื้อน้ำแต่ต้องนำไปต้มหรือกรองก่อนเสมอ
4. ด้านการป้องกันและสงวนทรัพยากรธรรมชาติ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ใช้น้ำสำหรับ กิจกรรมต่างๆอย่างประหยัดและหากมีเหลือจะเก็บไว้ใช้ต่อหรือนำไปรดต้นไม้ ทำความสะอาด บ้าน เนื่องจากขณะที่ทดลองเป็นฤดูฝนผู้ปกครองจึงมีการเตรียมภาชนะสำหรับเก็บน้ำฝนหากมี ฝนตก และมีภาชนะใส่น้ำไว้ใช้ ภายในบ้านอย่างพอเพียง

ผลการปฏิบัติการร่วมกันอนุรักษ์น้ำของชาวบ้านที่ร่วมโปรแกรมฯในตำบลมะเร็ด อำเภอ เกาะสมุยซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศทำให้ประชาชนมีความร่วมมือและเห็นคุณค่า อีกทั้งยังมองถึงสาเหตุของการเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมและการลดลงของปริมาณ สิ่งแวดล้อมที่เคยสมบูรณ์สาเหตุหนึ่งมาจากการเพิ่มของจำนวนประชากรในชุมชนที่มากขึ้น แต่ ทุกคนต่าง มองข้ามความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในระยะยาว ทำให้เกิดผลกระทบเช่นใน ปัจจุบัน ที่ผ่านมากาะสมุยไม่เคยขาดแคลนน้ำดื่มน้ำใช้ แต่ปัจจุบันกลับเป็นปัญหาที่ส่ง ผลกระทบต่อชุมชน แต่เมื่อทุกคนในชุมชนร่วมมือและหันมาเอาใจใส่อย่างจริงจังต่อสิ่งแวดล้อม ก็ สามารถแก้ไขและป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาได้อีก ซึ่งปัญหาอันดับสองที่รอการแก้ไขอย่าง จริงจังคือ ปัญหาขยะ ปัญหาต่างๆเหล่านี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนทุกคน ทุก หน่วยงานซึ่งการให้การศึกษาหรือให้ความรู้แก่ประชาชนก็เป็นแนวทางที่น่าสนใจและได้ผลอย่าง ยิง

ภาพถ่ายการดำเนินการให้ความรู้ผู้ปกครองและการประชุมเพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วย
กระบวนการการมีส่วนร่วม

ผู้วิจัยสนทนากับผู้ปกครองเพื่อแนะนำโปรแกรม ทำความรู้จักและนัดหมายการดำเนินกิจกรรม รวมทั้งแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเพียงเล็กน้อย ซึ่งประเด็นหลักที่พูดคุยเป็นประเด็นเกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชน สภาพภูมิศาสตร์ของเกาะสมุย และความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมคร่าวๆ เพื่อให้ผู้ปกครองเกิดความไว้วางใจและรู้สึกเป็นกันเองกับกลุ่มที่ร่วมปฏิบัติกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยกัน เนื่องจากผู้ปกครองบางท่านไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มกับทางโรงเรียนมาก่อน สิ่งที่ผู้วิจัยพบในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ คือ ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความสามารถในการอ่านเขียนได้เล็กน้อย และการอภิปรายในกลุ่มยังจะถูกตะกัก ผู้ปกครองบางท่านมีประเด็นที่น่าสนใจ แต่ไม่สามารถถ่ายทอดให้สมาชิกในกลุ่มฟังได้อย่างสมบูรณ์ คือ เมื่อนำเสนอเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้วจะจบลงที่หัวเรื่องไม่สามารถบอกความประสงค์ได้ว่าต้องการอะไรกับประเด็นนั้น ซึ่งผู้วิจัยจะพยายามกระตุ้นด้วยคำถาม หรือ เปิดโอกาสให้สมาชิกคนอื่นช่วยพูดและอภิปรายประเด็นนั้นต่อ และพบว่าเมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง สมาชิกเริ่มมีการพูดคุยกันมากขึ้น

ภาพถ่ายขณะสมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับความหมายสิ่งแวดล้อม

ผู้วิจัยพบว่าในการร่วมกันอภิปรายถึงความรู้สึกและความรู้เดิมในเรื่องสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของสมาชิกในกลุ่ม สมาชิกส่วนใหญ่มีความรู้สึกเป็นห่วงต่อความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม และรู้ความหมายของสิ่งแวดล้อมว่า สิ่งแวดล้อมคือ ทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัว และเราควรจะดูแลสิ่งแวดล้อมด้วยการไม่ทำลาย เป็นต้น หลังจากที่ถูกผู้วิจัยเปิดโอกาสให้สมาชิกอภิปรายประมาณ 1 ชั่วโมง ผู้วิจัยช่วยสรุปประเด็นที่ผู้ปกครองร่วมกันอภิปราย และผู้วิจัยนำความหมายของสิ่งแวดล้อมจากหนังสือที่มีนักวิชาการให้ความหมายไว้มาสรุปให้ผู้ปกครองฟังร่วมด้วย หลังจากนั้น ทำการนัดหมายเวลาในการร่วมกิจกรรมครั้งต่อไป

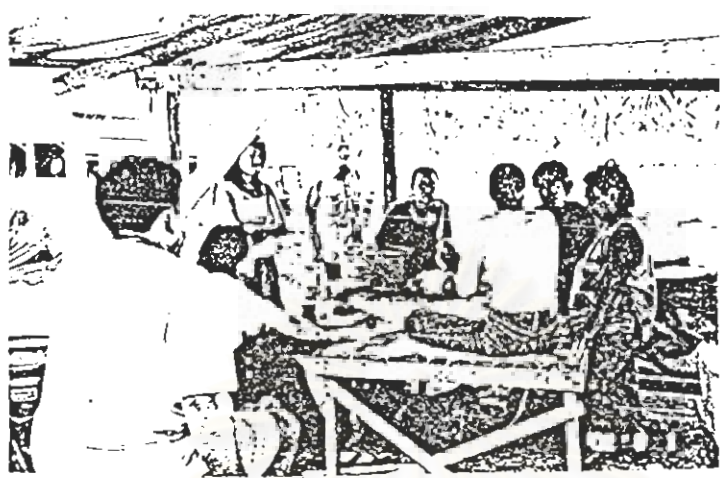

ภาพถ่ายการให้ความรู้ผู้ปกครองในประเด็นอื่นๆ ตามเนื้อหาที่กำหนดไว้

ผู้วิจัยสังเกตได้ว่า ผู้ปกครองมีพัฒนาการในการร่วมแสดงความคิดเห็นได้ชัดเจนและตรงประเด็นมากขึ้น การให้ความรู้แต่ละครั้ง สมาชิกได้มีการเลือกตัวแทนเพื่อเป็นหัวหน้ากลุ่มอภิปรายโดยผู้ปกครองที่ได้รับเลือกเป็นหัวหน้ากลุ่มในแต่ละครั้ง จะทำหน้าที่เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างราบรื่นโดยผู้วิจัยจะให้คำแนะนำเมื่อเกิดปัญหา นอกจากนั้นผู้ปกครองยังได้หมุนเวียนกันเป็นวิทยากรรับเชิญ เนื่องจากมีสมาชิกบางคนในกลุ่มเป็นสมาชิกของชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนด้วย ในการดำเนินโปรแกรมฯครั้งนี้จึงถือเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้ทำหน้าที่ผู้นำ ผู้ตามอย่างหลากหลาย และเมื่อดำเนินกิจกรรมไประยะหนึ่ง ผู้ปกครองให้ความสนใจและชื่นชมการทำงานร่วมกันของกลุ่มมากขึ้น โดยมีข้อความสนับสนุนว่า “การจัดกิจกรรมครั้งนี้ผู้ปกครองสามารถปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชัดเจนกว่าที่เคยปฏิบัติกันมา

การบรรยายภาพถ่ายการดำเนินการประชุมแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม

ภาพถ่ายการประชุมครั้งที่ 2 และ 3 ในช่วงการนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา

ในขณะนั้นเกาะสมุยกำลังประสบปัญหาขาดแคลนน้ำ เนื่องจากสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงไป อากาศร้อนมากจึงส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ในขณะนั้น ชาวบ้านต้องซื้อน้ำ ซึ่งไม่เคยมีใครคาดคิดมาก่อน เพราะที่ผ่านมาน้ำที่ใช้กันอยู่ส่วนใหญ่มาจากน้ำตกลบนเขาและพรุน้ำเมืองที่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ ผู้วิจัยได้เข้ามาทำการทดลองในช่วงเวลาวิกฤต เลยเห็นความเดือดร้อนอย่างชัดเจน แม้แต่ผู้วิจัยเองยังประสบกับปัญหานี้โดยตรง เพราะบ้านที่ผู้วิจัยไปอาศัยขณะทำการทดลองนั้นประสบปัญหานี้เช่นกัน จะต้องซื้อน้ำในราคาคันจรดละ 300-400 บาท เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นตลอดช่วง 2 เดือน ที่ผู้วิจัยทำการทดลอง และชาวบ้านที่ร่วมกลุ่มก็เกิดปัญหาเดียวกัน โรงเรียนที่ใช้เป็นสถานที่ทดลองก็ไม่มีน้ำให้เด็กฯและบุคลากรในโรงเรียนใช้เช่นกัน ช่วงเวลานั้นเองจึงทำให้ปัญหาที่กลุ่มเลือกแก้ไข คือปัญหาน้ำ และผู้ปกครองในกลุ่มได้เสนอการแก้ปัญหาน้ำด้วยการ ประหยัดน้ำให้มากที่สุด บ้านใดที่มีบ่อน้ำใช้เองก็ใช้อย่างประหยัดและคุ้มค่าที่สุดด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

1. ปิดฝาบ่อและตุ่มอย่างดีไม่ให้มีขยะหล่นลงไปทำให้น้ำเน่าเสียได้
2. เมื่อใช้น้ำแต่ละครั้งจะเลือกใช้ให้เหมาะสมกับกิจกรรม เช่น ถ้าอาบน้ำก็จะไม่เปิดน้ำทิ้ง จะตักน้ำจากตุ่มใส่ถังหรือกะละมังที่ไม่รั่ว ไม่ชำรุด
3. เมื่อซักผ้า หรือล้างจาน แล้ว นำน้ำสุดท้ายของการซักผ้ามาดูบ้านหรือล้างรด และนำน้ำล้างจานครั้งสุดท้ายรดต้นไม้ เป็นต้น

ตอนที่3 การนำผลการทดลองมาปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ใน แหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม
ตารางที่ 8 ผู้วิจัยนำข้อมูลจากผลการทดลองใช้โปรแกรมฯ ข้อสังเกตและปัญหาที่พบขณะ
ดำเนินการทดลองมาวิเคราะห์และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมฯ ให้สมบูรณ์ตาม
ประเด็นที่แสดงในตาราง ดังนี้

องค์ประกอบของโปรแกรมฯ	ข้อมูลจากการทดลองใช้	สิ่งที่ได้ปรับปรุงแก้ไข
1. แนวคิดและทฤษฎี	-	ไม่เปลี่ยนแปลง
2. หลักการ		
3. วัตถุประสงค์		
4. เนื้อหา	เนื้อหาเป็นข้อมูลที่ครอบคลุมตามทฤษฎีหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแต่ยังไม่หลากหลายและบางเรื่องอยู่ห่างไกลชีวิตประจำวันของบางคนไป	เพิ่มรายละเอียดของเนื้อหาบางส่วนที่อยู่ในบริบทของการดำรงชีวิตของสมาชิกให้หลากหลายและลดส่วนที่ห่างไกลบริบทจริงๆไป
5. การดำเนินการใช้โปรแกรมฯ		
5.1 เวลาและโอกาสในการจัดกิจกรรม	ในการจัดกิจกรรมไม่สามารถกำหนดวันเวลาตายตัวได้เนื่องจากสมาชิกต้องทำงานและบาง	เวลาที่ใช้และวันทีนัดหมายต้องยืดหยุ่นตามความต้องการและความพร้อมเพียงของ
	คนมีธุระส่วนตัวและระยะเวลาในการอบรมและร่วมอภิปรายก็ไม่เป็นไปตามที่วางแผนไว้เสมอไป	สมาชิกส่วนใหญ่ 10 คนใน 15 คน จึงจะทำการอบรม และในการอบรมแต่ละครั้งต้องมีความกระชับและได้ใจความเพื่อไม่ให้เสียเวลาของสมาชิก
5.2 บรรยากาศทางกายภาพ	สภาพแวดล้อมในโรงเรียนและห้องเรียนมีความเหมาะสมต่อการร่วมอภิปรายอย่างดี	ไม่เปลี่ยนแปลง

ตารางที่ 8 ผู้วิจัยนำข้อมูลจากผลการทดลองใช้โปรแกรมฯ ข้อสังเกตและปัญหาที่พบขณะดำเนินการทดลองมาวิเคราะห์และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมฯให้สมบูรณ์ตามประเด็น (ต่อ)

องค์ประกอบของโปรแกรมฯ	ข้อมูลจากการทดลองใช้	สิ่งที่ได้ปรับปรุงแก้ไข
5.3 ความพร้อมของผู้ปกครองในการทำกิจกรรมการมีส่วนร่วมฯ	การมีส่วนร่วมผู้ปกครองควรมีทักษะในการคิดและนำเสนอที่ชัดเจนและมีเหตุผล	กระตุ้นโดยใช้คำถามในการร่วมอภิปรายแก่ผู้ปกครอง พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างในการคิดและนำเสนอในบางหัวข้อ
5.4 ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง	กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความสมัครใจในการร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์และมีจำนวนเพียง 15 คน และทีมงาน	ถ้าเป็นไปได้อาจมีการประชาสัมพันธ์และทำความคุ้นเคยเพื่อให้ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น ประมาณ 20-25 คนจะทำให้กิจกรรมมีความน่าสนใจมากขึ้น
5.5 กิจกรรม	กิจกรรมที่เตรียมไว้แต่ครั้งอาจมีการลด เพิ่มเนื้อหาหรือรูปแบบการนำเสนอจากแผนที่กำหนดไว้บ้าง ขึ้นอยู่กับสภาพความสนใจของผู้ปกครองส่วนใหญ่ด้วย	กำหนดในคู่มือผู้ใช้โปรแกรมฯ ให้กิจกรรมมีความยืดหยุ่นและเปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มร่วมเสนอความคิดเห็นอย่างอิสระ

การนำเสนอโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครอง เด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม ฉบับสมบูรณ์

โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาล
ด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม เป็นการจักระบบดำเนินการในการนำเสนอความคิดเรื่องกระบวนการ
การมีส่วนร่วมมาใช้จัดกิจกรรมร่วมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้าง
ความร่วมมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาล

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้
ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม ประกอบด้วยสาระสำคัญดังนี้

1. ความเชื่อพื้นฐาน
2. หลักการของกระบวนการการมีส่วนร่วม
3. วัตถุประสงค์ของโปรแกรม
4. ผู้ใช้โปรแกรมและกลุ่มเป้าหมาย
5. โครงสร้างและลักษณะของโปรแกรม
6. เอกสารและสื่อของโปรแกรม
7. การประเมินผลการใช้โปรแกรม

1. ความเชื่อพื้นฐานของโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้
ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม

1) ผู้ปกครองเป็นผู้ที่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุดและมีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็ก
ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา เด็กจะได้รับแบบอย่างพฤติกรรมที่ดี
จากผู้ปกครอง

2) เด็กอนุบาลเปี่ยมด้วยพลังแห่งการเรียนรู้และมีความสนใจความเป็นไป
ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสมอ

3) กระบวนการการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดทักษะการคิดและลงมือกระทำจาก
ความสำนึกของคนในชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนหรือแก้ปัญหาในชุมชนจากประชาชนในชุมชนเอง

4) อำเภอกาะสมุยเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความสำคัญและมีการ
เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเร็วมาก ในขณะที่วิถีดำรงชีวิตของคนในชุมชนชนบทของเกาะสมุย
ยังคงเป็นแบบดั้งเดิม ดังนั้นหากประชาชนไม่ร่วมมืออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ก็อาจทำให้ความเป็นอยู่
ที่มีสภาพดั้งเดิมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป

5) ผู้ปกครองที่เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมล้วนเป็นผู้ที่มี
ความสามารถในการร่วมมือกันเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน

2. หลักการจําดักกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาล

- 1) ผู้ปกครองเป็นผู้วิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อมและเลือกปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญมากที่สุดเพื่อดำเนินการคิดหาทางแก้ไข และดำเนินการ
- 2) การดำเนินกิจกรรมมีการสร้างความรู้และรวบรวมข้อมูลในชุมชนแก่ผู้ปกครองในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความหมาย หลักการ ความสำคัญของการเป็นตัวอย่งการอนุรักษ์แก่เด็กอนุบาล และการดำเนินการตามแผนการที่วางไว้
- 3) เน้นการทำงานร่วมกัน โดยเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นและวิทยากรในชุมชนมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูลในเรื่องการอนุรักษ์และแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3. วัตถุประสงค์ของโปรแกรมฯ

1. เพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมในท้องถิ่น
2. เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมของผู้ปกครองเด็กอนุบาลในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
3. เพื่อให้ผู้ปกครองเด็กอนุบาลสามารถใช้ทักษะกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา

4. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เป็นแนวทางการป้องกันและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนชนบทที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ และการจําดักกิจกรรมการมีส่วนร่วมอาจเป็นเรื่องใหม่สำหรับวิถีการดำรงชีวิตประจำวันของผู้ปกครองให้ได้รับเทคนิคและข้อมูลอย่างเป็นรูปธรรมและสามารถปฏิบัติตนให้เหมาะสมในสภาพแวดล้อมปัจจุบัน

คุณสมบัติของประชากร คือ

- 4.1 เป็นผู้ที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานด้วยความสมัครใจ
- 4.2 เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี และมีความอดทนในการทำงาน
- 4.3 เป็นผู้ที่อยู่ในชุมชน และรู้เรื่องราวความเป็นไปในชุมชน
- 4.4 เป็นผู้ที่ต้องการมีส่วนร่วมในการให้ความรู้และประสบการณ์ที่ตนเองมีแก่ผู้อื่นรวมทั้งพร้อมที่จะปรับตนเองให้เป็นผู้รับความรู้และประสบการณ์จากผู้อื่นด้วย
- 4.5 เป็นผู้ที่มีใจกว้างยอมรับการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมใหม่รับรู้ในความแตกต่างกันตามการเปลี่ยนแปลงของเวลาและนวัตกรรมที่แตกต่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ปกครองเด็กอนุบาลอายุ 2 สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการ
ประถมศึกษาแห่งชาติ ของโรงเรียนบ้านหน้าค่าย ตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุ
ราษฎร์ธานี ในปี พ.ศ. 2545 จำนวน 15 คน

5. โครงสร้างและลักษณะของโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้
ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วย
กระบวนการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจัดกิจกรรมให้ความรู้ผู้ปกครองและร่วมกันอภิปรายใช้เวลา
ทั้งสิ้น 4 สัปดาห์ในเรื่องต่อไปนี้

เนื้อหาของโปรแกรมฯ

1. ความหมายและความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร
2. ความหมายและความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร
3. ประเภทและวิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร
5. บทบาทของผู้ปกครองในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
6. ลักษณะของกระบวนการมีส่วนร่วม

จากนั้นผู้ปกครองเข้าร่วมการประชุมจำนวน 4 ครั้ง ใช้เวลาทั้งสิ้น 6 สัปดาห์
ประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้

การประชุมครั้งที่ 1 การระบุปัญหาเป็นการพูดคุยถึงปัญหา

การประชุมครั้งที่ 2 ศึกษารายละเอียดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ร่วมกันเสนอเพื่อทำการ
แก้ไขโดยนำเสนอต่อที่ประชุมทำแผนที่ ตาราง แสดงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กำลังเกิดขึ้นและ
จัดลำดับความสำคัญของปัญหาและเสนอวิธีแก้ปัญห จากการระดมสมองของผู้ปกครอง

การประชุมครั้งที่ 3 นำเสนอข้อมูลจากการดำเนินงานของผู้ปกครองทำตารางเปรียบเทียบ
แต่ละกลุ่มหรือแต่ละคนพร้อมทั้งอภิปรายผลการดำเนินการอีกครั้งอย่างสมบูรณ์

การประชุมครั้งที่ 4 สรุปและประมวลผลการดำเนินงานของผู้ปกครองแต่ละคน นำเสนอ
ในรูปตารางเพื่อเปรียบเทียบข้อดี และข้อจำกัดเพื่อสรุปอีกครั้งและร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหา
ลำดับต่อไป

กิจกรรมดังกล่าวจัดขึ้นในวันเวลาที่ผู้ปกครองสะดวก วันละประมาณ 1 ชั่วโมงครึ่ง
(วัน – เวลา – สถานที่) ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม

6. เอกสารและสื่อของโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

6.1 คู่มือการใช้โปรแกรมฯ เป็นหนังสือที่ชี้แจงการใช้โปรแกรมอย่างละเอียด เพื่อช่วยให้ผู้ใช้โปรแกรมฯ สามารถใช้โปรแกรมได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีลักษณะสำคัญดังนี้

คู่มือการใช้โปรแกรมฯเป็นเอกสารแนะนำเกี่ยวกับโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ปกครองในการนำไปใช้ สาระสำคัญในคู่มือการใช้โปรแกรมฯ ประกอบด้วยขั้นตอนการใช้โปรแกรมฯ ความหมายของสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ลักษณะสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ความเชื่อพื้นฐาน หลักการให้ความรู้ผู้ปกครอง วัตถุประสงค์ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โครงสร้างและลักษณะของโปรแกรม และการประเมินผลการใช้โปรแกรมฯ

6.2 แผนการจัดกิจกรรมจำนวน 10 แผนมีลักษณะสำคัญดังนี้

แผนการจัดกิจกรรมของโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม จัดทำเป็นแผนจัดกิจกรรม 1 ชุด ประกอบด้วย ความหมาย ความสำคัญ เนื้อหาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ความสำคัญของผู้ปกครองที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเด็ก ลักษณะของการมีส่วนร่วม โดยคำนึงถึงลักษณะท้องถิ่นเป็นตัวกำหนดเนื้อหาและวิธีการอบรม

6.3 เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกพฤติกรรมของตนเองสำหรับผู้ปกครองในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีลักษณะดังนี้

แบบบันทึกพฤติกรรมของตนเองสำหรับผู้ปกครองในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นแบบบันทึกที่ผู้ปกครองเป็นผู้แจกแจงความถี่เป็นครั้งที่ปฏิบัติพฤติกรรมต่างๆ ตามหลักการอนุรักษ์ที่กำหนดโดยมีตัวบ่งชี้เป็นด้านต่างๆดังนี้ 1. การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน 2. การพัฒนาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ 3. การป้องกันและสงวนทรัพยากรธรรมชาติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม มีสาระสังเขป ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วมสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาล เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้ปกครองเด็กอนุบาล ในด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ด้านการพัฒนาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและด้านการป้องกันและสงวนทรัพยากรธรรมชาติ

สมมติฐานของการวิจัย

1. หลังจากใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้ปกครองเด็กอนุบาลจะสูงกว่าก่อนใช้โปรแกรม
2. หลังใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม ผู้ปกครองมีคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสูงกว่าเกณฑ์การประเมินโปรแกรมที่ตั้งไว้

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ชั้นศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
  - 1.1 ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรม การสอน และการประเมินผลโปรแกรม
  - 1.2 ศึกษาแนวคิด หลักการ จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว อำเภอเกาะสมุย
  - 1.3 ศึกษาแนวคิด หลักการ แนวทางของกระบวนการการมีส่วนร่วม (participatory rural appraisal) จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 1.4 เข้าศึกษา สังเกตในสถานที่จริงและศึกษาข้อมูลในท้องถิ่น

2. การสร้างโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาล ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

2.1 สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานมาสร้างกรอบแนวคิดของโปรแกรมฯ

2.2 ดำเนินการการร่างรายละเอียดต่างๆของโปรแกรมฯ ประกอบด้วย ความเชื่อพื้นฐาน หลักการจัดกิจกรรมของโปรแกรมฯ วัตถุประสงค์ ผู้ใช้โปรแกรมฯและกลุ่มเป้าหมาย โครงสร้างและลักษณะของโปรแกรมฯ เอกสารและสื่อของโปรแกรมฯ การประเมินผลโปรแกรมฯ

2.3 สร้างเอกสารและสื่อของโปรแกรมฯ ซึ่งประกอบด้วย คู่มือการใช้โปรแกรมฯ แผนการจัดกิจกรรม และเครื่องมือประเมินผล

1) คู่มือการใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม จำนวน 1 เล่ม

2) แผนการจัดกิจกรรมให้ความรู้ผู้ปกครองของโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมจัดทำเป็นแผนการจัดกิจกรรม 1 ชุด ซึ่งมีเนื้อหาในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งความหมาย ความสำคัญ ประเภท หลักการอนุรักษ์ ความสำคัญของผู้ปกครอง และแผนการประชุมอย่างมีส่วนร่วมใน กิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่รุนแรงมากในขณะนั้นโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอน และการประเมินผลโดยการสังเกต บันทึกพฤติกรรมและพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ

3) เครื่องมือประเมินพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครอง จำนวน 1 ชุด

2.4 นำเอกสารและสื่อของโปรแกรมฯไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบพิจารณาด้านเนื้อหา และรูปแบบ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ครั้งที่ 1 แล้วนำไปทดลองใช้กับผู้ปกครองเด็กประถมศึกษาปีที่1 โรงเรียนบ้านหน้าค่ายที่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่าง

2.5 นำผลที่ได้จากการทดลองใช้มาปรับปรุงแก้ไข ครั้งที่ 2 ก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3. การทดลองใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครอง
เด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

3.1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ปกครองเด็กอนุบาล 2 ในโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งตั้งอยู่ที่ ตำบลมะเร็ด
อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวนทั้งสิ้น 79 ครอบครัว

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ปกครองเด็กอนุบาล 2 ในภาคเรียนที่ 1 ปี
การศึกษา 2545 โรงเรียนบ้านหน้าค่าย ตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน
15 คน ได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

- 1) ต้องเป็นผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ
- 2) มีความเสียสละ มีน้ำใจและกระตือรือร้นในการพัฒนาท้องถิ่น
- 3) ใจกว้างยอมรับฟังความเห็นของผู้อื่นและนำเสนอความคิดของ

ตนเองได้

3.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ประกอบด้วย

3.2.1 แบบสังเกตพฤติกรรมของตนเองสำหรับผู้ปกครองในการอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อม

3.3 วิธีการดำเนินการทดลองใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
สำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม แบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

3.3.1 ผู้ปกครองบันทึกพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อนเข้าร่วม
โปรแกรมฯ ใช้เวลา 1 สัปดาห์ โดยใช้แบบบันทึกพฤติกรรมแบบแจกแจงความถี่ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3.3.2 การดำเนินการทดลอง

1) ผู้วิจัยดำเนินการทดลองโดยในช่วง 4 สัปดาห์แรกเป็นกิจกรรมให้
ความรู้ผู้ปกครองตามแผนการอบรมที่เตรียมไว้ โดยใช้เวลานานละ 1 ½ ชั่วโมง หลังเลิกเรียน 14.00-
15.30 น. และในช่วง 6 สัปดาห์หลัง เป็นการทดลองแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อ
แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ปัญหาเร่งด่วนในชุมชน

2) ผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมและจดบันทึกการตอบคำถาม
ตลอดเวลา ทำกิจกรรม

3.3.3 ผู้ปกครองบันทึกพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของตนเอง
หลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ โดยใช้แบบบันทึกพฤติกรรมของตนเองชุดเดียวกับที่ใช้ก่อนการทดลอง

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ดังนี้

1. เปรียบเทียบระหว่างคะแนนพฤติกรรม ของผู้ปกครองในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ก่อนและหลังใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว สำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม โดยการทดสอบ ค่าที (t-test)

2. เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมของผู้ปกครองเด็กอนุบาลในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หลังการใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม กับเกณฑ์การประเมินผลโปรแกรม คือ 80% โดยการทดสอบค่าที (t-test)

4. การปรับปรุงโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม สรุปได้ดังนี้

4.1 นำผลการทดลองตลอดจนปัญหาต่างๆที่พบขณะทำการทดลองมาวิเคราะห์ และปรับปรุงโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม

4.2 นำเสนอโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังนี้

1. ผลการทดลองใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม มีดังนี้

1.1 ผู้ปกครองมีคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลังการทดลองใช้โปรแกรมฯสูงกว่าก่อนการทดลองใช้โปรแกรมฯอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.2 ผู้ปกครองมีคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลังการทดลองใช้โปรแกรมฯสูงกว่าเกณฑ์การประเมินโปรแกรมฯที่กำหนดไว้ คือ สูงกว่า 80%

2. โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม ที่ปรับปรุงแล้วประกอบด้วย ความเชื่อพื้นฐาน หลักการวัตถุประสงค์ กลุ่มตัวอย่าง ลักษณะโปรแกรมฯและโครงสร้างโปรแกรมฯ การประเมินผล เอกสารและสื่อประกอบโปรแกรมฯ ดังต่อไปนี้ 1) คู่มือการใช้โปรแกรมฯ จำนวน 1 เล่ม 2) แผนการจัดกิจกรรมจำนวน 1 ชุด 3) เครื่องมือประเมินผล พฤติกรรมของผู้ปกครอง

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนาโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม มีประเด็นต่างๆดังนี้

1. ผลการประเมินโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม

2. ข้อสังเกตจากการวิจัย

2.1 ผลที่เกิดขึ้นกับผู้ปกครองในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและอื่นๆเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ปกครองเด็กอนุบาลที่เกิดจากกิจกรรมการมีส่วนร่วม

2.2 ผลที่เกิดขึ้นกับผู้ปกครองหลังจากมีการประชุมให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและกระบวนการการมีส่วนร่วม

3. ข้อเสนอแนะในการนำงานวิจัยไปใช้

4. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ผลการประเมินโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม

1.1 พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้ปกครองที่เป็นพฤติกรรมพึงประสงค์ ผู้วิจัย พบว่า หลังจากการทดลองใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม ผู้ปกครองมีคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์สูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองใช้โปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นชัดเจนว่าโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วมมีความเหมาะสม และสามารถส่งเสริมให้ผู้ปกครองของเด็กอนุบาลมีพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้นซึ่งจะเห็นว่าการจัดให้ผู้ปกครองเข้ามามี ส่วนร่วมโดยตรงส่งผลให้ผู้ปกครองมีความรู้สึกร่วมในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง นับว่าสอดคล้องกับผลการทดลอง Hooper(1994)ที่ได้พัฒนาโปรแกรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนเกรด 1 ซึ่งเป็นการใช้กิจกรรมการสอนภาษาธรรมชาติเพื่อให้ผู้ปกครองเข้าใจและนำการสอนแบบนี้ไปใช้กับลูกที่บ้าน

การสร้างโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วมยังเป็นโปรแกรมที่ให้ความรู้ผู้ปกครองในเรื่องต่างๆที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริงไม่ว่าจะเป็นการประหยัดทรัพยากรธรรมชาติ พลังงาน การฟื้นฟูสภาพแวดล้อม การป้องกันและสงวนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เกษม จันทรแก้ว(2544)ได้อธิบายหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นหลักการต่างๆดังนี้

1. การใช้ทรัพยากรธรรมชาติแบบยั่งยืน ทั้งการใช้พลังงานและทรัพยากรอื่นๆ ต้องมีการวางแผนการใช้ที่เหมาะสมเพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรเหล่านั้นได้นานๆ
2. การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมโทรมเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรที่เสื่อมโทรมเพื่อนำทรัพยากรเหล่านั้นกลับมาใช้ได้ ในโอกาสที่เหมาะสมต่อไป
3. การสงวนทรัพยากรธรรมชาติที่หายาก ทรัพยากรบางชนิดเมื่อใช้มากเกินไปอาจหมดสิ้นได้ จึงจำเป็นต้องป้องกันและสงวนรักษาไว้

นอกจากนี้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวยังเป็นการส่งเสริมความร่วมมือในการช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนที่กำลังเป็นปัญหาสำคัญ เพื่อไม่ให้ชุมชนที่มีความสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อม เกิดวิกฤติและต้องกลายเป็นปัญหาเรื้อรังที่แก้ไขได้ยากยิ่งขึ้น ซึ่งเนื้อหาที่ให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการมีดังนี้ ความหมายและความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความสำคัญของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม หลักการและแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความสำคัญของผู้ประกอบการต่อเด็กอนุบาลและการมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมชุมชนซึ่งเมื่อให้ความรู้ในเรื่องดังกล่าวแล้วผู้ประกอบการมีความรู้สึกเป็นห่วงสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตน และให้ความสนใจปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เนื่องจากผู้ประกอบการเป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนและใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยตรง ทำให้มีความผูกพันและเห็นคุณค่าของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่มากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับ ราตรี ภาว (2543) ได้กล่าวไว้ว่า ในทางสิ่งแวดล้อมมนุษย์จัดเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่ายิ่ง เป็นผู้นำเอาทรัพยากรธรรมชาติของโลกมาใช้ประโยชน์ ซึ่งนับว่ามนุษย์มีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เกิด หากจะพิจารณาถึงวิวัฒนาการของมนุษย์แล้ว มนุษย์รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติตั้งแต่เริ่มมีการพัฒนาความคิดแห่งการสร้างเทคโนโลยี

การจัดกิจกรรมที่ให้ผู้ประกอบการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนนั้น เป็นกิจกรรมที่ผู้ประกอบการมีความต้องการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมเป็นพื้นฐาน และมีความกระตือรือร้นรวมทั้งต้องสมัครใจในการร่วมทำกิจกรรมต่างๆ อันจะส่งผลต่อรูปแบบ และผลการปฏิบัติกิจกรรมที่จะได้รับ ซึ่งในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ผู้ประกอบการทั้งหมดสมัครใจและเต็มใจร่วมกิจกรรมกับผู้วิจัยทำให้ขณะปฏิบัติกิจกรรมผู้ประกอบการได้ร่วมกันอภิปรายและพูดคุยอย่างเป็นกันเอง มีความกล้าและเริ่มแสดงความคิดเห็นต่อที่ประชุมมากขึ้น Mascarenhas (1991) ได้กล่าวไว้ว่า การกระตุ้นให้ประชาชนในชนบทเข้าร่วมกลุ่มกันทำกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดระบบความคิดและความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตน เพื่อประมวลความรู้ความเข้าใจในเรื่องสภาพความเป็นอยู่ และปัญหาในการพัฒนาชุมชนของตน ซึ่งการเลือกบุคคลเข้าร่วมทีมงานต้องอาศัยคุณสมบัติ ดังนี้

1. เป็นผู้ที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานด้วยความสมัครใจ
2. เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี และมีความอดทนในการทำงาน
3. เป็นผู้ที่อยู่ในชุมชน และรู้เรื่องราวความเป็นไปในชุมชน
4. เป็นผู้ที่ต้องการมีส่วนร่วมในการให้ความรู้และประสบการณ์ที่ตนเองมีแก่ผู้อื่นรวมทั้งพร้อมที่จะปรับตนเองให้เป็นผู้รับความรู้และประสบการณ์จากผู้อื่นด้วย
5. เป็นผู้ที่มีใจกว้างกับการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมใหม่รับรู้ในความแตกต่างกันตามการเปลี่ยนแปลงของเวลาและนวัตกรรมที่แตกต่าง

1.2 พฤติกรรมการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยกระบวนการมีส่วนร่วม

การทดลอง พบว่า ผู้ปกครองให้ความสนใจและร่วมมือในการเข้าประชุมร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น ผู้ปกครองทุกคนได้นำเรื่องราวที่ตนเองมีข้อมูลอยู่มาร่วมอภิปรายและเสนอแนะต่อที่ประชุม เพื่อดำเนินการส่งเสริมการอนุรักษ์และปลูกฝังลูกด้วยข้อมูลดังกล่าว เพื่อเป็นการกระตุ้นและส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตั้งแต่วัยเด็ก โดยผู้ปกครองเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นการปิดน้ำหลังเลิกใช้ การเก็บขยะ การปิดไฟ ซึ่งกรมอนามัย (2543) กล่าวว่าพฤติกรรมของพ่อแม่ที่แสดงออกนั้นจะส่งผลต่อพฤติกรรมของลูกโดยตรง ดังนั้นการที่เด็กจะมีพฤติกรรมและทัศนคติในเรื่องหนึ่งเรื่องใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับกรอบเลี้ยงดูของพ่อแม่ และบุคคลในครอบครัวเป็นสำคัญ

1.3 รูปแบบของโครงสร้างกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่ผู้ปกครองเด็กอนุบาลในการจัดกิจกรรมให้ความรู้และการประชุมเพื่อร่วมกันแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนนั้น พบว่า ผู้ปกครองให้ความร่วมมือ และถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้ และความรู้สึกต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนอย่างกระตือรือร้น เมื่อผู้วิจัยหรือวิทยากรอธิบายเรื่องสิ่งแวดล้อมในสภาพปัจจุบัน ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความรู้สึกร่วม โดยการเสนอความคิดและความรู้สึกของตนต่อสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน แสดงว่าผู้ปกครองเริ่มมีความรู้สึกร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนและห่วงหาเหวนของชุมชนของตนมากขึ้น สุภางค์ จันทวานิช (2540) กล่าวว่าสนับสนุนเหตุการณ์ข้างต้นว่าเป็นวิธีการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้ หมายถึงวิธีการพัฒนาโดยศึกษาเกี่ยวกับประเด็นปัญหาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนเป็นกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะกึ่งทางการจากคนในชุมชนพร้อมกับคนในชุมชนและโดยคนในชุมชนโดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับสภาวะของชุมชน

ในการประชุม ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองพูดแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่โดยไม่คัดค้านการแสดงออกของผู้ปกครองเพื่อกระตุ้นให้ผู้ปกครองมีความกล้าแสดงความคิดเห็นและถ่ายทอดสิ่งที่ต้องการต่อที่ประชุมได้ ซึ่งสอดคล้องกับ สุริยา สมุทคุปต์ (2541) กล่าวว่า ลักษณะ

สำคัญของรูปแบบการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่มีความแตกต่างจากรูปแบบการพัฒนาชนบทอื่นๆ แนวความคิดนี้มาแต่ครั้งในอดีตที่ให้ความสำคัญกับความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี การมีส่วนร่วมของชาวบ้านและชุมชนซึ่งจำเป็นต้องอาศัยคนทำงานในฐานะที่เป็นสื่อกลางคอยกระตุ้นให้ชาวบ้านเรียนรู้วิเคราะห์และเริ่มทำงานเพื่อแก้ปัญหาของตน โดยมุ่งหวังให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ การตัดสินใจ การวางแผนไปจนถึงการลงมือแก้ปัญหาต่างๆที่มีอยู่ในชุมชนของตน ทั้งนี้เพราะกระบวนการพัฒนาที่แท้จริงนั้น นักพัฒนาที่มาจากภายนอกชุมชนควรมีบทบาทในฐานะเป็นคนกลางคอยกระตุ้น แนะนำและให้ความช่วยเหลือเท่าที่จำเป็น เพื่อให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกขั้นตอนด้วยตนเอง และกระบวนการพัฒนาดังกล่าวจะนำไปสู่การเรียนรู้และเสริมสร้างกำลังใจในการตัดสินใจของชาวบ้านในที่สุด

1.4 การให้ความร่วมมือของผู้ปกครองในการปฏิบัติกิจกรรมการมีส่วนร่วม ผู้ปกครองมีการศึกษาข้อมูลและเตรียมตัวในการนำเสนอมาเกือบทุกครั้งตามที่ผู้วิจัยได้แจ้งให้ทราบ กำหนดการของการประชุมล่วงหน้า ซึ่งผู้วิจัยพบว่า เมื่อถึงเวลาที่นัดหมายผู้ปกครองมาตรงเวลา และเตรียมข้อมูล ทำให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างราบรื่นและรวดเร็ว รวมทั้งไม่หลงประเด็น ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในชุมชนของตน เพราะทำให้ประชาชนมีความกระตือรือร้นและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีดัง Cohen and Uphoff (1977) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมโดยทั่วไป หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจแต่เพียงอย่างเดียวแต่ยังคงควบคู่ไปกับการดำเนินงานด้วย และจตุรงค์ บุญรัตนสุนทร (2530) ยังได้อธิบายไว้ว่า หลักการพื้นฐานของการพัฒนาที่ดีคือการมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะประชาชนเท่านั้นที่รู้ว่าเขาต้องการอะไรมีขีดความสามารถมากน้อยเพียงใด

1.5 การให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม เป็นการส่งเสริมให้ผู้ที่อยู่ในชุมชน มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเอง ได้มีส่วนร่วมแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม เพราะเมื่อผู้ปกครองคนนั้นมีความรู้ลึกซึ้งและเห็นปัญหาอย่างชัดเจนแล้ว ทำให้ทุกคนในบ้านมีความรู้ลึกซึ้งอนุรักษและร่วมมือในการแก้ปัญหาให้ลุล่วงโดยผู้ปกครองที่เข้าร่วมกิจกรรมจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับและเป็นแบบอย่างแก่สมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะแก่ลูกซึ่งอยู่ในวัยอนุบาล นับว่าเป็นการปลูกฝังการอนุรักษตั้งแต่เด็กโดยเด็กจะได้เลียนแบบพฤติกรรมการอนุรักษที่พ่อแม่ปฏิบัติ ซึ่งต่างกับการจัดกิจกรรมแก่เด็กโดยตรง เพราะเด็กส่วนใหญ่ยังไม่มีทักษะการถ่ายทอดแก่พ่อแม่อย่างชัดเจน ทำให้ผลที่เกิดอาจไม่ครอบคลุมทั้งครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับ นภเนตร ธรรมบวร (2541) ได้กล่าวว่า ครอบครัวถือเป็นสถาบันทางสังคมที่เล็กและมีความสำคัญที่สุดสถาบันหนึ่งเพราะมีบทบาทในการสร้างคนให้มีคุณภาพ ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เด็กจะเติบโตมีคุณภาพชีวิตและบุคลิกภาพอย่างไร เป็นคนดีมุ่งทำประโยชน์แก่สังคม หรือ เป็นคนด้อยสมรรถภาพ สร้างปัญหาแก่

สังคมและตนเองส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับสภาพครอบครัวและวิธีการอบรมเลี้ยงดูจากบุคคลในครอบครัวเป็นสำคัญ

1.6 พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้ปกครองในด้านต่างๆ ได้แก่ 1) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยพบว่าผู้ปกครองที่เข้าร่วมโปรแกรมมีความรับผิดชอบและห่วงแหนทรัพยากรมากขึ้นสังเกตจาก การใช้ทรัพยากรต่างๆในชีวิตประจำวัน เช่น การใช้น้ำ หลังจากที่ผู้ปกครองเข้าร่วมโปรแกรม ผู้ปกครองรู้จักการใช้น้ำอย่างคุ้มค่ามากขึ้น กล่าวคือ แต่ละครอบครัว จะเห็นความสำคัญของน้ำที่ใช้ แทนที่จะทิ้งน้ำที่ซักผ้า หรืออาบน้ำไปเปล่าๆ ผู้ปกครองได้มีการนำน้ำเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ด้านอื่นต่อ เช่น นำน้ำซักผ้าครั้งสุดท้ายไปถูพื้นหรือล้างระเบียงล้างทางเท้า เป็นต้น ความเปลี่ยนแปลงนี้น่าจะมีผลมาจากการให้ความรู้และการระดมความคิดในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความสำคัญของทรัพยากร สิ่งแวดล้อมที่ทำให้ทราบถึงการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า เพื่อจะได้มีทรัพยากรต่างๆใช้อย่างต่อเนื่องในอนาคต 2) การพัฒนาฟื้นฟูทรัพยากร ผู้ปกครองส่วนใหญ่หันมาให้ความสำคัญกับพื้นที่รกร้างที่ทิ้งไว้อย่างไร้ประโยชน์โดยการนำมาปลูกพืชผักสวนครัว หรือเป็นที่เฝ้าถ่าน เก็บไม้หรือขยะเพื่อให้เกิดความสะอาดในบริเวณบ้าน และไม่เป็นที่อยู่ของสัตว์เลื้อยคลานที่อันตราย ทั้งยังทำให้ดินในบริเวณดังกล่าวได้รับการฟื้นฟูและสามารถใช้ประโยชน์อื่นๆได้อีก 3) การป้องกันและสงวนทรัพยากรธรรมชาติ ผู้วิจัยพบว่าผู้ปกครองและชาวบ้านไม่ให้ความสำคัญกับป้ายห้ามหรือกฎกติกาของการใช้และดูแลทรัพยากรเท่าที่ควรสังเกตได้จาก การสัมภาษณ์สอบถามอย่างไม่เป็นทางการขณะดำเนินกิจกรรม ผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นว่าทรัพยากรต่างๆมีมาก ไม่คิดว่าจะหมดไปได้ จึงไม่สนใจปฏิบัติตาม ซึ่งการสงวนทรัพยากรใน ท้องถิ่นนี้ที่เด่นชัด คือ การห้ามจับปลาในแหล่งชุมชน ซึ่งผู้ปกครองส่วนใหญ่ยังฝ่าฝืนและไม่ได้ ถูกลงโทษอย่างจริงจัง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญและควรทำความเข้าใจพร้อมทั้งรณรงค์ให้ ผู้ปกครองทราบถึงผลที่จะตามมา และเมื่อใช้โปรแกรมการอนุรักษ์อย่างต่อเนื่องแล้วในสัปดาห์ที่ 2-3 พบว่าผู้ปกครองที่เข้าร่วมโปรแกรมสามารถปฏิบัติตามกฎการห้ามจับปลาอย่างเคร่งครัด และเชิญชวนเพื่อนบ้านพร้อมทั้งอธิบายถึงผลเสียที่จะตามมาหากมีการฝ่าฝืน

1.7 คุณค่าของโปรแกรมฯ ผลการวิจัยที่ปรากฏออกมา ดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะมาจากความรู้สึกรับผิดชอบและความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่รุนแรงขึ้นเรื่อยๆ เพราะที่ผ่านมายังไม่มีการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง หรือแม้ว่าจะมีหน่วยงานบางหน่วยงานเข้าไปแก้ปัญหาบ้าง แต่มีน้อยมากที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาโดยตรง จึงทำให้การแก้ปัญหาที่ผ่านมาไม่สามารถ แก้ปัญหาได้ในระยะยาว รวมทั้งชาวบ้านยังไม่เห็นความสำคัญของปัญหา สิ่งแวดล้อมที่จะรุนแรงขึ้นในอนาคต เพราะคิดว่าเป็นเรื่องไกลตัวหน่วยงานของรัฐบาลเองก็ไม่คิดว่าชาวบ้านจะมีความสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆได้ด้วยตนเอง แต่เมื่อผู้วิจัยเสนอแนวทางโดยการนำกระบวนการมีส่วนร่วมเข้ามาใช้ ปรากฏว่าชาวบ้านสามารถแก้ปัญหา

สิ่งแวดล้อมในชุมชนได้ ลักษณะการดำเนินการทั้งหมดเกิดจากชาวบ้านเองโดยที่ผู้วิจัยเป็นผู้แนะนำและให้ความรู้ในช่วงแรกและคอยเป็นผู้ดูแลหรือพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาซึ่งสอดคล้องกับ Mascarenhas (1991) ได้กล่าวว่า การลงมือกระทำไม่ควรใช้อุปกรณ์หรือสื่อเทคโนโลยีมาก เพราะจะทำให้ชาวบ้านรู้สึกกังวล และกลัว สิ่งเหล่านั้นทำให้บรรยากาศในการประชุม ดำเนินงานแต่ละครั้งเป็นไปด้วยความเป็นกันเอง ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมนี้ได้ผลสอดคล้องกับ ทฤษฎีที่กล่าวถึงลักษณะสำคัญของ รูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา คือ การที่มุ่งค้นหาและพัฒนาความสามารถศักยภาพและเสริมพลังอำนาจให้กับคนท้องถิ่นด้วย กระบวนการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาที่พบในชุมชนของตน

2. ข้อสังเกตจากการวิจัย

2.1 ผลที่เกิดกับผู้ปกครองในการประชุมให้ความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในแหล่งท่องเที่ยวและกระบวนการมีส่วนร่วม

ในช่วงแรกที่ผู้วิจัยให้ความรู้ รวมทั้งระดมความคิดและหาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ ประสบการณ์เดิม ในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชาวบ้านในตำบลมะเร็ด ผู้ปกครอง ส่วนใหญ่ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นและไม่กล้าพูดในที่สาธารณะ จนกระทั่งผู้ได้กระตุ้นโดยการ ใช้คำถามและแสดงความเป็นกันเองโดยผู้วิจัยช่วยสรุปและให้ความสำคัญกับทุกคนอย่างเป็นกันเอง บรรยากาศในการสนทนาถือว่ามีความสำคัญมากผู้วิจัยต้องนั่งอยู่ร่วมกับผู้ปกครองเป็นวงกลม เพราะการนั่งโดยให้ผู้วิจัยหรือวิทยากรนั่งข้างหน้าและผู้ปกครองนั่งอีกส่วนหนึ่งจะทำให้ดูเป็น ทางการและผู้ที่นั่งส่วนหลังของกลุ่มจะไม่มีปฏิสัมพันธ์กับวิทยากรเท่าที่ควร การนั่งจึงต้องจัดเป็น วงกลมซึ่งเมื่อปฏิบัติดังนี้แล้วการประชุมมีความน่าสนใจและผู้ปกครองมีการแสดงความคิดเห็น และให้ความร่วมมือในการอภิปรายมากขึ้น

2.2 ผลที่เกิดกับผู้ปกครองหลังจากมีการประชุมให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมและกระบวนการมีส่วนร่วม

หลังจากที่ผู้ปกครองได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและรูปแบบ ของกระบวนการมีส่วนร่วมแล้ว ผู้ปกครองมีความกระตือรือร้นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดย จัดการประชุมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนตั้งแต่ คิดปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไข การคิดวิธี ที่จะแก้ไขได้จริง ลงมือปฏิบัติและสรุปผล ได้อย่างครบถ้วน โดยมีกรรายงานผลในที่ประชุม และ นอกจากแต่ละคนจะปฏิบัติในครอบครัวแล้ว ยังมีการขยายผลแก่เพื่อนบ้านด้วยโดยการเล่าให้เพื่อน บ้านฟังและชักชวนกันอนุรักษ์ ทั้งการประหยัดทรัพยากร การสงวนทรัพยากร การฟื้นฟูทรัพยากร ผู้วิจัยมีความเห็นว่า พฤติกรรมดังกล่าวสามารถเป็นแบบอย่างแก่เด็กอนุบาลได้เป็นอย่างดี เนื่องจากผู้ปกครองเป็นผู้ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุดและเด็กในวัยนี้ยังเป็นวัยที่มีการเลียนแบบผู้ใหญ่ ด้วย

3. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1 ครูและผู้บริหารที่มีความสนใจจะนำโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วมไปใช้ควรมีการศึกษาแนวคิดหลักการ เนื้อหา แผนการจัดกิจกรรมและการประเมินผลให้ละเอียดก่อนเพื่อที่ผู้ใช้โปรแกรมจะได้ใช้โปรแกรมให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3.2 แผนการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งแผนการให้ความรู้และแผนการดำเนินการแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการการมีส่วนร่วม ควรมีการปรับเนื้อหาของกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละท้องถิ่น และในเรื่องเวลาควรมีการยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละท้องถิ่นด้วย

3.3 รูปแบบของกระบวนการการมีส่วนร่วมมีลักษณะเด่นในการช่วยให้ประชาชนมีส่วนร่วมแก้ปัญหาในท้องถิ่นด้วยตนเอง และมีความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมให้สำเร็จ ถ้าจะให้ได้ผลในการนำไปใช้ ผู้วิจัยหรือผู้ดำเนินกิจกรรมควรมีการกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือ และสร้างความเป็นกันเองในการดำเนินกิจกรรมแต่ละครั้งด้วย

4. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

4.1 งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในการตอบคำถามอภิปรายผลและการรายงานพฤติกรรมการอนุรักษ์ของตนเองในช่วงที่มีการประชุมครั้งที่ 2 เป็นต้นไป ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าน่าจะมีสาเหตุจาก การสร้างความคุ้นเคยและความเป็นกันเองในการสนทนาและกระตุ้นการตอบคำถาม ผู้วิจัยพยายามหาวิธีและใช้คำถามที่เข้าใจง่าย แต่ยังมีผู้ปกครองบางท่านไม่กล้าแสดงความคิดเห็นซึ่งต้องใช้เวลา 3-4 สัปดาห์ เพื่อสร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจต่อผู้วิจัย ซึ่งถือเป็นอุปสรรคสำคัญในการดำเนินการวิจัยในประเด็นใหม่ๆ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นที่น่าจะมีการวิจัยประเด็นเกี่ยวกับ การสร้างความร่วมมือโดยใช้กิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่น่าสนใจและใช้เวลาไม่มากในช่วงเวลาก่อนการประชุมจะเริ่มเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างกระชับและได้ผลมากยิ่งขึ้น

4.2 ผู้วิจัยพบว่า นอกจากผู้ปกครองจะมีพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยวิธีการมีส่วนร่วมแล้วผู้ปกครองยังมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ปกครองด้วยกันเองมากขึ้นและมีการพูดคุยเรื่องการดูแลเด็กและพฤติกรรมต่างๆเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็กนอกจากนั้นยังมีความสัมพันธ์กับโรงเรียนมากขึ้นเนื่องจากผู้ปกครองต้องใช้เวลาในการประชุมโดยใช้สถานที่ของโรงเรียน ซึ่งปกติผู้ปกครองจะมารับลูกและกลับบ้านในทันที ผู้วิจัยจึงเห็นที่น่าจะส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีกิจกรรมร่วมกับทางโรงเรียนหรือระหว่างกลุ่มผู้ปกครองด้วยกันในการแก้ปัญหาอื่นๆ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการแก้ปัญหาอย่างได้ผลและยั่งยืน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กิติเดช เต็งรัง. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในท้องถิ่นจังหวัดลพบุรีในการจัดการของเสียจากฟาร์มสุกร. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล,2541.
- กนกพร สว่างแจ้ง. การประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์จำกัด,2540.
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือพ่อแม่สำหรับอบรมเลี้ยงดูเด็ก 3 ปี ถึง 5 ปี. กรุงเทพมหานคร,2543.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. การเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน 3-5 ขวบ. กรุงเทพมหานคร,2542.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. "วิธีการจัดการศึกษาสำหรับผู้ปกครองและสารสนเทศที่ผู้ปกครองเด็กอนุบาลต้องการ," วารสารการศึกษาปฐมวัย 2 (ตุลาคม 2541):64-65.
- กุสุมาลย์ มาแมนสกุล. การศึกษาการจัดโครงการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัลด้านสิ่งแวดล้อม จากกรมสามัญศึกษา :กรณีศึกษา โรงเรียนสารวิทยา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาพลศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2540.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. "ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาปฐมวัย," วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์ 15 ฉบับที่1 (พฤษภาคม-เมษายน 2541):63.
- เกษม จันทร์แก้ว. วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,2544.
- เกสรี สุวรรณเรืองศรี. การพัฒนาโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพันธกิจธรรมเพื่อพัฒนาการสนระดับอนุบาลในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2542.
- จตุรงค์ บุณรัตน์สุนทร. การพัฒนาชนบทของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์ยูซิฟบริเคชั่น,2530.
- จันทร์เพ็ญ ไพบูลย์. การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในชุมชนเมือง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2539.
- เจนจิรา คงสุข. การพัฒนาโปรแกรม.การศึกษาสำหรับผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล ด้วยรูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมใน

- การแก้ปัญหา. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2540.
- ชินรัตน์ สมสืบ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท จังหวัดนนทบุรี:โครงการส่งเสริมการแต่งตำรา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.กรุงเทพมหานคร,2539.
- ชูเกียรติ ลีสุวรรณ. การให้ความรู้ความเข้าใจในระดับตำบลในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดลำปาง.วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,2531.
- ดวงเดือน อ่อนน้อมและคณะ. รูปแบบการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็กสามารถพิเศษ ในชั้นประถมศึกษา.รายงานการวิจัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2529.
- ดำรงค์ ดีสกุล. การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง:ศึกษากรณีการให้รางวัลในการมาใช้สิทธิเลือกตั้ง .วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชา การปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2537.
- ทวี ทองสว่างและทัศนีย์ ทองสว่าง. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์,2523.
- ธีรภัทร์ เจริญดี. การศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา11.วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2542.
- นภเนตร ธรรมบวร.บทบาทของครอบครัวกับการศึกษา.รายงานการวิจัยประกอบการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร:สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,2541.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์. กลวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร:ศักดิ์โสภณาการพิมพ์,2527.
- นิวัติ เรืองพานิช. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์รั้วเขียว,2537.
- ปัทมศิริ ธีรานุรักษ์. การพัฒนาโปรแกรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือขั้นต้นของเด็กวัยอนุบาล.วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2539.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา.กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2538.
- ประคอง กรรณสูต. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์.พิมพ์ครั้งที่2.กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2538.

- ประทีป แสงเปี่ยมสุข. กระบวนการในการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
โอเดียนสโตร์, 2543.
- ประไพพรรณ บุญคง. "การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม วิชา พระพุทธศาสนา
ส018 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1," วารสารวิชาการ 1 ฉบับที่ 3 (มี.ค.2541):67-75.
- ประภัศรา เกษมสุวรรณ. การรับรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่เดินทาง
มาท่องเที่ยวในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541.
- ปราโมทย์ ทัศนสุวรรณ. จังหวัดของเรา: 14 จังหวัดภาคใต้. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร, 2534.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 7.
กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2540.
- มนตรี สุวรรณมนตรี. "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และพัฒนา," วารสาร กพผ 9
เล่มที่ 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2543):33-34.
- ยงยุทธ พึ่งวงศ์ญาติ. การมีส่วนร่วมของประเทศในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษา
หมู่บ้านในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บัณฑิต
อาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.
- เยาวพา เดชะคุปต์. การศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ เอ พี กราฟฟิกส์ ดีไซน์, 2542.
- ราตรี ภารา. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอักษรพิพัฒนา จำกัด
, 2543.
- วิชัย วงใหญ่. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร, 2537.
- วิชัย เทียนน้อย. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรวัฒนา
, 2525.
- วรรณี พงศ์ถาวร. "การจัดการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม," วารสารสิ่งแวดล้อม. 1 ฉบับที่ 2
(มีนาคม-เมษายน 2539):16-17.
- วราพร ศรีสุพรรณ. "ทัศนะของมนุษย์ต่อธรรมชาติ," สิ่งแวดล้อมศึกษา. วราพร ศรีสุพรรณ
, บรรณาธิการ พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์, 2539), หน้า 5.
- วราพร ศรีสุพรรณ. "ปัญหาสิ่งแวดล้อม," สิ่งแวดล้อมศึกษา. วราพร ศรีสุพรรณ, บรรณาธิการ
พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์, 2539), หน้า 23-24.
- วิริณาภา ช่างเรียน. "บทบาทหน่วยงานรัฐต่อการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของ
แหล่งท่องเที่ยว," การท่องเที่ยว 9 (เมษายน 2533) :35.

- ศิริวัฒน์ เฝ่าวงศ์ศา. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล. กรุงเทพมหานคร:สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรมป่าไม้,2538.
- สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์. “การจัดการศึกษาปฐมวัยแบบเรกจิโอ เอมีเลีย”,วารสารการศึกษาปฐมวัย. 1 (มกราคม 2541):52.
- สุจินต์ ดาววีระกุล. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน:ศึกษาเฉพาะกรณี หมู่บ้านชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัดของจังหวัดนครสวรรค์ ประจำปีพ.ศ. 2527. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2527.
- สุชาดา พจนพิมล. การพัฒนาโปรแกรมการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาเรื่องสารเป็นพิษใกล้ตัวด้วยวิธีสอนแบบศึกษานอกสถานที่สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสวนหลวง สังกัด กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2542.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. การจัดทำแผนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี. กรุงเทพมหานคร,2544.
- สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยสำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน. กรุงเทพมหานคร:ดิเอ็มเพอร์เรอรัฟี่ กรุ๊ป จำกัด ,2544.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. การประเมินผลโดยการประชุม:หลักการและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2535.
- สุมณฑา พรหมบุญและคณะ. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์โอเดียนสแควร์,2541.
- สุรียา สมุทคุปต์. จากวิธีการประเมินสภาวะชนบทแบบเร่งด่วนถึงวิธีการประเมินสภาวะชนบทแบบมีส่วนร่วม:พลวัตของวิธีการพัฒนาชนบทแนวใหม่. นครราชสีมา: ไทยศึกษานิตส์สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีสุรนารี,2541.
- สุระศักดิ์ เพ็ญสุระ. การศึกษาความต้องการในการพัฒนาครูเรื่องการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2540.
- สุวรรณณี ขอบรูป. การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกห้องเรียนเพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กวัยอนุบาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2540.
- สวัสดี้ โนนสูง. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร,2543.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม.กรุงเทพมหานคร:

โอเดียนสแควร์,2540.

หทัยรัตน์ คงวัฒน์. การพัฒนาโปรแกรมการสอนซ่อมเสริมการอ่านภาษาไทยสำหรับนักเรียน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาไทยต่ำ.วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2539.

หรรษา นิลวิเชียร. ปฐมวัยศึกษา:หลักสูตรและแนวปฏิบัติ.กรุงเทพมหานคร:โอเดียนสแควร์,2535.

อรพินท์ สฟโชคชัย. การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน.กรุงเทพมหานคร

,2538.

อานันท์ กาญจนพันธ์. พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร:สถานการณ์ในประเทศไทย.

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ,2543.

อัคนีรุช ศรีสวัสดิ์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองท้องถิ่น สุขาภิบาล.วิทยานิพนธ์

ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2535.

ไอวาท สุทธนารักษ์. การศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพมหานคร:บริษัท

สารมวลชนจำกัด,2528.

อำนาจ เจริญศิลป์. โลกและการอนุรักษ์. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์โอเดียนสแควร์ ,2528.

ภาษาอังกฤษ

Anne T. Sweetser,Ph.D. Relaxed (Rapid) &Participatory Appraisal.

http://www.usaid.gov/about/part_devel/docs/trn nepal.html

Cohen,J.M.and Uphoff,N.T. "Participation's Place in Rural Development: Seeking Clarity Through Specificity" World Development 8. 1980:213-218.

Easter ,K william,Dixon,John A.and Hufschmidt, Magnard.m.(eds) Watershed Resources Management, Boulder, Col: Westview Press,1986.

Erwin,William.Participation Management:Concept theory and Implementation.Atlanta Ga: Georgia State University,1976.

Gibbs, Christopher J.N., "Institutional and Organization Concerns in Upper Watershed Managment," in Easter ,K. William, Dixon, John A.and Hufschmidt,Magnard M.,(eds) Watershed Resources Managenent, Boulder, Col: Westview Press,1986.

Grace Gilkison. Told under the green umbrella old stories for new children. New York :the Macmillan company,1993.

- Hooper,E.J.Improving parent involvement in a first grade classroom through the use of whole language activity. Master's Thesis,The Nova University, 1994.
- K.William Easter and Robert R.Hearne .Decentralizing water resource management:economic incentrives,accountability,and assurance.Washington,D.C.:The world Bank,1993.
- Keeney,Gavin.On the nature of things:Contemporary American landscape architecture. Gavin Keeney Basel:Birkhauser,2000.
- Keith,Davis,D.Human. Behavior at work-Hurran Relation and Organizational Behavior. New York: Me Graw Hill Book Company,1972.
- Kenneth Ruddle and Dennis.Transforming natural resources for human development:a resource-systems frame work for development. A .Rondinelli,1983.
- Macarenhas,Jame.Participatory Rural Appraisal. London:Edward Arnold,1991.
- Mayer,Ellen ,Kreider,Holly and Vaughan,Peggy.How Busy Parents Can Help Their Children Learn and Develop.Early Childhood Digest.
[Http:// psu.thailis.uni.net.th/eric/detail.nsp](http://psu.thailis.uni.net.th/eric/detail.nsp). 1999.
- Quigley,Denise D. Parents and Teachers Working Together To Support Third Grade Achievement: Parents as Learning Partners (PLP) Findings
[Http:// psu.thailis.uni.net.th/eric/detail.nsp](http://psu.thailis.uni.net.th/eric/detail.nsp) .2000
- Reeder,W.W. "Some Aspects of the Informal Social Participation of farm families in New York State: Cornell University Unpublished Ph.D.Dissertation.1989.
- Spodek, B. And Saracho , O.N.Right from the start: Teaching Children ages three to eight . America and Bacon.1994.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

1. รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

2. รายละเอียดผลการปรับปรุงโปรแกรมการอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาล
ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ดร. พัชรีย์ ผลโยธิน อาจารย์ประจำภาควิชาประถมศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
2. อาจารย์ พัชรา พุ่มพชาติ อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชา
การศึกษาปฐมวัย
สถาบันราชภัฏจันทรเกษม
3. อาจารย์ณัฐชยา ยิ้มวิไล อาจารย์ช่วยราชการ สปช.
หน่วยศึกษานิเทศก์
กระทรวงศึกษาธิการ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

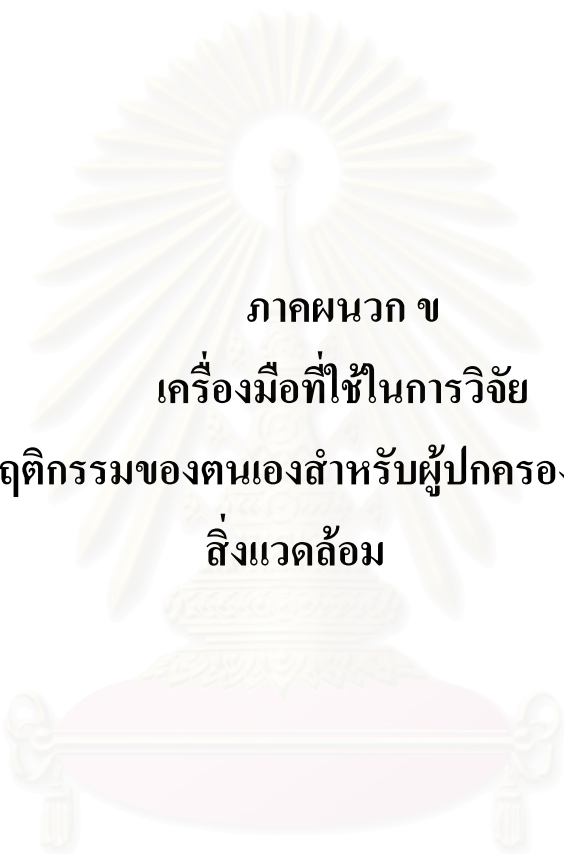
ตารางที่ 9 รายละเอียดผลการปรับปรุงโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
สำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

องค์ประกอบ	ข้อมูลที่ได้จากคำแนะนำของ ผู้ทรงคุณวุฒิ	สิ่งที่ผู้วิจัยแก้ไขโดยพิจารณาจาก ข้อมูลที่ได้รับ
แผนการสอน แบบฟอร์มของ แผนการจัด กิจกรรม	การพิมพ์ในแต่ละขั้นตอนให้มีความ ชัดเจนแบ่งเป็นชั้น	เขียนแผนการจัดกิจกรรมโดย แบ่งเป็นสามชั้น ได้แก่ ชั้นนำ ชั้นสอน ชั้นสรุป
เรื่องราว	เนื้อหาและรายละเอียดมีความซ้ำซ้อน และไม่ชัดเจน	แบ่งประเด็นของเนื้อหาเป็นสาม เรื่องตามหลักการอนุรักษ์และใช้ คำถามให้ต่างกันมากขึ้น พร้อมทั้ง อธิบายความหมายของกิจกรรม บางหัวข้อให้เข้าใจตรงกัน
คำถามหลัก	คำถามบางคำถามเป็นเรื่องที่ผู้ปกครอง ไม่สามารถปฏิบัติได้ในแต่ละวันทุกวัน และการแจกแจงความถี่อาจทำให้ ผู้ปกครองสับสน	ปรับคำถามเกี่ยวกับบางข้อที่ ไม่ได้อยู่ในชีวิตประจำวันของ ผู้ปกครองและในชองบันทึก ความถี่มีสองชองอย่างชัดเจน และ เพิ่มชองรวมเพื่อให้ตรวจสอบ ข้อมูลได้ว่าตรงกัน
กิจกรรม	1.กิจกรรมในบางเรื่องไม่น่าสนใจและ ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของเรื่อง ที่ต้องการ 2.การประเมินผลไม่สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์	1.ปรับกิจกรรมให้เหมาะสมโดย ศึกษาและทดลองใช้กับกลุ่มอื่น 2.แก้ไขการประเมินผลให้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์
สื่อการจัดกิจกรรม	สื่อไม่แสดงให้เห็นชัดเจนว่าได้แก่ อะไรบ้าง	ได้อธิบายไว้โดยแจกแจงเป็น รายละเอียด

ตารางที่ 9 รายละเอียดผลการปรับปรุงโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
สำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม (ต่อ)

องค์ประกอบ	ข้อมูลที่ได้จากคำแนะนำของ ผู้ทรงคุณวุฒิ	สิ่งที่ผู้วิจัยแก้ไขโดยพิจารณาจาก ข้อมูลที่ได้รับ
คู่มือ โปรแกรมฯ สำหรับผู้ปกครอง แบบฟอร์ม การ พิมพ์ และ องค์ประกอบต่างๆ	การพิมพ์ควรให้มีความชัดเจน เข้าใจ ง่าย มีการจัดวางที่น่าสนใจในการอ่าน	แก้ไข รูปแบบการนำเสนอให้ น่าสนใจโดยมีรูปภาพ และพิมพ์ ตัวอักษรให้อ่านง่ายขึ้น
รายละเอียดของ เนื้อหา	แก้ไขคำที่พิมพ์ผิดและใช้คำให้ข้อความ เข้าใจง่ายขึ้น	แก้ไขภาษาที่ใช้ในการพิมพ์ตามที่ ได้รับคำแนะนำ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
แบบบันทึกพฤติกรรมของตนเองสำหรับผู้ปกครองในการอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 10 แบบบันทึกพฤติกรรมของตนเองสำหรับผู้ปกครองในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
คำชี้แจง

1. แบบบันทึกพฤติกรรมฉบับนี้เป็นการแจกแจงความถี่ในการปฏิบัติพฤติกรรมตามรายละเอียดในแต่ละข้อ
2. ผู้ปกครองเป็นผู้บันทึกพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามความเป็นจริง
3. แบบบันทึกพฤติกรรมฉบับนี้แบ่งเป็น 3 ส่วนได้แก่ ช่องกิจกรรม ช่องปฏิบัติ ช่องไม่ปฏิบัติ และช่องรวม

กิจกรรม	ปฏิบัติ					ไม่ปฏิบัติ					รวม
ด้านการใช้											
1. ถอดปลั๊กทีวีเมื่อเลิกใช้											
2. ถอดปลั๊กปั้มน้ำเมื่อเลิกใช้											
3. ถอดปลั๊กหม้อหุงข้าวเมื่อข้าวสุก											
4. ปิดไฟฟ้าเมื่อเลิกใช้											
5. ใช้แก๊สในการประกอบอาหารและปิดทุกครั้ง											
6. ใช้ถ่านมะพร้าวประกอบอาหารแทนแก๊ส											
7. นำน้ำที่เหลือใช้ ทำประโยชน์อื่น เช่น รดต้นไม้ ภูบ้าน ล้างพื้นบ้าน เป็นต้น											
ด้านการถนอม/รักษา											
8. มีการตากแห้งอาหารไว้กินนานๆ											
9. ใช้ตะกร้าทุกครั้งที่ได้ไปจ่ายตลาด											
10. ดูแลตกแต่งต้นไม้ในบ้าน/ ชุมชนโดยไม่ใช้สารเคมี											
ด้านการฟื้นฟูพัฒนา											
11. ร่วมกันเก็บขยะภายในโรงเรียนหรือบริเวณหน้าห้องเรียนของเด็กอนุบาลในช่วงเวลารับ-ส่งนักเรียน											
12. เก็บขยะภายใน/นอกบ้าน											
13. ให้เด็กอนุบาลช่วยเก็บขยะ											
14. รดน้ำ/พรวนดินต้นไม้ ดอกไม้ภายในชุมชนหรือบ้านเพื่อให้เจริญเติบโตเป็นร่มเงาและอากาศบริสุทธิ์											

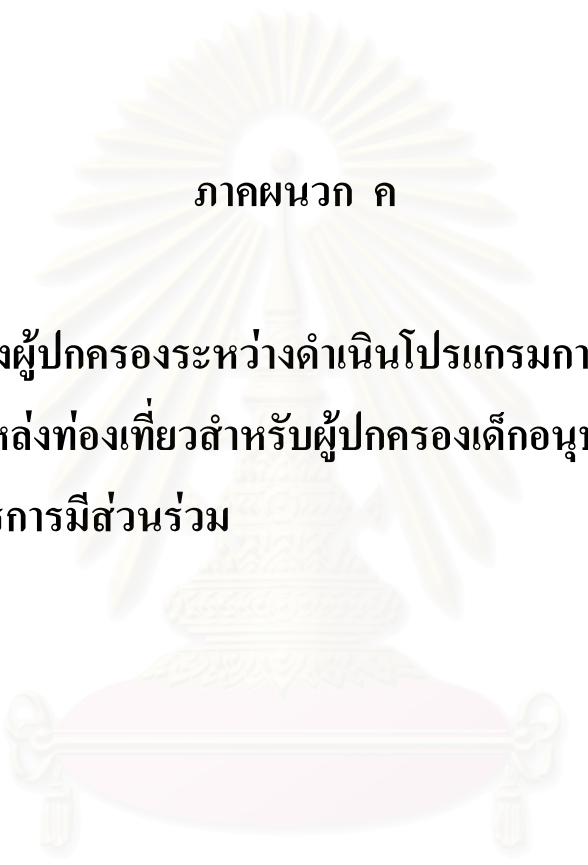
ตารางที่ 10 แบบบันทึกพฤติกรรมของตนเองสำหรับผู้ปกครองในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ต่อ)

กิจกรรม	ปฏิบัติ					ไม่ปฏิบัติ					รวม	
15. มีการตัดตกแต่งต้นไม้ภายในบ้านหรือชุมชน เช่น ตัดกิ่งที่หัก ตาย แห้ง ออกเพื่อให้ต้นไม้เหล่านั้นสามารถเจริญเติบโตได้เต็มที่ต่อไป												
ด้านการป้องกันและสงวน 16. ทุกครั้งที่เปิดฝัมน้ำมีการเก็บน้ำใส่ภาชนะสำรองไว้ใช้												
17. เมื่อต้องการเดินทางมารับเด็กอนุบาลหรือไปสถานที่ใกล้เคียงบ้านเรือน ใช้การเดินทางหรือบันจี้กระดานแทนการใช้มอเตอร์ไซด์หรือ												
18. เตรียมเชื้อเพลิงอื่นๆที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น ถ่านมะพร้าว ใช้ประกอบอาหารแทนแก๊สหุงต้ม												
19. เมื่อท่านไปสถานที่สาธารณะของชุมชน เช่น พรุหน้าเมือง ตลาด ท่านได้สอนหรืออ่านข้อความห้าม เช่น “ห้ามจับปลา” “ห้ามทิ้งขยะ” ให้เด็กอนุบาลฟังเพื่อปฏิบัติตาม												
20. ปฏิบัติตามข้อความ “ห้าม” ในที่ต่างๆข้างต้น												

วันจันทร์ ที่..... เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2545 ผู้บันทึก ชื่อ.....นามสกุล

.....

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

ผลงานของผู้ปกครองระหว่างดำเนินโครงการอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาล
ด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบบันทึกพฤติกรรมของตนเองในการแก้ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรน้ำระหว่างการดำเนินโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาล ด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม

คำชี้แจง

- 1.แบบสังเกตพฤติกรรมฉบับนี้ใช้ระหว่างการดำเนินการทดลองจากปัญหาที่ผู้ปกครองร่วมกันเลือกมาแก้ปัญหาด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม
- 2.แบบสังเกตฉบับนี้แบ่งเป็นด้านต่างๆตามหลักการอนุรักษ์
- 3.แบบสังเกตฉบับนี้ใช้วิธีการแจกแจงความถี่ในการปฏิบัติกิจกรรมของแต่ละคน

พฤติกรรมการอนุรักษ์น้ำ	ความถี่ในการปฏิบัติ					
ด้านการใช้น้ำ						
1.ถอดปลั๊กปั้มน้ำเมื่อเลิกใช้						
ด้านการถนอม/เก็บรักษา						
2.มีการดูแลรักษาแหล่งน้ำดื่มให้สะอาดอยู่เสมอ						
ด้านการซ่อมแซม						
3.ซ่อมแซมอุปกรณ์หรือดูแลอุปกรณ์สูบน้ำ ถัง กะละมัง โถง ให้อยู่ในสภาพดีไม่รั่วซึม						
ด้านการฟื้นฟู						
4.ใช้น้ำรดต้นไม้ ดอกไม้เพื่อให้เจริญงอกงามและสวยงามภายในบริเวณบ้านของตนเอง						
ด้านการพัฒนา						
5.มีการนำน้ำบาดาลหรือปะปาต้มหรือกรองน้ำเพื่อบริโภค						
ด้านการป้องกันและสงวนทรัพยากร						
6.ใช้น้ำอย่างประหยัดคุ้มค่า เช่น ใช้เท่าที่จำเป็น น้ำที่เหลือใช้จากกิจกรรมต่างๆนำไปรดต้นไม้ หรือ ถูบ้าน						
7.มีการเตรียมภาชนะสำหรับเก็บน้ำฝน						
8.เตรียมภาชนะไว้สำหรับเก็บน้ำใช้ประจำวัน เช่น ถัง โถง กะละมัง						

ภาคผนวก ง

แผนการจัดกิจกรรม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 11 แผนการจัดกิจกรรมให้ความรู้ผู้ปกครองในเรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ครั้งที่/ วันที่	วัตถุประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ	การ ประเมินผล
1/ 8-10 ก.ค. 45	เพื่อให้ ผู้ปกครองมี ความรู้ใน เรื่อง สิ่งแวดล้อม ทั่วไป	ความหมาย และ ประเภทของ สิ่งแวดล้อม	<u>ขั้นนำ</u> 1.แบ่ง4กลุ่มๆละ5คน โดย จัดใช้เพลงหรือเกมในการ แบ่งกลุ่ม <u>ขั้นกิจกรรม</u> 1.ให้สมาชิกสังเกต สิ่งแวดล้อมรอบตัวแล้ววาด ภาพเพื่อนำเสนอพร้อมทั้งให้ อธิบายว่าสิ่งแวดล้อมที่เสนอ มีความสำคัญอย่างไรบ้าง <u>ขั้นสรุป</u> 1.ผู้วิจัยนำภาพสิ่งแวดล้อม ประเภทต่างๆตามทฤษฎี เฉลยและอธิบาย ความสำคัญของสิ่งแวดล้อม นั้นๆ 2.ให้คะแนนสมาชิกที่ สามารถสังเกตสิ่งแวดล้อม ได้มากที่สุด	1.กระดาษ วาดภาพ ขนาดใหญ่ 2.อุปกรณ์ ในการวาด ภาพ 3.ภาพ สิ่งแวดล้อม ที่นำมา เฉลย	1สังเกต การให้ ความหม าย และบอก ประเภท ของ สิ่งแวดล้อมที่ สมาชิก สังเกตได้

ตารางที่ 11 แผนการจัดกิจกรรมให้ความรู้ผู้ปกครองในเรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ต่อ)

ครั้งที่/ วันที่	วัตถุประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ	ประเมินผล
2/ 17-19 ก.ค. 45	เพื่อให้ ผู้ปกครอง ตระหนักถึง ความสำคัญ ของการ อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม	การอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม	<u>ขั้นนำ</u> 1.แบ่งกลุ่มตามกลุ่มเดิม <u>ขั้นกิจกรรม</u> 1.ให้สมาชิกคิดวิธีการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้มาก ที่สุดพร้อมทั้งอธิบาย ความสำคัญของการ อนุรักษ์นั้นๆ 2.ส่งตัวแทนเพื่อนำเสนอ ด้วยรูปแบบใดก็ได้ <u>ขั้นสรุป</u> 1.ผู้วิจัยเฉลยวิธีการอนุรักษ์ ตามหลักทฤษฎี 2.ให้คะแนนแต่ละกลุ่มตาม วิธีที่นำเสนอ	1.กระดาษ 2.อุปกรณ์ การเขียน	สังเกต จากการ นำเสนอ และ วิธีการ อนุรักษ์ที่ สมาชิก อธิบาย

ตารางที่ 11 แผนการจัดกิจกรรมให้ความรู้ผู้ปกครองในเรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ต่อ)

ครั้งที่/ วันที่	วัตถุประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ	ประเมินผล
3/22-23 ก.ค.45	เพื่อให้ ผู้ปกครอง ปฏิบัติตน เป็น แบบอย่าง แก่เด็ก อนุบาล	บทบาท ผู้ปกครอง ต่อเด็ก อนุบาล	<u>ขั้นนำ</u> 1.แบ่งกลุ่มตามเดิม <u>ขั้นกิจกรรม</u> 1.เล่นเกมบทบาทสมมติ โดยให้สมาชิกเลือก หัวหน้าทีม 2.สอนร้องเพลงที่เด็ก อนุบาลร้องได้ 3.ให้หัวหน้าทีมทำท่าทาง นำแล้วสมาชิกทำตาม 4.ให้เปลี่ยนผู้นำเพื่อทำ ท่าทางประกอบเพลงอีก ครั้ง (เล่นร่วมกับเด็กได้) 5.ผู้ปกครองช่วยกันแสดง ความคิดเห็นในการเป็น ผู้นำและผู้ตามในการ แสดงพฤติกรรม <u>ขั้นสรุป</u> 1.สรุปความสำคัญของ ผู้ปกครองที่มีต่อเด็ก อนุบาลและพัฒนาการ ของเด็กอนุบาลในการ เรียนรู้ที่ควรจะได้รับ ดูแลจากผู้ปกครองเป็น แบบอย่างที่ดี 2.ให้คะแนนแต่ละกลุ่ม	1.ชาร์ต เพลง 2. รายละเอียด พัฒนา การเด็ก อนุบาลแต่ ละช่วง	สังเกตจาก การร่วม กิจกรรมและ การแสดง ความคิดเห็น

ตารางที่ 11 แผนการจัดกิจกรรมให้ความรู้ผู้ปกครองในเรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ต่อ)

ครั้งที่/ วันที่	วัตถุประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ	ประเมินผล
4/ ก.ค.45	เพื่อให้ ผู้ปกครอง ปฏิบัติตน เป็น แบบอย่าง แก่เด็ก อนุบาลใน พฤติกรรม การอนุรักษ์	พฤติกรรม การอนุรักษ์	<p><u>ขั้นนำ</u></p> <p>1.แนะนำกิจกรรมและ ภาพพฤติกรรม การอนุรักษ์จากสื่อต่างๆ</p> <p>2.เล่านิทานเกี่ยวกับการ อนุรักษ์ให้เด็กฟัง</p> <p><u>ขั้นกิจกรรม</u></p> <p>1.ให้ผู้ปกครองแต่ละกลุ่ม แตงนิทานการอนุรักษ์โดย ใช้การวาดภาพหรือสื่อที่ หาง่ายในการประดิษฐ์ ตกแต่ง</p> <p>2.กิจกรรมที่อยู่ในเรื่อง ต้องให้เด็กสามารถร่วม ทำได้จริงๆ</p> <p>3.ออกมาเล่าให้สมาชิก กลุ่มอื่นและเด็กอนุบาลที่ เข้าร่วมฟัง</p> <p><u>ขั้นสรุป</u></p> <p>1.ทบทวนวิธีการอนุรักษ์</p> <p>2.สรุปกิจกรรมการ อนุรักษ์ที่เด็กสามารถ ปฏิบัติได้จริง</p> <p>3.สนับสนุนให้ผู้ปกครอง เป็นแบบอย่างพฤติกรรม การอนุรักษ์ต่อไป</p>	<p>1.กระดาษ หรือเศษ วัสดุเหลือ ใช้</p> <p>2.กา วกรไกร อุปกรณ์ การวาด</p>	จากผลงานที่ นำเสนอ

ตารางที่ 11 แผนการจัดกิจกรรมให้ความรู้ผู้ประกอบการในเรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ต่อ)

ครั้งที่/ วันที่	วัตถุประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ	ประเมินผล
5/31ก.ค.- 1 ส.ค. 45	เพื่อให้ ผู้ประกอบการมี ความรู้ใน เรื่องหลัก และวิธีการ อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม	1.การถนอม รักษา 2.การ ใช้สิ่งของ ทดแทน 3.การนำ ของที่ใช้แล้ว มาใช้ใหม่ 4.การ ป้องกันแล สงวน 5.การ ซ่อมแซม ฟื้นฟู	<u>ขั้นนำ</u> 1.แนะนำกิจกรรมและ ภาพพฤติกรรมกร อนุรักษ์จากสื่อต่างๆ 2.ระดมความคิดจาก ผู้ประกอบการในเรื่องวิธีการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม <u>ขั้นกิจกรรม</u> 1. ตั้งคำถามเกี่ยวกับวิธีการ อนุรักษ์ที่ผู้ประกอบการเคย ปฏิบัติมาแล้วจดไว้ใน กระดาษแผ่นใหญ่ 2.ให้ตัวแทนผู้ประกอบการแต่ละ กลุ่มร่วมกันอภิปรายแต่ละวิธี ว่ามีขั้นตอนการปฏิบัติ อย่างไร และผลที่ได้เป็น อย่างไร <u>ขั้นสรุป</u> 1.ผู้วิจัยสรุปคำตอบของ ผู้ประกอบการเป็นข้อๆ 2. นำเอกสารที่มีการอ้างอิง เกี่ยวกับวิธีการและหลักการ อนุรักษ์ฯ อ่านและสรุปให้ ผู้ประกอบการฟัง พร้อมทั้งหา ข้อมูลที่สอดคล้องกันระหว่าง ข้อมูลของผู้ประกอบการและ จากเอกสาร	1.กระดาษ หรือเศษ วัสดุเหลือ ใช้ 2.ภาพที่ แสดง วิธีการ อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม 3. ปากกา 4.ตำรา การ อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม	การตอบ คำถาม และ รายละเอียด ในการ อภิปรายของ ผู้ประกอบการ

ตารางที่ 11 แผนการจัดกิจกรรมให้ความรู้ผู้ประกอบการในเรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ต่อ)

ครั้งที่/ วันที่	วัตถุประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ	ประเมินผล
6/ 5-6 ส.ค. 45	เพื่อให้ ผู้ปกครองมี ความรู้ใน กระบวนการ การมีส่วนร่วม ร่วม	ขั้นตอนการ ดำเนินการ ของ กระบวนการ การมีส่วนร่วม ร่วม	<u>ขั้นนำ</u> 1.แบ่งกลุ่มผู้ปกครอง 2.ให้ผู้ปกครองแต่ละกลุ่ม ระดมความคิดในการหา ปัญหาในการเลี้ยงดูเด็ก อนุบาล <u>ขั้นกิจกรรม</u> 1.เมื่อผู้ปกครองแต่ละ กลุ่มเลือกปัญหาได้แล้ว ให้ออกมานำเสนอ 2.จากนั้นให้สมาชิกที่ เหลือทั้งในกลุ่มตนเอง และกลุ่มอื่นๆช่วยกันคิด หาวิธีการแก้ไขร่วมกัน โดยการนำเสนอและ อภิปรายเหตุผลข้อดี ข้อจำกัด <u>ขั้นสรุป</u> 1.สรุปปัญหาการเลี้ยงดู เด็กทั้งหมดและวิธีที่ ผู้ปกครองช่วยกันคิด หาทางเพื่อแก้ปัญหา	1.กระดาษ แผ่นใหญ่ เพื่อเขียน ปัญหา และทาง แก้ของแต่ละ กลุ่ม	จากผลงานที่ นำเสนอ และการตอบ คำถามใน การอภิปราย

ตารางที่ 12 แผนการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ครั้งที่/ วันที่	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ	ประเมินผล
1 / 13-15 ส.ค. 45	เพื่อให้ ผู้ปกครอง สามารถ วิเคราะห์และ บอกปัญหา สิ่งแวดล้อมใน ชุมชนของ ตนเองได้	1.การอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ในชุมชน 2.ปัญหา สิ่งแวดล้อม	<u>ขั้นนำ</u> 1.ผู้ปกครองคัดเลือก ประธาน รองประธาน เลขานุการกลุ่ม แต่ละ กลุ่มมีสมาชิกรวม 5คน <u>ขั้นกิจกรรม</u> 1.อภิปรายเกี่ยวกับ ความสำคัญของปัญหา สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อ ชุมชนและสังคมของตน โดยใช้อุปกรณ์ที่หาได้ง่าย 2.เมื่อสรุปความสำคัญได้ แล้วช่วยกันคิดวิธี แก้ปัญหาโดยทำเป็น ตารางเพื่อให้เข้าใจง่าย <u>ขั้นสรุป</u> 1.สรุปปัญหาของ สิ่งแวดล้อมที่มีต่อชุมชน และสังคม 2.ช่วยกันสรุปปัญหา สิ่งแวดล้อมที่สำคัญและ ควรแก้ไขมากที่สุดใน ชุมชน	1.วีดีโอ ปัญหา สิ่งแวดล้อม และบทบาท ของพ่อแม่ที่ มีผลต่อเด็ก อนุบาล 2.สื่อที่ใช้ สร้าง ตารางหรือ แผนภูมิเช่น ก้อนหิน เศษไม้ ใบไม้ ซอส์ค เป็นต้น	1.สังเกตจาก ความร่วมมือ ของผู้ปกครอง ในการอภิปราย กลุ่ม 2.การนำเสนอ ปัญหา 3.การแสดง ความคิดเห็น

ตารางที่ 12 แผนการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ต่อ)

ครั้งที่/ วันที่	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ	ประเมินผล
2/ 19-21 ส.ค. 45	1.ผู้ปกครอง หาแนวทางใน การแก้ปัญหา ที่เลือกได้ 2.ผู้ปกครอง หาวิธีการหรือ แนวทางใน การส่งเสริม พฤติกรรม การอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม แก่เด็ก อนุบาล	1.การ แก้ปัญหา สิ่งแวดล้อม ด้วยรูปแบบ ต่างๆ 2.การส่งเสริม พฤติกรรม ของเด็ก อนุบาล	<u>ขั้นนำ</u> 1.แจกเอกสาร ประกอบการประชุม 2.แผ่นพับใบความรู้ที่ เป็นการรณรงค์การ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วย วิธีต่างๆ <u>ขั้นกิจกรรม</u> 1.แบ่ง4กลุ่มๆละ5 คน เพื่อร่วมกันอภิปรายถึง ปัญหาและวิธีการแก้ไข ที่สามารถปฏิบัติได้ง่าย ค่าใช้จ่ายไม่สูง 2.ตัวแทนกลุ่มนำเสนอ ในที่ประชุม 3.ผู้วิจัยหรือตัวแทนทำ ตารางแสดงเพื่อให้ง่าย ต่อการนำเสนอ 4.สมาชิกแต่ละกลุ่ม ซักถามและแสดงความ คิดเห็นต่อวิธีที่นำเสนอ 5.ร่วมกันเลือกวิธี แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ เหมาะสมที่สุด ไม่ซับซ้อน สามารถปฏิบัติได้ง่าย	1.อุปกรณ์ ที่ใช้เขียน หรือก่อน ห็น 3.แผ่นพับ และ เอกสารที่ เกี่ยวข้อง	1.ผลสรุปของ แนวทางแก้ปัญหา ในรูปของตาราง หรือแผนภูมิ 2.การแสดงความคิด เห็นของ ผู้ปกครองในการ หาทางปฏิบัติต่อ การแก้ปัญหา สิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 12 แผนการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ต่อ)

ครั้งที่/ วันที่	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ	ประเมินผล
2(ต่อ)			<u>ขั้นสรุป</u> 1. ทบทวนการ ดำเนินงาน 2. สรุปวิธีแก้ปัญหา สิ่งแวดล้อมที่ร่วมกัน เลือก 3. ช่วยกันคิดวิธีปฏิบัติ ในการแก้ปัญหาต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการ ปฏิบัติจริงต่อไป		

ตารางที่ 12 แผนการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ต่อ)

ครั้งที่/ วันที่	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ	การ ประเมินผล
3/ 9-11 ก.ย.45	1.เพื่อติดตามผล การดำเนินงาน 2.เสนอข้อจำกัด ในการปฏิบัติเพื่อ หาทางแก้ไข	พฤติกรรม การอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ของ ผู้ปกครองเด็ก อนุบาล	<u>ขั้นนำ</u> 1.นำเสนอป้ายแสดง ผลงาน จากรูปภาพ และเอกสาร 2. การดำเนินงาน และการปฏิบัติตาม แผนที่วางไว้ของ สมาชิก <u>ขั้นกิจกรรม</u> 1.ผู้ปกครองนำเสนอ การดำเนินงานของ ตนเองโดยการ อภิปรายต่อที่ประชุม 2.ผู้ปกครองนำเสนอ ข้อผิดพลาดหรือ ข้อบกพร่องในการ ดำเนินงาน 3.ร่วมกันสรุปปัญหา ต่างๆที่เกิดขึ้นและ ร่วมกันหาทางแก้ไข เพื่อกลับไปปฏิบัติ อีกครั้ง <u>ขั้นสรุป</u> 1.สรุปปัญหาหลักๆ ที่เกิดขึ้น 2.สรุปแนวทางเพื่อ กลับไปปรับปรุง	1.ป้ายแสดง ผลงาน 2.วิดีโอการ ดำเนินงาน	1.ผลการ ทำงานโดย สรุป 2.ปัญหาและ ความสำเร็จ ในการปฏิบัติ

ครั้งที่/ วันที่	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ	การ ประเมินผล
4/ 26- 27 ก.ย. 45	1.เพื่อให้ ผู้ปกครองสรุป การดำเนินงานที่ ผ่านมา 2.อภิปราย พฤติกรรมที่ เปลี่ยนแปลงของ ตนและเด็ก อนุบาลที่ได้รับ จากการปฏิบัติ ตามแนวทางที่ ร่วมกันคิด	การปฏิบัติ กิจกรรมตาม กระบวนการ การมีส่วนร่วม ที่ผ่านมา	<u>ขั้นนำ</u> 1.ประมวลภาพการ ทำงานทั้งหมดจาก วิดีโอและป้ายแสดง ภาพถ่าย <u>ขั้นกิจกรรม</u> 1.สมาชิกทุกคน นำเสนอการ ดำเนินงานครั้งล่าสุด ในรูปแบบที่สมบูรณ์ 2.สรุปข้อดีที่ สามารถทำให้เด็กมี พฤติกรรมการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3.สรุปพฤติกรรมของ ผู้ปกครองที่ เปลี่ยนแปลงหลัง ได้รับการอบรม <u>ขั้นสรุป</u> 1.สรุปผลงาน ทั้งหมด 2.เสนอปัญหาที่ควร แก้ไขครั้งต่อไป 3.ผู้ร่วมประชุมส่ง ตัวแทนแสดงความ คิดเห็นต่อรูปแบบ การทำงานครั้งนี้ 4.ผู้วิจัยกล่าวคำ ขอบคุณผู้เข้าประชุม	1.วิดีโอ 2.ภาพถ่าย	1.การเข้าร่วม สรุปงานของ สมาชิก 2.ผลการ ปฏิบัติงาน ทั้งหมด

ภาคผนวก จ

การวิเคราะห์ข้อมูลและตัวอย่างการคำนวณค่าทางสถิติ

1. การคำนวณค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวของผู้ปกครองเด็กอนุบาล
2. การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้ปกครองเด็กอนุบาลก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ
3. การทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวของผู้ปกครองเด็กอนุบาลหลังเข้าร่วมโปรแกรมกับเกณฑ์การประเมิน โปรแกรมฯ 80 %

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การคำนวณค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้ปกครองเด็กอนุบาล

- การคำนวณค่าเฉลี่ย (Mean) ของคะแนน

$$\begin{aligned} \text{จากสูตร} \quad \bar{X} &= \frac{\sum X}{N} \\ \bar{X} &= \text{ค่าเฉลี่ย} \\ \sum X &= \text{ผลรวมของคะแนนทั้งหมด} \\ N &= \text{จำนวนผู้ปกครองทั้งหมด} \end{aligned}$$

(ประคอง กรวรรณสุด,2538)

คะแนนก่อนการทดลองของผู้ปกครอง

$$\begin{aligned} \sum X &= 586.55 \\ N &= 15 \\ \text{แทนค่า} \quad \bar{X} &= \frac{586.55}{15} \\ \bar{X} &= 39.10 \end{aligned}$$

คะแนนก่อนการทดลองของผู้ปกครอง

$$\begin{aligned} \sum X &= 1416.5 \\ N &= 15 \\ \text{แทนค่า} \quad \bar{X} &= \frac{1416.5}{15} \\ \bar{X} &= 94.43 \end{aligned}$$

คำนวณค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

S.D. = ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน

X = คะแนนของผู้ปกครอง

$\sum X$ = ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง

$\sum X^2$ = ผลรวมกำลังสองของคะแนนทั้งหมด

N = จำนวนผู้ปกครอง

(พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540)

คะแนนก่อนการทดลองของผู้ปกครอง

$$\sum X = 589.55$$

$$\sum X^2 = 24456.75$$

$$(\sum X)^2 = 347569.2$$

$$N = 15$$

แทนค่า

$$S.D. = \sqrt{\frac{15(24456.75) - (586.55)^2}{15(15-1)}}$$

$$= \sqrt{\frac{366851.25 - 344040.9}{210}}$$

$$= \sqrt{\frac{22810.55}{210}}$$

$$= \sqrt{108.62}$$

$$= 9.58$$

คะแนนหลังการทดลองของผู้ปกครอง

$$\sum X = 1416.5$$

$$\sum X^2 = 133822.25$$

$$(\sum X)^2 = 2006472.2$$

$$N = 15$$

แทนค่า

$$S.D. = \sqrt{\frac{15(133822.25) - (1416.5)^2}{15(15-1)}}$$

$$\begin{aligned}
 &= \sqrt{\frac{2007333.7 - 2006472.2}{210}} \\
 &= \sqrt{\frac{861.5}{210}} \\
 &= \sqrt{4.10} \\
 &= 2.0
 \end{aligned}$$

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนพฤติกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้ปกครองเด็ก
อนุบาลก่อนและหลังเข้าร่วม โปรแกรม

จากสูตร $t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{N(\sum D)^2}{N-1}}}$

เมื่อ D = ผลต่างระหว่างคะแนนที่สัมพันธ์กันแต่ละคู่

$\sum D$ = ผลรวมของผลต่างของคะแนน

$\sum D^2$ = ผลรวมกำลังสองของผลต่างของคะแนน

$(\sum D)^2$ = ผลรวมของ D ทั้งหมดยกกำลังสอง

N = จำนวนผู้ปกครอง

df = $N - 1$

(ประกอบ วรรณสุด,2538)

ข้อมูล $\sum D = 829.95$

$\sum D^2 = 48275.25$

$(\sum D)^2 = 688817$

$N = 15$

แทนค่า $t = \frac{829.95}{\sqrt{\frac{15(48275.25 - 688817)}{14}}}$

$= \frac{829.95}{\sqrt{\frac{724128.75 - 688817}{14}}}$

$= \frac{829.95}{\sqrt{\frac{35311.75}{14}}}$

$$\begin{aligned}
 &= \frac{829.95}{\sqrt{2522.26}} \\
 &= \frac{829.95}{50.22} \\
 &= 16.52
 \end{aligned}$$

สรุปค่า t ที่คำนวณได้เท่ากับ 16.52 มีค่ามากกว่าค่า t ณ ระดับความมีนัยสำคัญ .0 ที่ $df = 14$ ซึ่งมีค่าเท่ากับ 2.624 แสดงว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวของผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมหลังใช้โปรแกรมฯ แตกต่างกับค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวของผู้ปกครองเด็กอนุบาลก่อนใช้โปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้ปกครองนักเรียนอนุบาลหลังเข้าร่วมโปรแกรมกับเกณฑ์การประเมินโปรแกรม 80%

$$\text{สมมติฐาน } H_0 : \mu_o = 80$$

$$H_1 : \mu_1 > \mu_o$$

กำหนดระดับนัยสำคัญที่ .01 หรือ .05 $df = n-1 = 15-1 = 14$

ค่าที่ t จากตารางเท่ากับ 2.624

$$\text{ข้อมูลทดลอง } \bar{X} = 94.43 \quad S = 2.0$$

$$\mu_o = 80 \quad n = 14$$

$$\text{จากที่ } t = \frac{\bar{X} - \mu_o}{\frac{S}{\sqrt{n}}}$$

เมื่อ $\bar{X}$ = ค่าเฉลี่ยคะแนนหลังเข้าร่วมโปรแกรม

μ_o = ค่าเฉลี่ยเกณฑ์ผ่านโปรแกรม

S = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน

n = จำนวนผู้ปกครองทั้งหมด

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า } t &= \frac{94.43 - 80}{\frac{2}{\sqrt{14}}} \\ &= \frac{14.43}{0.53} \\ &= 27.22 \end{aligned}$$

สรุปค่า t ที่ได้จากการคำนวณมีค่าเท่ากับ 27.22 ซึ่งมากกว่าค่า t ที่ระดับความมีระดับนัยสำคัญ.01 ที่ $df = 14$ ซึ่งมีค่าเท่ากับ (.01 $t_{14} = 2.624$) แสดงว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์ของผู้ปกครองเด็กอนุบาลหลังเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าเกณฑ์ประเมินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ภาคผนวก ฉ

คู่มือที่ใช้ในการศึกษาสำหรับผู้ปกครองที่เข้าร่วมโปรแกรมฯ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คู่มือการใช้โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมใน
แหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วย
กระบวนการการมีส่วนร่วม

เอกสารฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง
“การพัฒนาโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมใน
แหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วย
กระบวนการการมีส่วนร่วม”

ผู้วิจัย

นางสาวอภิรต์นัฏดา ทองแกมแก้ว

ภาควิชาประถมศึกษา สาขาการศึกษาปฐมวัย

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขั้นตอนการใช้โปรแกรมอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับ
ผู้ประกอบการเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการ
การมีส่วนร่วม

1. ศึกษาเอกสารก่อนว่าโปรแกรมฯนี้มีเอกสาร
อะไรบ้าง

2. ศึกษาเนื้อหาในเอกสาร วิธีการใช้โปรแกรม
ฯให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ก่อนจะดำเนินการใช้
โปรแกรมฯ

3. จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์และสื่อประกอบ
กิจกรรมการให้ความรู้ผู้ประกอบการและเตรียมสถานที่
ให้พร้อมก่อนใช้โปรแกรมฯ

หลักการของกระบวนการการมีส่วนร่วม

1. เน้นให้ผู้ปกครองหรือคนในชุมชนเป็นผู้เลือก
ปัญหาด้วยตนเอง
2. ระดมความคิดและวิเคราะห์ทางแก้ไข โดยใช้
อุปกรณ์ที่หาง่ายและไม่ซับซ้อน
3. ดำเนินการปฏิบัติการแก้ปัญหาตามที่วางแผน
ไว้ด้วยตนเอง
4. วิเคราะห์การทำงานและปรับปรุงเพื่อ
ดำเนินการกับปัญหาลำดับต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความเชื่อพื้นฐาน

1. ความเชื่อพื้นฐานของโปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม
2. ผู้ปกครองเป็นผู้ที่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุดและมีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา เด็กจะได้รับแบบอย่างพฤติกรรมที่ดีจากผู้ปกครอง
3. เด็กอนุบาลเปี่ยมด้วยพลังแห่งการเรียนรู้และมีความสนใจความเป็นไปของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสมอ
4. กระบวนการการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดทักษะการคิดและลงมือกระทำจาก ความสำนึกของคนในชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนหรือแก้ปัญหาในชุมชนจากประชาชนในชุมชนเอง
5. อำเภอเกาะสมุยเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความสำคัญและมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเร็วมาก ในขณะที่วิถีดำรงชีวิตของคนในชุมชนชนบทของเกาะสมุยยังคงเป็นแบบดั้งเดิม ดังนั้นหากประชาชนไม่ร่วมมืออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ก็อาจทำให้ความเป็นอยู่ที่มีสภาพดั้งเดิมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป
6. ผู้ปกครองที่เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมล้วนเป็นผู้ที่มีความสามารถในการร่วมมือกันเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมของผู้ปกครองเด็กอนุบาลในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
2. เพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมในท้องถิ่น
3. เพื่อให้ผู้ปกครองเด็กอนุบาลสามารถใช้ทักษะกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงสร้างและลักษณะของโปรแกรมฯ

เป็นการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วม
โดยจัดกิจกรรมให้ความรู้และประชุม
ดำเนินการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมใน
ชุมชนในเวลาหลังเลิกเรียนของ
นักเรียนอนุบาลประมาณ 14.00-15.30น.
สัปดาห์ละ 3 วัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คุณสมบัติของผู้ปกครองที่ร่วมโปรแกรม

- 1.เป็นผู้ที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานด้วยความสมัครใจ
- 2.เป็นผู้ที่อยู่ในชุมชนและรู้เรื่องความเป็นไปของชุมชน พร้อมที่จะปรับตนเองให้เป็นผู้รับความรู้และประสบการณ์จากผู้อื่น
- 3.เป็นผู้ที่มีใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและกล้าแสดงความคิดเห็นของตนเอง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิจกรรมการมีส่วนร่วมอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวของผู้ปกครอง
เด็กอนุบาล

1. กิจกรรมให้ความรู้สำหรับผู้ปกครองในเรื่อง
เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งมีดังนี้

- 1.1 ความหมายของสิ่งแวดล้อม
- 1.2 ความสำคัญของสิ่งแวดล้อม
- 1.3 ความหมายของการอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อม

- 1.4 ความสำคัญของการอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อม

- 1.5 ประเภทของสิ่งแวดล้อม

- 1.6 หลักการและวิธีการอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อม

- 1.7 บทบาทของผู้ปกครองในการอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อม

2. กิจกรรมการประชุมเพื่อแก้ปัญหา
สิ่งแวดล้อมในชุมชนด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม
มีขั้นตอนดังนี้

2.1 การประมวลปัญหาเพื่อให้รู้
ปัญหาและสามารถระบุปัญหาที่สำคัญที่สุด

2.2 การหาวิธีแก้ปัญหาและวิธีการ
ส่งเสริมให้เด็กอนุบาลมีส่วนร่วมในการปฏิบัติได้

2.3 ดำเนินการตามแผนที่วางไว้

2.4 ประเมินผลการปฏิบัติและหาข้อดี
หรือข้อจำกัดเพื่อปรับปรุงการแก้ปัญหาอื่นๆ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นการร่วมมือของชาวบ้านเพื่อแก้ปัญหาในชุมชน โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติดังนี้

การประชุมครั้งที่ 1 การระบุปัญหาเป็นการพูดคุยถึงปัญหา
(แผนกิจกรรมที่ 1 / 13-15 ส.ค. 45)

การประชุมครั้งที่ 2 ศึกษารายละเอียดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ร่วมกันเสนอเพื่อทำการแก้ไขโดยนำเสนอต่อที่ประชุมทำแผนที่ ตาราง แสดงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กำลังเกิดขึ้นและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและเสนอวิธีแก้ปัญหา จากการระดมสมองของผู้ปกครอง (แผนกิจกรรมที่ 2/ 19-21 ส.ค. 45)

การประชุมครั้งที่ 3 นำเสนอข้อมูลจากการดำเนินงานของผู้ปกครองทำตารางเปรียบเทียบแต่ละกลุ่มหรือแต่ละคนพร้อมทั้งอภิปรายผลการดำเนินการอีกครั้งอย่างสมบูรณ์ (แผนกิจกรรมที่ 3/ 9-11 ก.ย. 45)

การประชุมครั้งที่ 4 สรุปและประมวลผลการดำเนินงานของผู้ปกครองแต่ละคน นำเสนอในรูปตารางเพื่อเปรียบเทียบข้อดี และข้อจำกัดเพื่อสรุปอีกครั้งและร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหาลำดับต่อไป(แผนกิจกรรมที่ 4/ 26-27 ก.ย. 45)

เอกสารและสื่อของโปรแกรม

คือ

แผนการจัดกิจกรรมสำหรับ

ผู้ปกครอง

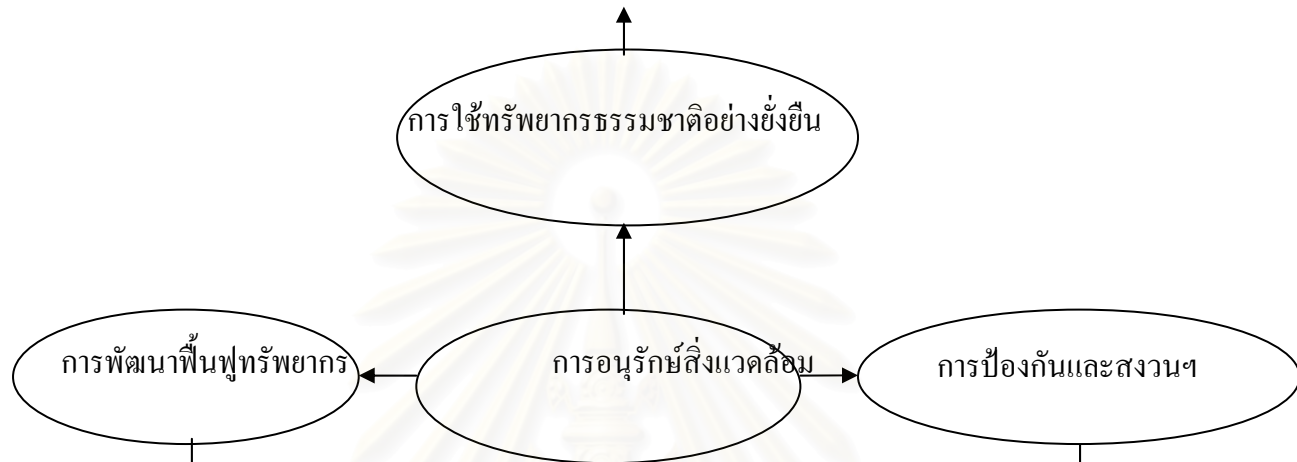
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

องค์ประกอบของโปรแกรม

- 1.สภาพแวดล้อมทางกายภาพ: สถานที่ สื่อที่ ง่ายและไม่ซับซ้อน
- 2.กิจกรรมการมีส่วนร่วม
- 3.ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนและผู้ปกครองกับเด็ก
- 4.การร่วมมือและเสียสละ
- 5.พฤติกรรมที่แสดงออก

หลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

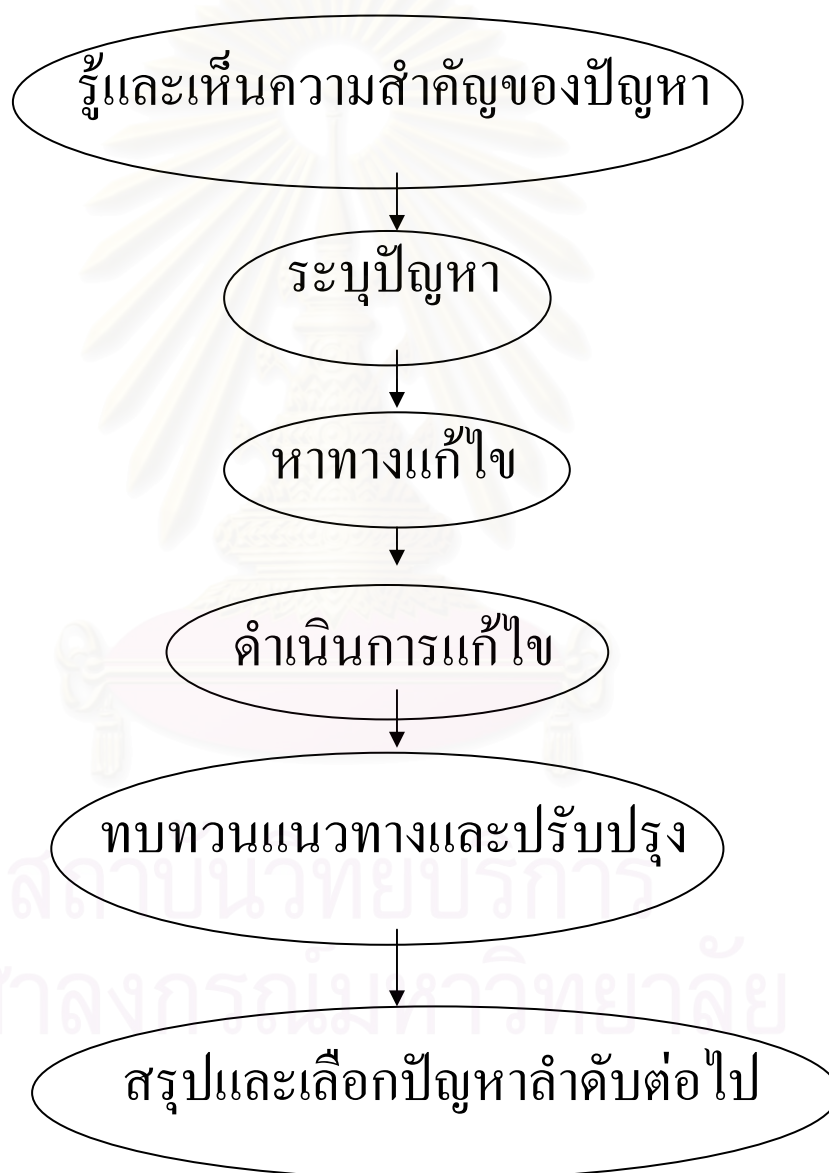
การปิดน้ำ ปิดไฟ และถอดปลั๊กไฟทุกครั้งหลังเลิกใช้
การใช้พลังงานทดแทน การนำสิ่งของที่ใช้แล้วมาใช้
ใหม่ หรือการใช้สิ่งของทดแทน

การนำทรัพยากรที่มีอยู่และไม่ได้ใช้ให้เกิดประโยชน์
มาปรับปรุงเพื่อให้เกิดประโยชน์ ใช้งานได้อีกครั้ง
เช่น การปรับปรุงที่ดินว่างเปล่าให้เป็นสวนหย่อม หรือ
ทำเป็นแปลงผัก เป็นที่เก็บขยะ

การป้องกันและควบคุมไม่ให้ทรัพยากรที่มีอยู่
น้อย หรือใกล้สูญพันธุ์ต้องหมดไป โดยการ
ออกเป็นกฎข้อบังคับ เช่น การมีป้ายห้าม การ
รณรงค์โดยการใช้ข้อความหรือสัญลักษณ์ใน
สถานที่ สาธารณะ

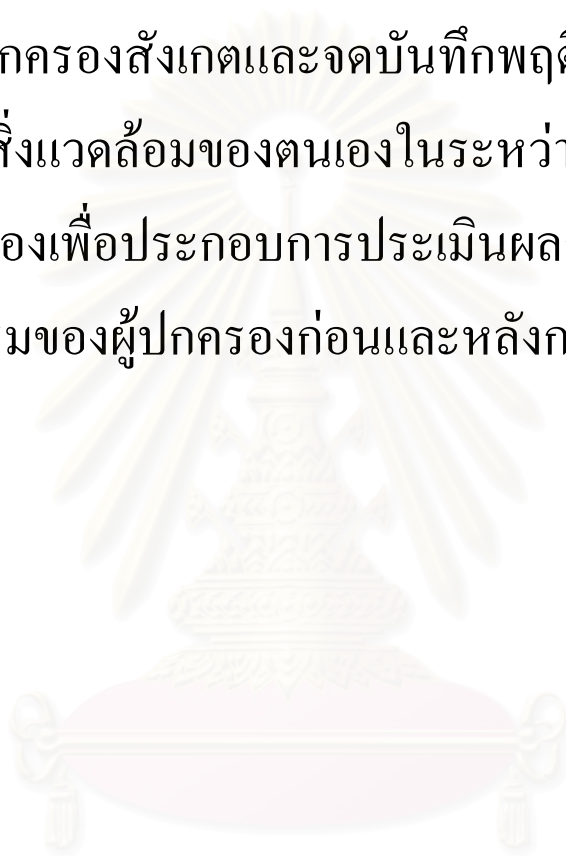
กรอบแนวคิดการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมสำหรับผู้ปกครองเด็กอนุบาลด้วย
กระบวนการการมีส่วนร่วม

การประเมินผลการใช้โปรแกรมฯ

การประเมินผลการใช้โปรแกรมฯสามารถทำได้โดย

ผู้ปกครองสังเกตและจดบันทึกพฤติกรรมการณ์
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของตนเองในระหว่างการดำเนิน
การทดลองเพื่อประกอบการประเมินผลการทำงานที่
พฤติกรรมการณ์ของผู้ปกครองก่อนและหลังการทดลอง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

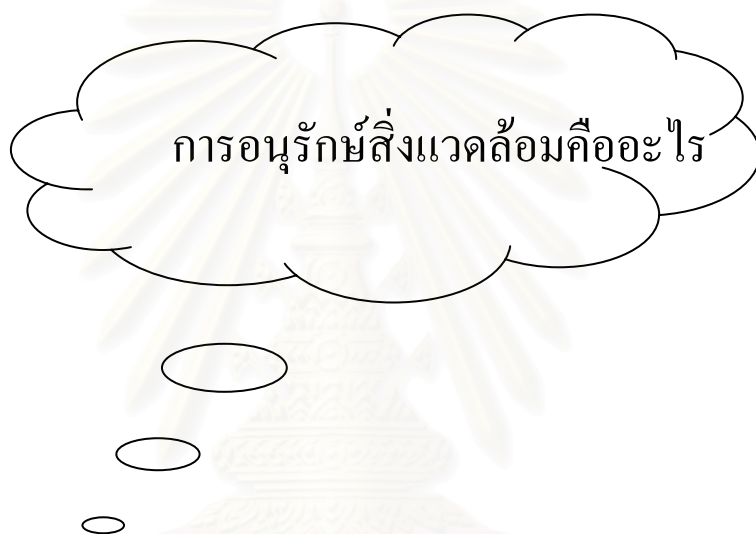

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สิ่งแวดล้อมคืออะไร

สิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ซึ่งมีทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดย ธรรมชาติ และ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การรู้จักใช้สิ่งแวดล้อมอย่างชาญฉลาด ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด ใช้ได้เป็นเวลานานที่สุด โดยให้สูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และต้องใช้อย่างสมดุลกัน รวมทั้งหาทางกำจัดและป้องกัน

ประเภทและวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ประเภทของทรัพยากร สามารถแบ่งได้ ตามลักษณะของการใช้ประโยชน์ ดังนี้

ใช้แล้วนำกลับมาใช้ใหม่ เช่น การนำถุงพลาสติกมาใช้ของครั้งต่อไป

ใช้แล้วหมดไป เช่น แร่ธาตุ จึงควรใช้อย่างคุ้มค่าและให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

ใช้ไม่มีวันหมด เช่น อากาศ แต่ถึงกระนั้น อากาศก็มีโอกาสเสื่อมโทรมได้ ดังนั้นไม่ควรสร้างมลพิษให้กับอากาศ เช่น ลดการปล่อยควันพิษของโรงงาน หรือควันจากครัวเรือน

บทบาทของผู้ปกครองในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ครอบครัวมีส่วนสำคัญต่อเด็ก โดยตรง เด็กจะเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับ การเลี้ยงดูและสภาพแวดล้อม ดังนั้น การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้ปกครองจะทำให้เด็ก เห็นและปฏิบัติตามได้ อีกทั้ง การจัดกิจกรรมที่ให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับ โรงเรียนจะส่งผลให้กิจกรรมนั้นมีความหมายและสำเร็จได้ด้วยดี

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

โปรแกรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ปกครองเด็ก
อนุบาลด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อหาทางแก้ปัญหา
สิ่งแวดล้อมในชุมชนที่อยู่ภายใต้ความเจริญของอุตสาหกรรม
ท่องเที่ยวที่นับวันจะเกิดปัญหาต่างๆที่เป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมที่สวยงาม
ดั้งเดิมไปโดยให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้คิดและหาทางแก้ไขปัญหาคด้วย
ความรู้สึกร่วมกันจริงๆ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวอภิรต์นดา ทองแกมแก้ว เกิดเมื่อวันที่ 29 เมษายน พ.ศ.2521
ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สาขาการศึกษาปฐมวัย
จากคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม เมื่อปีการศึกษา 2543 เข้าศึกษาต่อ
ในหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาประถมศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2543

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย